

КОРАК БИБЛИОТЕКЕ

часопис за културу и
библиотечко-информациону делатност

ISSN 2466-524X (Online)

2/2017

КОРАК БИБЛИОТЕКЕ

2

(2017)

КОРАК БИБЛИОТЕКЕ

часопис за културу и
библиотечко-информациону делатност

бр. 2 (2017)

Редакција

мр Бранка Арсовић, Учитељски факултет Ужице

Анђа Бјелић, Народна библиотека Ужице

др Татјана Богојевић, Библиотека Матице српске

Хадија Кријешторац, Народна библиотека у Пријепољу

Бојана Маринчић, Народна библиотека Ужице

Драгослава Родаљевић, Народна библиотека Ужице

Гордана Стевић, Народна библиотека Пожега

Главни и одговорни уредник

Драгослава Родаљевић

Лектор

др Татјана Богојевић

Дизајн корица и прелом текста

Бојана Бјелица

Техничка подршка

Илија Смиљанић

Издавач

Народна библиотека Ужице

За издавача

Драгиша Станојчић

Часопис излази електронски, једном годишње
Радове слати на адресу: korakbiblioteka@gmail.com

ISSN 2466-524X (Online)

КОРАК БИБЛИОТЕКЕ

часопис за культуру и библиотечно-информациону
делатност

Ужице
2017.

САДРЖАЈ

- ИЗ ПРОШЛОСТИ** 9 *Биљана Давидовски, Милица Росић*
Библиотекарство Златиборског округа од краја Другог светског рата до 1980. године
- 33 *Јасминка Ђурић*
Две Пожежанке, две знамените Српкиње
- БИБЛИОГРАФИЈЕ** 45 *Тајјана Бојојевић*
Грађа за библиографију Марије Маге Магазиновић (1901–2015)
- САВРЕМЕНИ ТОКОВИ** 71 *Мирјана Пејовић Радовановић, Ана Дуковић, Марина Јевђић*
Књига као уточиште, школска библиотека као превенција: примена библиотерапије у библиотеци основне школе
- 82 *Снежана Марић*
Развој књижног огранака у Севојну
- 91 *Мирјана Димиријевић Сћанковић*
Поезија Драгана Лукића и подстицај читања код деце млађег школског узраста
- 103 *Илија Смиљанић*
Рачунари, Интернет и аутоматизација пословања у школским библиотекама Златиборског округа
- 109 *Анђа Бјелић, Бојана Маринчић*
ВИКИ – библиотека(р), поуздано и применљиво
- 112 *Гордана Сћевић*
Стручни скуп „Књига, визија, стварност”
- 116 *Даниела Скоковић*
Мој први Ифла конгрес
- ПРЕВОДИ** 121 *Изабел Бон, Жак Перио (превод Даниела Кермеци)*
За нову видљивост јавних библиотека
- 128 *Н. В. Аверјанова (превод Гордана Сћевић)*
Лек за душу: примена библиотерапије у библиотеци: методичка упутства

ПРИКАЗИ

- 149 *Таїјана Боїјевић*
Трајемо – упркос забрани сећања
- 152 *Ирена Зечевић*
Историја јавних библиотека код Срба – пером
Бранке Драгосавац
- 155 *Драїослава Родаљевић*
Благонаклони родитељ књаз Милош Обреновић
- 158 *Драїана Рисїановић*
Писци библиотекари или библиотекари писци
- 161 Упутство ауторима
- 163 Упутство за писање приказа публикације

РЕЧ РЕДАКЦИЈЕ

Народна библиотека Ужице, у години значајног јубилеја – 160 година од оснивања Читалишта у Ужицу, на предлог Стручног већа и Подружнице Библиотекарског друштва Србије за Златиборски округ, покреће електронски часопис „Корак библиотеке: часопис за културу и библиотечко-информациону делатност”. Часопис ће објављивати оригиналне радове из библиотечко-информационе теорије и праксе и културне историје Златиборског округа. Биће објављени и радови за које редакција процени да могу унапредити савремену библиотечку праксу или су, пак, од изузетног значаја, иако нису везани за завичај. Редакција ће за стручне радове обезбедити рецензију компетентних стручњака.

Радови ће бити груписани у рубрике:

- Из прошлости – радови из историје библиотекарства и културне историје
- Истраживања – истраживачки радови из библиотекарства
- Библиографија – библиографије и библиографска истраживања
- Савремени токови – радови из области савремених библиотечких услуга, програми и пројекти у библиотекарству, примери добре праксе и сл.
- Преводи – преводи стручних радова, стандарда, смерница и других докумената
- Прикази – прикази стручних монографија и часописа.

Покретањем стручног часописа желимо да допринесемо унапређењу савремене библиотечке праксе.

Биљана Давидовски

Народна библиотека Ужице
biljana.davidovski@gmail.com

Милица Росић

Народна библиотека Ужице
rosic.milica@gmail.com

УДК: 02(497.11 Златиборски округ)"1945/1980"

БИБЛИОТЕКАРСТВО ЗЛАТИБОРСКОГ ОКРУГА ОД КРАЈА ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА ДО 1980. ГОДИНЕ

Сажетак: Целокупан културни процват после Другог светског рата имао је одраз и на развој библиотека, које су постале потребне и најмањој средини у Златиборском округу. Партијском директивом започето је обнављање старих и отварање нових књижница и читаоница. У циљу описмењавања и просвећивања широких народних маса, формиране су културно-просветне групе које су организовале аналфабетске течајеве и читалачке групе при библиотекама, а први библиотечки радници били су учитељи, који су волонтерски радили. Све библиотеке Златиборског округа, од свог оснивања, након 1945. године, деле исте проблеме: недостатак адекватног простора, сталне селидбе, оскудан књижни фонд. Први Закон о библиотекама, из 1960. године, обавезао је срезове, у којима су се библиотеке налазиле тј. оснивале, да им се обезбеде елементарни услови за рад. Ипак, буџетска средства, иако у сталном порасту, била су недовољна и нередовна. Од 1945. до 1973. године библиотеке су биле поверене општинама. Године 1968. у Округу ради 171 библиотека, од којих су 44 народне, а 127 школске и специјалне. Оне су постале културни центри општина.

Кључне речи: народна библиотека, књижница и читаоница, Златиборски округ, описмењавање, културно-просветне групе, аналфабетски течајеви

Увод

Током Другог светског рата књиге су уништаване, књижнице и читаонице нису радиле, али се залагало за постојање културног и просветног рада. Златиборски округ дочекао је коначно ослобођење, крајем 1944. године, разорен, осиромашен, али са великом жељом и ентузијазмом за препород. Поред обнове земље и припрема за њену даљу изградњу, приступило се општем описмењавању народа. Послератна статистика говори да је 2/3 становништва било неписмено. Став нове власти – соци-

јализам не могу изграђивати неписмени, тражио је образоване и начитане људе. По свим среским местима оснивају се народни универзитети и библиотеке.

При органима власти формирају се културно-просветни одбори чији је задатак, поред просветног рада, обнављање старих и отварање нових народних књижица и читаоница. Ови одбори имали су секције, које су бирале управу књижица, издавале правила рада, висину чланарине и друго. У циљу просвећивања широких народних маса формиране су културно-просветне групе, које су организовале алфабетске течајеве. Број полазника на течајеве временом се повећавао. Учитељи су добили задатак да описмењују народ, како би култура постала „народна својина”. Циљ је свакако био да се скрати пут између читаоца и књиге, тј. да се стигне до сваког потенцијалног читаоца. Борба са неписменошћу је добијана.

Осниване су и читалачке групе на чијим су се часовима, посредством партијске литературе, полазници упознавали са задацима нове власти. Чињеница је да су „комунисти систематски прегледали књиге сачуване од уништења током рата, а потом одстранили из књижног фонда све што је могло да представља могућу опасност по идеологију и постулате народне власти.”¹ Фашистичка и профашистичка литература, уколико је постојала, уклоњена је из библиотека.

У свако село, по партијском задатку, стизала су и професионална позоришта. Ужичко народно позориште гостовало је са Нушићевим *Алфабетом* у Ариљу и околним селима. Култура је напредовала у корак са другим делатностима.

На окружној скупштини, у фебруару 1947. године закључено је да треба настојати да се што већи број неписмених описмени, повећа број посетилаца на вишим течајевима описмењавања (за оне који су завршили први течај), отворати још више књижица и читаоница и повећати број посетилаца.² У то време догађало се да у неком насељу буде отворено више књижица, које су у наредним месецима спајане у јединствену народну књижицу, а неке су се и угасиле.³

У Златиборском округу, од 1945 до 1950. године, основано је 77 библиотека.

Период 1945–1950.

Партијском директивом започето је обнављање старих и отварање нових књижица и читаоница у сваком насељу у ужичком крају, што је био најважнији задатак

1 Раде Вучићевић. *Библиокарство западне Србије: од 1835–2000. године* (Ужице: Народна библиотека, 2013): 151

2 Иван Ршумовић, гл. ур. *Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања* (Ужице: Народна библиотека, 2006): 87

3 „Жене организоване у Антифашистички фронт жена (АФЖ), оснивале су своју књижицу, омладина организована у Уједињени савез омладине Југославије (УСАОЈ)”. *Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања*, ур. Иван Ршумовић (Ужице: Народна библиотека, 2006): 87

који је поставила држава. Омладина је по селима скупљала прилоге за њихово оснивање. У Ужицу је 17. фебруара 1945. отворен Народни универзитет и формирана књижница и читаоница. Књижнице постоје још у Косјерићу, Годечеву, Субјелу, Чајетини, Гостиљу, Љубишу и Сирогојну.⁴ Први радници били су учитељи и професори, који су волонтерски радили у ужичкој библиотеци. Извештај управника Државне народне школе, почетком јануара 1946. године, у коме обавештава Срески народни одбор о раду Народне градске књижнице и читаонице у Ужицу, говори да је имала фонд од 1500 књига.⁵ Њеним послератним обнављањем стара и ретка књига⁶ издвајана је у посебан фонд и могла се користити само у читаоници. Формиран је први Савет градске књижнице као орган управљања.

Јануара 1946. године среска власт је обавестила окружну да у ужичкој општини има 19 књижница, 4215 књига и 320 читалаца. Исте године *Весџи* пишу да у Ужичком округу ради 161 књижница али са нешто мање од 15 хиљада књига.

Културно-просветна група Пожешког среза која ради на прикупљању књига ради обнављања књижнице формирана је крајем 1944. године. Локални лист *Весџи* почетком 1945. године пише да у овом срезу постоје културно-просветне групе и у Глумчу, Висибаци, Здравчићима, Годовику, Средњој Добрињи, Јелен Долу, Бакионици. Већ у првом тромесечју у свим пожешким библиотекама било је, као и у ужичкој, 1500 књига. Формирају се културне групе и аналфабетски течајеви у Каленићима, Прилипцу, Рогама и Сврачкову. Године 1946. у годовичкој књижници и читаоници ради 6 аналфабетских течајева који су ликвидирали неписменост. За време акције „Дан књиге” средином марта 1946, Месни културно-просветни одбор доставља списак књига Народне књижнице Среском одбору, са потписом књижничара. На овом списку било је 265 наслова значајних књижевника. Није се знало где су биле смештене ужичка и пожешка књижница.

Ариљска књижница била је смештена у згради у којој је 1941. године заседао народноослободилачки одбор. У њој су повремено дежурали ариљски учитељи. После рата у библиотеци је, три пута седмично, радила омладинска активисткиња. Приређивали су се различити програми. У Ариљском срезу било је активно 50 читалачких група, али од 7 књижница у срезу, само једна је запажено радила. Интересантан је податак да је најредовнији читалац у библиотеци у Вирову био осамдесетогодишњак, који је био пример младим људима како се чува књига и

⁴ *Весџи*, 28. фебруар 1945.

⁵ Историјски архив Ужице, Фонд СНО, бр. 64, 26. јануар 1946.

⁶ У фонд старе књиге сврстане су све књиге штампане до 1867. године. Као мерило узето је у обзир дело научника Стојана Новаковића, аутора капиталног дела „Српска библиографија за новију књижевност 1741–1867”.

поштује њена вредност. „Малобројни читаоци најчешће из библиотеке излазе празних руку. Дочекује их и испраћа монотон одговор библиотекара: нема књига...”⁷

У пријеполском крају усмена култура и стваралаштво било је дубоко укорено. Највећи допринос оснивању задружне читаонице у Великој Жупи дао је један истакнути комуниста, земљорадник.⁸ Градска народна читаоница у Пријеполу од свог оснивања 1945. године стално се сели. Оскудан књижни фонд са 82 наслова 3 године касније увећао се на 441 књигу, 6 листова и часописа.

На иницијативу омладине, априла 1945. године, библиотека у Ариљу је поново отпочела са радом у омладинском дому, при Среском одбору, и од тада ради непрестано, уз мање проблеме. Након пописа неписмених лица⁹ почео је рад са 93 аналфабетска течаја и 2 читалачке групе, изузетно посећене од стране омладине. Новембра 1947. било их је 50.

Почетком 1945. обнавља се и библиотека у Прибоју при среским властима. Књижни фонд сачињавају пропагандне публикације локалних партијских органа и књиге парохијске читаонице преостале након рата.

Године 1945. покушало се са обнављањем рада библиотеке у Чајетини, при књижари „Напредак” коју је отворио Срески одбор Народног фронта. Априла следеће године одржана је скупштина и изабрана управа. Добила је просторију у згради Среског суда у Чајетини, у којој је радила два пута недељно. Књижни фонд повећан је захваљујући поклонима и акцији прикупљања књига. На годишњој скупштини добила је назив Књижница и читаоница „Партизанске Воде”.

Прво обнављање бајинобаштанске градске библиотеке догодило се 17. марта 1946. године. Тада је приређена прва послератна манифестација под називом „Дан књиге” на којој су угледни грађани приложили помоћ у новцу или књигама и уписано је 313 нових чланова. „Под окриљем библиотеке, само на подручју овог среза, у једном кратком времену, 1946. године, отпочело је са радом око 40 некаквих читалачких група, које су окупљале 1474 посетиоца.”¹⁰

Исте године у селима Рачанског среза отворено је 18 библиотека-читаоница. Пет година касније било их је 25, од којих је 20 основано при школама. Књижни

⁷ Слободан Радовић. *Ариљска библиотека* (Пожега: Жиравац, 2002): 67.

⁸ Иза њега је остала свеска са 27 песама које су говориле о догађајима из рата, о злочинима које су починили непријатељи... Песме су се рецитовале и певале у групама, чиме се позивало на освету и борбу против окупатора и четника. Истим примером користили су се и четници, ругајући се партизанима, често мењајући само имена и места у песамама.

⁹ Према званичном извештају, на територији Ариљског среза било је 1077 неписмених лица, оба пола, од 14 до 40 година. Ариљска библиотека. Слободан Радовић (Пожега: Жиравац, 2002): 56.

¹⁰ Добривоје Мрдаковић. *Сто тридесет година читаонице и библиотеке у Бајиној Башти: 1974–2004* (Бајина Башта: Библиотека „Милош Требињац”, 2004): 70.

фонд се перманентно увећавао, захваљујући прилозима грађана и средствима која су најпре срезови, а касније општине, били обавезни да издвајају за те намене.

Народна књижница и читаоница у Косјерићу почела је са радом 1946. године у просторијама предратне основне школе, са такође са скромним фондом књига.

Средином 20. века књижница у Глумчу имала је 467 књига и 66 чланова. Неколико година касније, завршен је Дом културе у Глумчу, где једно време ради и књижница. Доласком нове управе, две године касније, креће се са прикупљањем књига за библиотеку – осим од појединаца, добијене су и од Савета за просвету и културу Народног одбора Пожешког среза. Библиотека је претплаћена на неколико часописа за село. Била је смештена у задружном дому. Осим два алфаветска течаја у Глумчу, течајеви раде у Отњу и Врањанима.

У листу *Весџи* из 1947. налазимо да је „у Средњој Добрињи обновљена књижница и читаоница”. Уписано је 50 нових чланова, изабрани управни и надзорни одбор. Књиге на читање добијали су писмени мештани, а приход од приредби ишао је за набавку књига. Књиге су издаване недељом и празником. Организована су предавања.

Књижница у Ужицу је неколико пута пресељавана из Гимназије, преко Соколског дома и кафана, у зграде неадекватне за библиотечку делатност. Основу књижног фонда чинили су тзв. Сувишци.¹¹ Наступио је прекид у раду. Фебруара 1948. године ужичке *Весџи* обавештавају да је „у Титовом Ужицу отворена књижница и читаоница”. Наредне године једино плаћено лице била је чистачица. Књижни фонд формиран је од поклона.

У Новој Вароши, 1948. године, поново је основана Народна читаоница и библиотека. Грађа о културној делатности Нове Вароши од Другог светског рата до покретања читаонице, пренесена је у Пријепоље, где је послужила као огрев у Дому културе.¹² До 1960. године два пута је пресељавана.

Године 1948. извршена је реорганизација Чајетинске библиотеке, након чега је опет пресељена, најпре у зграду Народног фронта, а крајем године у зграду гимназије. Као секретар и књижничар ради Љубиша Ћенић, чије име ова установа данас с разлогом носи. Већ од наредне године библиотека цвета.¹³ Крајем 1950. године Чајетинска библиотека се смешта у наменске просторије новог задружног дома. Има добру сарадњу са Среским савезом културно-просветних друштава и Саветом

¹¹ Књиге које су остајале нераспоређене у установама и предузећима.

¹² Раде Вучићевић, *Библиокарство западне Србије: од 1835–2000. године* (Ужице: Народна библиотека, 2013): 164.

¹³ Повећава се број чланова, књижни фонд, број прочитаних књига (162% више у односу на претходну годину), инвентаришу се књиге, организују изложбе, као и прикупљање експоната за музејску збирку. Библиотека добија другу награду на такмичењу Народних књижница у Србији за свој предан рад.

за просвету и культуру.¹⁴ Расте број чланова, прочитаних књига и фонд се увећава, организују се шаховски турнири. Локална власт ипак не схвата значај књижнице и не пружа јој материјалну помоћ.

У Пожешком срезу 1949. године постоје 32 књижнице са 7 хиљада књига (Годовик највише 741).

Као посебна установа библиотека у Прибоју помиње се од 1950. под називом Народна књижница и читаоница. С обзиром на то да је била у школској згради, неформално се након три године преточила у школску библиотеку.

Златиборски округ Бр. библиотека	Народне књижнице и читаонице од 1945. до 1950.
Ужице 19	1945. отворен Народни универзитет, књижница и читаоница 1945. Након прекида у ради, поново основана 1948. 1946. у ужичкој општини има 19 књижница
Гостиље, Љубиш и Сирогојно	Отворене књижнице и читаонице 1945.
Пожега 32	Отворена књижница и читаоница почетком 1945.
Висибаби, Здравчићима, Годовику, Средњој Добрињи, Јелендолу, Бакионици Каленићима, Прилишцу, Рогама и Сврачкову	Културно-просветне групе и аналфабетски течајеви 1945. У Пожешком срезу 1949. године постоје 32 књижнице
Глумач	Средином 20. века књижница
Средња Добриња	Отворене књижнице и читаонице 1947.
Косјерић 1	1945. Народна књижница и читаоница у Косјерићу, почела са радом 1946.
Годечево, Субјел	Отворене књижнице и читаонице 1945.
Чајетина 1	1946. Књижница и читаоница „Партизанске Воде”
Ариље 1	Отворена књижница и читаоница 1945.
Пријепоље 2	1945. Градска народна читаоница у Пријепољу
Велика Жупа	1945. задружне читаонице у Великој Жупи
Прибој 1	1945. основана, а од 1950. као посебна установа под називом Народна књижница и читаоница
Бајина Башта 19	Прво обнављање градске библиотеке догодило се 17. марта 1946. 1946. у селима Рачанског среза отворено је 18 библиотека-читаоница
Нова Варош 1	1948. Народна читаоница и библиотека

Табела 1. Народне књижнице и читаонице од 1945. до 1950. године

¹⁴ Чајетинска библиотека са Среским савезом културно-просветних друштва и Саветом за просвету и культуру током 1951. године организује приредбу са предавањем „Књига кроз векове”, уз три изложбе на којима је продат велики број књига.

Период 1951–1960.

У овом периоду догађало се да се у неком насељу отвори више књижница, које су у наредним месецима и годинама спајане у јединствену народну књижницу или су мењале намену у школске библиотеке, а неке су се и угасиле.

Библиотечкој струци у СР Србији догађале су се новине: саветовања, семинари и предавања о томе како треба организовати библиотечки рад. Децембра 1953. године одржано је прво саветовање библиотекара у Београду са кога су донета сазнања да народни одбори среза и општине преузимају бригу о материјалном збрињавању својих библиотека. Након годину дана одржано је друго саветовање библиотекара и књижничара у Београду, на коме су изнети закључци да је однос власти према библиотекама повољнији него раније и да се мора даље радити на привлачењу читалаца, нарочито радника, сељака и женске популације.

Попис књига у пожешкој библиотеци из 1951. године указује да се књижни фонд увећавао за 40 књига годишње. У Пожеги се Народна књижница и читаоница конституише 24. марта 1952. године, када је одржана оснивачка скупштина на којој се говорило о потреби народног просвећивања¹⁵, где су усвојена правила о раду и изабран управни и надзорни одбор. Одлучено је да библиотека ради свакодневно од 16 до 20 часова, чак и недељом пре подне. Библиотека је добијала локални лист *Вести*.

Исте године мрежу сеоских књижница чине 33 књижнице са фондом од 8500 књига из свих области. Ангазоване су књиганоше у циљу приближавања књиге народу. Како је већ наведено, из идеолошких разлога предратни књижни фондови свих библиотека били су повучени из употребе, а новонабављене књиге неинтересантне, тако да је популаризација читања ишла веома тешко. Пожешка библиотека је 1952. године сељена три пута. Наредне године, у извештају о раду писало је: „Осетно се смањио број читаоница, велики број књига је нестао после пресељења, дошло је до стагнације у раду”.

У овој деценији годовичка књижница ради са успонима и падовима. Након издвајања пожешке градске библиотеке у самосталну установу, годовичка библиотека постаје њен огранак.

Чајетинска библиотека на петој годишњој скупштини од 21. фебруара 1951. године књижница добија ново име – Среска народна књижница и читаоница „Димитрије Туцовић”. Изабран је председник управе, организована још једна изложба књига и две књижевне вечери, вршена каталогизација и инвентарисање књига. Године 1951. при књижници је формирана вредна музејска збирка.¹⁶ Допринела је

¹⁵ Пожешки округ је у том периоду имао 6000 неписмених становника.

¹⁶ Оснивач збирке је Љубиша Ђенић.

већем интересовању јавности, институција и медија. Следећих година организовани су дебатни часови са различитим темама, који су 1953. године замењени „усменим новинама”.¹⁷ Настављено је са организовањем продајних изложби књига, а уводе се и сталне изложбе омота књига. Библиотека је примала 20 часописа и листова и добијала разна признања за свој рад.

До 1951. године ужичка библиотека функционише под окриљем Градског народног одбора, који њеним радом руководи преко својих просветних органа. Од те године, када је добила првог књижничара, ова установа организовано ради. Први пут се појављује и печат установе са текстом: Градска народна књижница и читаоница Титово Ужице. Књижни фонд је увећан и износи 7018 књига. Примала је дневне листове *Борбу* и *Полиџику*, и локални лист *Победу*. Године 1952. добија хонорарног управника.

Библиотека и читаоница постале су место за ђаке, што је био случај и у пожешкој библиотеци. Ова важна културна установа имала је обавезу да служи свим грађанима, па је изнедрила захтев за већу просторију где би ученици несметано радили.¹⁸ Године 1954. књижница има близу 13000 књига и 1040 чланова. Сеоске књижнице су тавориле.

Рад пријепољске библиотеке прекида се 1951. године јер је свој простор морала да уступи Среском одбору савеза бораца. Након две године поново је формирана под називом Градска књижница и читаоница „Вук Караџић”. Преласком на УДК систем уређења фонда, средином 1954. године организује 10-дневни курс за књижничаре из Пријепоља, Нове Вароши, Прибоја и Сјенице. Упркос проблемима да се обезбеде елементарни услови за рад ове књижнице и читаонице, фонд се 1957. године увећао на 5250 књига и 8 часописа. У пријепољској општини било је 22 народне књижнице и читаонице са преко 8000 књига.¹⁹

Године 1954. књижни фонд чајетинске библиотеке срећен је по међународној децималној класификацији у 87 група, по чему је ова библиотека била међу првима у ужичком крају. У овом периоду организују се семинари за читаоце са села, приређују се изложбе књига о пољопривреди и домаћинству и популаришу књиге у сеоским срединама.

17 „Усмене новине” представљале су значајну активност у Народној књижници и читаоници у Чајетини, у периоду од 1948. до 60-их година. Предавачи су били интелектуалци, а сарадници – просветни радници, економисти, лекари, службеници јавних служби... На основу анкета, које су спровођене међу читаоцима, одређиване су рубрике новина. Године 1954. било је 12 „Усмених новина” са 62 теме, па је Народна књижница награђена као једна од најбољих књижница у Србији. *Кућа књије: сто година Библиотеке у Чајетини*, Сањина Џамбић и Јеремија Џамбић (Чајетина: „Библиотека Љубиша Р. Ђенић”, 2004): 16–17.

18 Локални лист тог доба објављивао је забрану узимања књига за гимназијалце виших разреда због невраћања књига.

19 Вујица Бојовић. *Век библиотеке у Пријепољу: 1904–2004*. (Пријепоље: Матична библиотека „Вук Караџић”, 2005): 87.

Из извештаја о раду бајинобаштанске библиотеке, 1954. године, видимо да је на терену постојало 28 библиотека, 12 читаоница, а књижни фонд бројао 4500 наслова. Од Савета за просвету бајинобаштанске библиотеке су добиле 850 књига.

Првог јануара 1955. Народна библиотека у Пожеги уселјава се у нове просторије у којима егзистира наредних 40 година. Након 15 дана добија решење за рад и добија званични назив Градска библиотека у Пожеги. У наредних пет година остварује запажене резултате и добија похвале од библиотечког центра Народне библиотеке Србије. У акцији „110 села” и Сврачково је 1956. добило велики број књига.

Новембра 1955. Народни одбор општине Ужице формира Савет као орган друштвеног управљања. Одлука да се библиотекарем као обавезан део посла наметне израда локалних библиографија и прикупља грађа на одређено место, означава и почетак формирања завичајних фондова. Након две године формира читаоницу коју дневно посети 200 читалаца. Прима 60 часописа и 30 листова, који се обавезно на крају године кориче.²⁰ Била је на путу да постане матица културе локалне заједнице, о чему је писао и Љубомир Симовић.²¹ Наредне, 1958. године, на полицама се нашло 22.000 књига које је користило 3268 чланова. Од 1960. број запослених у Ужичкој библиотеци се повећава.²²

Дешавају се велике промене у пољу библиотекарства. Асоцијација библиотекара захтева да се: књиге набављају преко буџета, набављају дела из свих области, библиотека претплати на дневну и недељну штампу, јер треба да постане културно-просветно средиште. У Ариље делимично допиру ови захтеви. Број корисника опада јер се број нових наслова смањује, па је предложена смена управног одбора. Године 1956. почело се са прикупљањем књига од појединаца, Дома народног здравља и других установа – крајем године Народна библиотека у Ариљу имала је преко 2500 књига и преко 400 чланова. Интересовање за читањем се повећало. Како се те године значајније почела узгајати малина, тако се почела набављати и стручна литература о малинама. У том периоду, како расте стандард у Ариљу, књижница стагнира.

Избором библиотечког савета и усвајањем Статута, 1956. године, почиње рад Чајетинске библиотеке као самосталне установе. Поводом десетогодишњице радних бригада организовала је посебну изложбу докумената и књига из старих фондова. При библиотеци формиран је Реонски библиотечки центар који је одржао семинаре

20 Иван Ршумовић, гл. ур. *Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања* (Ужице: Народна библиотека, 2006): 102.

21 *Вести*, август 1957.

22 Године 1960. раде два књижничара, од 1963. благајник, од 1964. први професор књижевности, а од 1965. и књиговезац. *Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања*, ур. Иван Ршумовић (Ужице: Народна библиотека, 2006): 105.

са сеоским књижничарима. Књиге у 10 сеоских књижница сређене су по међународној децималној класификацији. Одржавана су предавања, читаоница је повећала број претплаћених листова и часописа на 37, а дошло је и до стварања покретних библиотека. Већина вредних књига и старе штампе добијена је на поклон или разменом. Библиотека је као награду за успешно спроведену акцију „Месец књиге” добила 800 књига од Савета за просвету и културу.²³ Из извештаја из 1959. и 1960. можемо видети да већина чајетинских просветара није заинтересована ни за један облик сарадње, а ни локалне власти не дају подршку.²⁴ Те године први пут је укоричено 20 свезака штампе и неколико књига. До краја 50-их година Чајетинска библиотека обједињавала је рад 21 сеоске књижнице и имала најразуђенију библиотечку мрежу у ужичком крају. Књижни фонд је изгубљен, јер због немара тадашње власти обавезна законска реорганизација сеоских књижница није извршена 1960. године.

Изградњом новог Дома културе у Прибоју, 1959. године, библиотека трајно решава проблем смештаја и броји 771 књигу и мало часописа. Године 1959. број библиотечких јединица у Сјеничкој библиотеци порастао је на 4005. Зна се да је била матична за библиотеке при школама околних села општине. Радила је у тешким условима, ван сваког стандарда.

Године 1959. пожешка библиотека има 4864 књиге, претплаћена је на 13 часописа, 16 новина и броји 1055 сталних чланова. Од тада се чине напори да се оснује дечје одељење, што се успело тек након две деценије. Наредних година бележи раст и развој. У Градској библиотеци се одржавају предавања, књижевне вечери, литерарни сусрети. На тај начин постаје значајно културно средиште у Пожеги. После 1960. рад у библиотеци у Сврачкову је незапажен.

Чајетинска библиотека се 1960. године преселила у зграду Новоградње.²⁵ Омладинци су помагали књижничару у достављању књига у куће. Исте године сређене су и две значајне спомен-библиотеке. Укупан фонд, после 15 година послератног рада у библиотеци, износио је 8658 књига, што је библиотека обележила штампањем књиге „Историја Народне библиотеке у Чајетини” Љубише Р. Ђенића, као и изложбом о историјском развоју библиотеке. Те године организоване су још две изложбе. Промовисало се читање и књиге, штампао се пропагандни материјал,

23 Књига поклонодаваца и дародаваца вођена је до 1975. године, било их је много, а библиотека би се одужила захвалницом и дипломом.

24 Године 1959. организоване су три изложбе од којих је посебно вредна била изложба посвећена стогодишњици просвете и културе на Златибору, а поводом 110-годишњице Основне школе „Миливоје Боровић” у Мачкату. Сањина Џамбић и Јеремија Џамбић. *Кућа књиге: сто година Библиотеке у Чајетини* (Чајетина: „Библиотека Љубиша Р. Ђенић”, 2004): 20.

25 На овом месту налазила се до средине 2000. године. Читаоница је у новом простору имала 18 седишта и 8 резервних.

брошуре са препорукама и упутствима за читање... После 4 године паузе изашла су два броја „Усмених новина” (један посвећен Иву Андрићу), одржана су три предавања и две изложбе.

Подаци из 1960. године говоре: у Ужичком срезу постоје 123 библиотеке са 34000 чланова којима је на располагању 121000 књига. Књижни огранци, осим у месним заједницама, оснивани су и у радним организацијама које су се прве и угасиле, а затим и у месним заједницама. Огранци смештени у школама, претварани су у школске библиотеке.

Велики послератни полет је јењавао и многе књижнице у месним заједницама се гасе. У Вестима из октобра 1960. године сазнајемо да је у Ужичком срезу у последње 4 године 30 књижница нестало. Припадале су земљорадничким задругама, омладинским организацијама, културно-уметничком друштву...

Закон о библиотекама 1960. године доводи библиотеке у Златиборском округу у ситуацију да се суоче са нерешеним наслеђеним проблемима везаним за смештај, набавку библиотечке грађе и средстава за рад.

Златиборски округ	Народне књижнице и читаонице од 1951. до 1960.
Ужице	1951. добија назив „Градска народна књижница и читаоница Титово Ужице” Од 1956. до 1960. угасило се 30 књижница у срезу Подаци из 1960. године говоре: у Ужичком срезу постоје 123 библиотеке
Пожега	Народна књижница и читаоница конституише се 24. марта 1952. године мрежу сеоских књижница чине 33 књижнице 1955. добија званични назив Градска библиотека у Пожеги
Косјерић	Постојала, не зна се тачан број огранака
Чајетина	Чајетинска библиотека на петој годишњој скупштини од 21. фебруара 1951. године књижница добија ново име – Среска народна књижница и читаоница „Димитрије Туцовић” 1956. године почиње рад чајетинске библиотеке као самосталне установе До краја 50-их година чајетинска библиотека обједињавала је рад 21 сеоске књижнице, и имала најразуђенију библиотечку мрежу у ужичком крају
Ариље	Постојала, не зна се тачан број огранака
Пријеполје	Прекид 1951, поново формирана 1953. под називом Градска књижница и читаоница „Вук Караџић”
Прибој	Постојала, не зна се тачан број огранака
Бајина Башта	1954. на терену постојало 28 библиотека и 12 читаоница
Сјеница	1954. постојала, не зна се тачан број огранака

Табела 2. Народне књижнице и читаонице од 1951. до 1960. године

Период 1961–1970.

Доношење првог *Закона о библиотекама*, крајем 1960. године, најзначајнија је прекретница у раду библиотека. Обавезао је срезове у којима су се библиотеке налазиле, тј. оснивале, да им се обезбеде елементарни услови за рад (инвестициона питања у погледу фонда, његовог смештаја, простора, кадрова, набавне политике, као и системског популарисања књиге). До краја марта 1961. надлежни органи били су дужни да одреде централне матичне библиотеке у свим срезовима, односно комунама. Општинске матичне библиотеке повезују у јединствену мрежу све самосталне популарне библиотеке различитих оснивача (сеоске, синдикалне, школске, болничке и пунктове за издавање књига) јединственог територијалног подручја. Среске матичне библиотеке директно се повезују са општинским матичним, а тек преко ових са њиховом целом мрежом. Централна матична библиотека, тј. Национална библиотека НРС, преко среских матичних библиотека, имала је везу са целим тереном Републике досежући до свих периферних јединица ове мреже.²⁶ Овај моменат је од пресудног значаја за будући рад библиотека. Библиотеке су се као просветно-културне установе морале спремније укључити у друштвени, политички и економски развој земље.

Савез друштава библиотекара Југославије издао је 1962. године приручник „Библиотеке у Југославији” који је обухватио само 1371 библиотеку на подручју СР Србије.²⁷ Народна библиотека СР Србије је 1968. године започела израду централне картотеке свих библиотека на подручју СР Србије. Подаци су прикупљени од општинских матичних библиотека. Картотека је штампана у облику приручника „Библиотеке у СР Србији” и даје преглед библиотека на овој територији Србије. На подручју данашњег Златиборског округа пописана је 171 библиотека (44 народне и 127 школске и специјалне).²⁸

У послератном периоду књижница у Милићевом Селу ради при школи. Из извештаја 1961. и 1964. сазнајемо да се ситуација не мења, а број књига је опадао из године у годину. „Године 1961. Народни одбор општине Чајетина донео је ново решење о оснивању библиотеке и њено проглашење за матичну библиотеку.”²⁹ Библиотека је награђивала најбоље читаоце, онима који су били на одслужењу

26 Олга Перић. „Основни задаци и улога матичне библиотеке у развоју мреже библиотека”, *Библиотекар*, бр. 1–3 (1961): 16–25.

27 Поменути приручник није обухватио школске, болничке, манастирске, а и велики број библиотека радних организација и народних књижница је изостављен. Мирослава Бошковић. *Библиотеке у СР Србији* (Београд: Просвета, 1970): 4.

28 Исто, 83–254.

29 Сањина Џамбић и Јеремија Џамбић. *Кућа књиге: сто година Библиотеке у Чајетини* (Чајетина: „Библиотека Љубиша Р. Ђенић”, 2004): 23.

војног рока слала књиге поштом на читање. Савет за културу НР Србије је крајем 1962. године поклатио библиотеци 513 књига за одличан рад. Исте године одржано је књижевно вече са песницима Славком Вукосављевићем и Момчилом Тешићем. Библиотека у Ивањици од 1961. године ради као део Дома културе.

Градска библиотека у Пожеги је за матичну библиотеку пожешке општине проглашена 25. децембра 1961. године. Ова библиотека креће са ширењем мреже књижница и читаоница при школама у околним селима. У току 1962. раде књижнице у Годовику, Жежевици, Папратишту, Глумчу и Горобиљу. У мају исте године, оснива се Дом културе у Пожеги, коме се, поред Радничког универзитета, припаја и Градска библиотека. Почетком 1963. године у њој раде три библиотекара, уводи се рад у две смене, а укида рад недељом. Без обзира на губитак самосталности, библиотека је радила задовољавајуће.³⁰ Обављала је углавном само основну делатност, али ускоро долази до промена – библиотека која је до тада била радна јединица Универзитета, издваја се у самосталну установу. Ту одлуку донео је Савет Радничког Универзитета „Драган Кувелић”, на седници од 22. јуна 1966. године. У одлуци је наведен и попис послова које ће библиотека обављати:

- ради на унапређењу и ширењу библиотекарства на подручју општине,
- набавља, сређује, чува и даје на коришћење библиотечки материјал,
- прикупља књиге и публикације значајне за културну историју пожешког подручја,
- пружа помоћ у отварању и сређивању месних књижница,
- организује књижевне вечери, изложбе.³¹

Ова одлука, којом су Градској библиотеци у Пожеги враћене све матичне функције, почела је да се примењује 1. јануара 1967. године. Убрзо, 23. јануара, Скупштина општине Пожега дала је сагласност на одлуку о издвајању библиотеке и формирању самосталне установе под називом Градска библиотека у Пожеги, након чега је и уписана у регистар установа. Тада је у саставу библиотеке било пет књижних огранака, у Средњој Добрињи, Жежевици, Прилипцу, Рогаме и Глумчу. Следи период постепеног увећавања књижног фонда и броја радника.

До замирања сеоских књижница у пожешком крају долази половином 60-их година 20. века. Биле су запостављене у погледу обнове фонда и кадра, јер у библиотеци у Пожеги раде само два библиотекара који нису могли детаљније да се посвете књижницама на селу. Књижни фонд Пољопривредне књижнице и читаонице у

30 Године 1964. има фонд од скоро 8 хиљада књига, прима 8 часописа, 19 новина и има 1505 уписаних чланова.

31 Радован Зарић. *Народна библиотека Пожега: Сто двадесет и пет година* (Пожега: Народна библиотека Пожега, 1995): 84.

Здравчићима и књижнице у Каленићима 1964. године преузеле су школе у којима су се ове библиотеке налазиле. И у Рогама се оживљава рад књижнице и читаонице и одржавају предавања и приредбе. Из Извештаја о раду из 1961. године сазнајемо да је књижница, са застарелим књижним фондом, смештена у основној школи где се не плаћа чланарина, а сви ученици су чланови, њих 305. Године 1967. планира се њено измештање у посебну школску просторију.

После рата оснива се и књижница у Прилипцу. У извештају из 1961. наводи се да Народна библиотека у Прилипцу има 130 књига која је смештена у једној од школских просторија. Књиге узимају и ученици и грађанство. Ова књижница била је добро укључена у културно-просветни живот своје средине. Из извештаја из 1964. сазнајемо да књижница има 500 књига и своју просторију. Одржавају се прве крижевне вечери. Године 1967. одржано је предавање о Радоју Домановићу, коме је присуствовало око 250 мештана, 1968. књижни огранак је смештен у зграду бивше месне канцеларије – пре тога се налазио у приземљу зграде бившег децјег летовалишта. Књижницу су користили углавном ученици. Спајањем школске и народне библиотеке, од 1979. године, књижница се налази у школским просторијама, има 2300 књига. Њен фонд, број чланова и прочитаних књига растао је из године у годину.

Извештај из 1961. године показивао је да су и читаоци и запослени били задовољни ариљском читаоницом и њеним радом. Од 1960. до 1964. године у ариљској библиотеци нису набављане нове књиге. Након смештања библиотеке у Дом културе, почели су проблеми са простором. У том периоду ученици су највише читали књиге, па су самим тим лектире биле најчитаније. Каталогска обрада књижног фонда у сјеничкој библиотеци трајала је од 1961. до 1970. Урађен је алфаветски каталог, књига инвентара и обрада по УДК систему.

Године 1962. библиотека у Прибоју улази у састав Дома културе. Ради на повећању књижног фонда, претплаћена је на скоро сву периодику тог доба на нашем језику. Године 1966. имала је 519 библиотечких јединица. Након четири године почиње рад у две смене, а фонд чини 8685 јединица. У њеној читаоници се од 1966. године окупљају млади писци и формира се клуб писаца и пријатеља књижевности. На њихову иницијативу, 1969. године, организују се прве „Лимске вечери поезије”, које се одржавају и дан данас. Од тада библиотека упошљава ентузијасте који је стављају у сам врх културног живота на овим просторима. Године 1978. изграђен је нови Дом културе у коме је пројектован наменски део за библиотеку, која може да прими 100.000 књига.

Од јесени 1961. године пријеполска библиотека добија првог стручног библиотечког радника, фонд се уређује по УДК систему, а библиотека постаје матична за све библиотеке ове општине. Лош однос локалне самоуправе према библиотеци и култури уопште није се променио до 1980. године.

Године 1961. ужичка библиотека пресељава се у новосаграђену зграду на Тргу партизана, Друштвени дом, где је и данас. Има 27.000 књига, прима 57 разних листова и часописа, штампаних на српском језику и послатих библиотекама. Убрзано се ради на обради књижног фонда по УДК. Од 1961. матична је за тадашње подручје ужичког региона, данас Златиборског округа и ради под надзором библиотечког центра НБС. Осим њеног организованијег, рада у стручној организацији „отпочео је и живљи културно-просветни рад: приређују се изложбе, организују књижевне вечери и предавања. Године 1967. одвајају се позајмно одељење за одрасле и децу, опремљен тада модерним намештајем. У овој деценији настају или се обнављају књижнице у: Карану, Биосци, Стапарима, Мокрој Гори, Крвавцима, Равнима, Севојну, Кремнима и у Крчагову, а у Рибашевини непрестано ради, након обнове после Другог светског рата.

Током 1963. у чајетинској библиотеци обрађено је око 170 наслова старе периодике и спроведено доста активности које су осавремениле рад библиотеке, између осталог, организоване су три покретне библиотеке. Године 1964. у просеку на сваког становника Чајетине долазе по 23 књиге. Библиотека је обнављала фонд путем поклона, па је било мањак савремених дела. Те године организоване су књижевне вечери, изложбе, гусларско вече и уређена посебна соба Димитрија Туцовића и Српске социјалдемократије. За изузетан допринос раду, 1964. године Љубиша Ђенић – Пујо добио је Вукову награду. Организоване су и две тематске изложбе.³² Исте године приновљено је 1370 књига. Тих година формиран је и завичајни фонд.

До 1969. библиотека у Новој Вароши радила је као самостална установа, смештена у једној фабрици, са фондом од 2500 књига. Од тада је била организациона јединица у Дому културе у коме није било предвиђено постојање наменских просторија за библиотеку. Након четири године, 120 м² у овој згради ипак се адаптира за намене библиотечког пословања. Осамдесетих година фонд достиже 18000 књига, врши се претплата на 12 листова и 22 часописа. Расте број корисника. По први пут на територији Округа, 1975. године, по територији ове општине корисни-

³² Једна од њих, веома значајна, била је изложба „Ужичка штампа и књиге 1885–1965”, са преко 200 књига, штампе, необјављених рукописа, фотографија из нашег краја.

цима библиобус доставља тражену литературу. Повремено се организују изложбе и друге ванбиблиотечке активности, по узору на ужичку библиотеку у том периоду.

Од 1960. до 1971. број чланова у ужичкој библиотеци се од 3069 повећао на више него дупло. Од 1965. има има стално запосленог књиговезничара захваљујући чијем мајсторлуку су поправљане и сачуване књиге и локална периодика. Осим позајмних одељења за одрасле и децу, формирано је Научно и Завичајно одељење, Матична служба, Периодика, Студијска читаоница, Одељење књиге на страном језику. Отпочиње пружање услуге међубиблиотечке позајмице, тако да се члан ужичке библиотеке могао осећати чланом свих библиотека у Србији. Од 1967. године поступно се из редовног фонда издвајају енциклопедије, лексикони и речници и врши се селективна набавка стручне литературе. Почиње формирање референсне збирке која се посебно смешта и даје на коришћење само у читаоници. Од тада почиње класификација и сређивање приручне литературе по УДК систему.

Године 1966, након 19 година, чајетинска библиотека добија другог радника, свршену ученицу Средње библиотекарске школе. У овој деценији библиотеку посећује значајан број научника, организују се изложбе, одржавају предавања, књижевне вечери манифестације, истиче се издавачка делатност.³³ Од 1946. до 1970. године поклоњено је 6759 књига библиотеци.

Округ 1968. године, из поузданог извора, има 171 библиотеку, од којих је 44 народних.

Златиборски округ	Народне књижнице и читаонице од 1961. до 1970.
Ужице 45	Од 1961. матична општинска библиотека Пописано је 45 библиотека које су радиле 1968. у овој општини, од којих је 9 народних
Каран	1965.
Биосци, Стапарима и Мокрој Гори,	1966.
у Крвавцима, Равнима и Севојну	1967.
Кремна	1969.

³³ Године 1966. Библиотеку посећују научници Коста Тодоровић, Милорад Панић, Милан Пећинар, који наредне године отвара изложбу „Први светски рат”. Те године су отворене и изложбе етнографског, историјског и туристичког карактера, као и изложба сликара Милутина Поњавића. Библиотека је добила на поклон вредну стару књигу „Србијанку” Симе Милутиновића Сарајлије; Године 1966. одржано је предавање о Милутину Ускоковићу и књижевно вече младе завичајне песникиње; одржаване су манифестације посвећене животу и раду Димитрија Туцовића, изложба старих и ретких књига и старе српске штампе; прво право издање библиотеке била је збирка Љубише Ђенића „Ерске мудролије”, а тираж од 3200 примерака распродат је за 3 месеца; од 1968. штампане су брошуре, разгледнице; Већ 1969. издата је збирка песама и легенди о Златибору „Златиборски мотиви”, којом је библиотека афирмисала завичајне, посебно младе песнике; Године 1970. одржана је изложба слика посвећена 25-годишњици послератног рада библиотеке, а песници са села су одржали два књижевна сусрета.

Крчагово		1970.
Рибашевина		непрестано ради, након обнове после Другог светског рата
Пожега	18	Градска библиотека у Пожеги је за матичну библиотеку пожешке општине проглашена 25. децембра 1961. године. Ова библиотека креће са ширењем мреже књижница и читаоница при школама у околним селима. У току 1962. раде књижнице у Годовику, Жежевици, Папратишту, Глумчу и Горобиљу. Самостална установа, Градска библиотека у Пожеги, од 1967. године. Тада је у саставу библиотеке било 5 књижних огранака, у Средњој Добрињи, Жежевици, Прилишцу, Рогама и Глумчу. У Рогама се оживљава рад књижнице и читаонице Пописано је укупно 18 библиотека које су радиле 1968. од којих је 7 народних
Сјеница	5	Пописано 5 библиотека у овој општини које су радиле 1968, од којих је народна књижница и читаоница у Штављу, остале су у саставу, или школске
Ивањица	17	Пописано је 17 библиотека које су радиле 1968. у овој општини, од којих је 6 народних
Косјерић	4	Пописано је 7 библиотека које су радиле 1968. у овој општини, 4 народне
Чајетина	10	Године 1961. Народни одбор општине Чајетина донео је ново решење о оснивању библиотеке и њено проглашење за матичну библиотеку Пописано је 10 библиотека које су радиле 1968. у овој општини, од којих су 4 биле народне
Ариље	4	Пописане су четири библиотеке које су радиле 1968. у овој општини, од којих је само једна народна
Нова Варош	20	Пописано је 20 библиотека које су радиле 1968. у овој општини, од којих је 1 народна
Пријеполје	22	Пописано је 22 библиотека које су радиле 1968. у овој општини, од којих је 5 народних
Прибој	13	Пописано је 13 библиотека које су радиле 1968. у овој општини, од којих су 2 народне
Бајина Башта	13	Пописано је 13 библиотека које су радиле 1968. у овој општини, од којих су 4 народне

Табела 3. Народне књижнице и читаонице од 1961. до 1970. године

Период 1971–1980.

Програм развоја ужичке библиотеке у овој деценији био је резултат стеченог знања и искуства са савременом перспективом на основу Стандарда и Плана развоја у народним библиотекама донетим у Заједници библиотека. Из извештаја за 1972.

годину видимо да је тих година референт Матичне службе ужичке библиотеке, иначе први стручни библиотечки радник, подучавао основама библиотекарства раднике у библиотекама у Бајиној Башти, Ариљу, Ивањици, Пријепољу, Прибоју, Пожеги, Косјерићу, Рогачици, библиотекама основних и средњих школа у граду, као и специјалним библиотекама у предузећима. Циљ обуке био је пружање стручне помоћи у сређивању фондова по УДК. У том периоду Библиотека се укључила у БИС.³⁴ У сарадњи са осталим установама културе, ужичка библиотека 1972. покреће Ужички зборник, публикацију за политичку, културну и економску историју Ужица и оклине.³⁵

Шест година након установљења престижне награде у библиотекарству, тачније 1975. године, ужичка библиотека добија награду „Милорад Панић – Суреп”, најпрестижнију награду у српском библиотекарству, која се додељује за изузетне резултате у развоју библиотечке делатности у Републици. Исте године била је домаћин саветовања библиотекара о завичајним фондовима општинских библиотека. Своје искуство преносила је на суседне општине које су оснивале завичајне фондове. Почиње интензивнији рад на комплетирању збирке завичајне периодике, која је изузетно значајна за проучавање локалне историографије.³⁶

Од почетка 1978. библиотека ради пуно радно време радним данима и суботом од 8 до 14 часова. У јесен наредне године издвојено је посебно одељење под називом Марскистичко и научно одељење које има читаоницу са 20 места и располаже са око 15000 књига из свих облика људског знања. Поводом Дана града Ужица, 1979, Библиотека добија и општинску Награду „Слободан Пенезић – Крцун” за завидне резултате постигнуте на ширењу књиге и културе, као и системски рад на развоју библиотека у месним заједницама, радним организацијама и школама. Када је умро блиски сарадник, саборац Јосипа Броза Тита, Словенац Едвард Кардељ, на иницијативу локалних политичких руководилаца Библиотека добија његово име, а образложења су: да се налази у близини Титовог споменика – на Тргу партизана, да је волео Титово Ужице, био велики револуционар, мисионар и писац. Наредних десет година, библиотека је носила назив Народна библиотека „Едвард Кардељ”, Титово Ужице. Укидањем идеолошког имена библиотеке, Марскистичко и научно одељење добија нови назив – Одељење стручне књиге.³⁷

Почетком осме деценије ариљска библиотека је била у простору од 20-ак квадрата,

34 БИС – библиотечко-информациони систем.

35 Иван Ршумовић, гл. ур. *Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања* (Ужице: Народна библиотека, 2006): 148.

36 Више о томе у *Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања*, ур. Иван Ршумовић (Ужице: Народна библиотека, 2006): 111.

37 Иван Ршумовић, гл. ур. *Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања* (Ужице: Народна библиотека, 2006): 117–121

у саставу комуналне установе. Након пада броја чланова, 1974. године, број чланова се дуплирао. Све су чешћа гостовања уметника и одржавања приредби. Крајем 1977. забележено је много боље стање у односу на деценију раније – књижни фонд је удвостручен, а чланство се увећало. Један новинар тада је написао: „Ипак, главно жариште и расадник културе је Библиотека. Мада запослени нису задовољни величином књижног фонда, задовољни су ревношћу читалаца и њиховим односом према књизи...”³⁸ Што се тиче стручног уређења књижног фонда, заостајала је у односу на друге библиотеке у Србији. Крај 20. века Библиотека је дочекала у саставу Културног центра.

Године 1973. активира се мрежа постојећих књижних огранака појешке општине (2580 чланова, издато на читање скоро 53000 књига, прима 9 часописа, 22 листа и Библиографију Југославије). Осетила се њена просветитељска улога. По речима Радована Зарића: „Књига поново добија своје право место!” Крајем 1978. године отворено је Дечје одељење и библиотека ради у две зграде. Број читалаца се повећао за 78%, у односу на претходну годину, захваљујући колективном учлањењу радника преко 30 предузећа. Године 1979. долази до спајања сеоских, народних и школских библиотека у месне – Жежевица, Добриње, Прилипац. Наредних 10 година библиотека постаје средиште културних збивања у граду.

У чајетинској библиотеци, 1971. године, број седишта у читаоници смањен је на 15, музејски експонати десетак година нису прикупљани, али се организују културно-образовни програми. Наредних година библиотека налази начин да остане средиште културних збивања: издавањем збирки песама и здравица, штампањем *Годишњака*, организовањем књижевних вечери и изложби.³⁹ Две године касније просторија у старој „Мићића згради” се запалила, па је део музејске збирке пребачен у сутерен зграде, који је враћен библиотеци. Почетком августа долази нова библиотекарка, а годину и по дана касније Љубиша Ђенић одлази у пензију, мада и даље наставља да сарађује са библиотеком, припремајући изложбе и дајући читаоцима да се служе његовом приватном библиотеком.

У извештају о раду из 1976. године, стоји да библиотека нема никаквих средстава за набавку књига. Расписан је конкурс на тему о књизи и додељене награде у оквиру акције „Месец књиге”, а организоване су и три изложбе при музејској збирци. Те године библиотека у Чајетини одликована је Орденом заслуга за народ са сребрним зрацима. Приновљена је 1621 књига. Године 1977. Чајетина добија средњу

38 Слободан Радовић. *Ариљска библиотека* (Пожега: Жиравац, 2002): 77.

39 Издваја се изложба Пујовић цртежа, 1971. године, под називом „Златиборске брвнаре”, уз коју је издата истоимена публикација. „Друго зрно сунцокрета”, друштво које је држало књижевне вечери основало је књижевни клуб љубитеља књиге. Године 1974. изложбом „Развојни пут Народне библиотеке у Чајетини” обележена је 70-огодишњица рада установе и издата је збирка завичајних песника „Пуче зора изнад Златибора”.

школу због чега је набављено 140 књига за ученике. Библиотека прима 62 наслова новина и часописа у тој години. Организован је књижевни конкурс за ученике у оквиру „Месеца књиге”. Победници и најбољи читаоци су награђени на књижевној вечери.⁴⁰ Током 1978. године одржане су две изложбе, али је издавачка делатност потпуно замрла. Поред проблема са смештајем постојала је потреба и за стручним кадром. Наредне године бесплатно су учлањени ученици првог разреда основних школа, али других облика рада са читаоцима није било. Покретна библиотека у Стационару у 1980. години је добро радила, али је у „Магнезиту” и Студентском опоравилишту престала са радом. Организоване су две изложбе.⁴¹

Библиотеку у Косјерићу 1971. године помиње управник ужичке библиотеке у контексту организационог дела неке друге установе. Од 1979. године функционише као део Дома културе. У тај простор унела је 12.000 публикација. Од 1961. године формирано је неколико сеоских библиотека, под јурисдикцијом бајинобаштанске библиотеке. Од 1973. године радила је у саставу Народног универзитета, а потом Културног центра до 1990, када постаје самостална установа. У њој је сваке године организована настава за образовање одраслих. Најплодотворнији рад ове библиотеке почиње од 1980-их, када креће са организовањем разних манифестација, јубилеја, изложби.

Након што је библиотека у Пожеги проглашена за матичну, боље услове добијају сеоске књижнице. Библиотека у Глумчу 1974. године има фонд од 1105 књига, које је набавила матична библиотека. Број књига у библиотеци у Рогама се постепено увећавао, 1973. има 937, а наредне године 1126 књига. Из библиотеке у Сврачкову 1980, престанком рада основне школе у селу, већина књига пренета је у библиотеку у Рогама која је радила као књижни огранак Народне библиотеке из Пожеге. Године 1979. народна и школска књижница у Средњој Добрињи су спојене. Књижница је била смештена у школи и вршила обострану улогу, а међу члановима највише је било ученика. Овако здружене књижнице временом су се претварале у школске библиотеке. Основни проблем био је финансирање.

Крајем 70-их година 20. века ужичка библиотека редовно приређује књижевне вечери, изложбе и трибине. Године 1977. утемељила је трајне књижевне манифестације у спомен значајних завичајних писаца Пауна Петронијевића и Милутина Ускоковића. У част првог, почевши од 1978. организују се књижевни сусрети под називом „Одзиви Пауну”.⁴² Од 1956. до 1976. године број чланова НБУ је порастао више од

⁴⁰ Наредне године изложбе нису реализоване због недостатка простора, а са традицијом награђивања најбољих ученика је прекинуто.

⁴¹ Године 1980. организована је изложба „Тито и књига”, а сарадња са приватном библиотеком Љубише Ђенића допуњена је организовањем изложбе његових цртежа „Титово Ужице и Златибор”.

⁴² Иван Ршумовић, гл ур. *Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања* (Ужице: Народна библиотека, 2006): 151.

два пута (са 1995 на 4925), а број књига од 1948. до 1976. увећао се за преко 70 пута (са 1300 на 92713). Увећањем број читалаца и књига, увећавао се и стручни кадар, тако да је 1980. у библиотеци било 18 запослених. Како је опадао број становника у околним селима, смањило се и број чланова у књижним огранцима. Бројне активности које су доприносиле популаризацији књиге и читања још у овом периоду сврстале су библиотеку у место у коме се ради много више од позајмљивања књига. Број чланова књижних огранака постепено опада јер становништво мигрира из села у градове.

Златиборски округ	Народне књижнице и читаонице од 1971. до 1980.
Ужице	Број чланова књижних огранака постепено опада јер становништво мигрира из села у градове.
Пожега	1979. долази до спајања сеоских, народних и школских библиотека у месне – Жежевица, Добриње, Прилипац; 1979. народна и школска књижница у Средњој Добрињи су спојене.
Косјерић	Од 1979. године библиотека функционише као део Дома културе
Чајетина	Покретна библиотека у Стационару у 1980. години је добро радила, али је у „Магnezиту” и Студентском опоравилишту престала са радом.
Ариље	Крај 20. века библиотека је дочекала у саставу Културног центра
Бајина Башта	Библиотека је од 1973. године радила у саставу Народног универзитета, а потом Културног центра.

Табела 4. Народне књижнице и читаонице од 1971. до 1980. године

Закључак

После Другог светског рата библиотеке су израсле свуда и на сваком месту у Златиборском округу. Сви су их оснивали, често нестручно, у неадекватним условима и без посебне одговорности за њихову будућност. Књижни фондови су формирани од поклона, сувишака, добровољних прилога грађана и прикупљеним средствима у акцијама омладине. Функција тадашњих библиотека била је превасходно образовна, а затим и културна. Свака популарна библиотека⁴³ постала је школа за одрасле и то школа која мора да иде ка својим „ђацима”, која им не доставља, већ намеће књигу читаоцу.

У периоду од 1945. до 1950. године у Златиборском округу основано је или обновљено 77 књижница и читаоница у којој су просветни радници волонтерски радили на елиминисању неписмености. Следећих десет година, 1951–1960, библиотеке Округа раде под окриљем народних одбора (управни и надзорни одбор). И даље кубуре са смештајем, мада организованије раде и увећавају своје књижне фондове. Ужице 1951. добија првог стручног радника, књижничара, од кад ова установа организовано ради.

43 Десанка Мидић. „Улога и место библиотеке у комуни”, *Библиотекар*, бр. 4 (1961): 298.

Спровођене су акције, 1954. године, којима су библиотеке руралних општина добијале велики број књига. Средином исте године одржава се курс за књижничаре за прелазак на УДК систем уређења фондова и чајетинска библиотека међу првима у Округу сређује фонд по међународној класификацији. Приређују се семинари за чланство сеоских огранака, изложбе књига о пољопривреди и популарише читање.

Први закон о библиотекама Србије крајем 1960. године условио је да до краја марта 1961. надлежни органи одреде централне матичне библиотеке у свим срезovima. Овај моменат је од пресудног значаја за будући рад ових културно-просветних установа, јер су се библиотеке морале спремније укључити у динамичан процес политичког, економског и друштвеног развоја наше земље. Овај закон је обавезивао средину у којој се библиотеке оснивају, да им се обезбеде сви елементарни услови за рад. Налагао је решавање питања: буџета, набавне политике, просторија, кадрова, као и систематског популарисања књиге. Настајала је библиотечка мрежа покретних „пунктова” везаних за већ постојеће библиотеке, како би се приближила књига читаоцу. Тежило се стварању библиотечке мреже која одговара потребама тадашњег друштва, прилагођено темпу живота и тадашњем човеку.⁴⁴ Из централне општинске библиотеке, већ обрађене по библиотечким принципима, књиге су се достављале месним књижницама и читаоницама.⁴⁵

Оснивају се нова одељења при библиотекама, формирају референсне збирке, врши селективна набавка стручне литературе и почиње пружање услуге међубиблиотечке позајмице. Број стручних радника расте. Организују се књижевне вечери на којима гостују писци, изложбе, предавања, покреће издавачка делатност. Почиње класификација и сређивање фонда по УДК систему у целом Округу. Чланство се увећава. Сјеничка библиотека ради у веома лошим условима, потпуно незапажено.

Од 1961. године ужичка библиотека је матична за регион, данашњи Златиборски округ, у ком је тада постојало 123 библиотеке. До краја ове деценије тај број се рапидно увећао на 171 библиотеку, од којих су 44 биле народне. У овој деценији први пут у историји Округа постоји библиобус, који покрива потребе корисника за литературом у општини Прибој.

Број чланова књижних огранака 70-их година 20. века постепено опада јер становништво мигрира из села у градове, где се повећава број корисника градских библиотека Округа. Референт Матичне службе, иначе први стручни библиотечки радник, подучава основама библиотекарства раднике у осталим општинским, школ-

⁴⁴ Олга Перић. „Основни задаци и улога матичне библиотеке у развоју мреже библиотека”, *Библиоџекар*, бр. 1–3 (1961): 16–25.

⁴⁵ Десанка Мидић. „Улога и место библиотеке у комуни”, *Библиоџекар*, бр. 4 (1961): 298–300.

ским и специјалним библиотекама са циљем пружања стручне помоћи у среживању фондова по УДК. Ужичка библиотека се почетком ове деценије укључила у БИС, и добија најпрестижнију награду у библиотекарству. Одржавају се саветовања библиотекара о завичајним фондовима. Бројне активности популаришу књигу и читање. Библиотеке постају средишта културних збивања у својим општинама. У овом бурном периоду библиотекарство Златиборског округа је у самом врху у држави.

Литература:

1. Бојовић, Вујица. *Век библиотеке у Пријепољу: 1904–2004*. Пријепоље: Матична библиотека „Вук Караџић”, 2005.
2. Бошковић, Мирослава. *Библиотеке у СР Србији*. Београд: Просвета, 1970.
3. Вучићевић, Раде. *Библиотекарство зајадне Србије: од 1835–2000. године*. Ужице: Народна библиотека, 2013.
4. Зарић, Радован. *Народна библиотека Пожега: сто двадесет њих година*. Пожега: Народна библиотека Пожега и Издавачка радионица Свитац, при КД Развигор, 1995.
5. Мидић, Десанка. „Улога и место библиотеке у комуни”. *Библиотекар*, Год. XIII, бр. 4 (1961): 298.
6. Мрдаковић, Добривоје. *Сто тридесет година читалонице и библиотеке у Бајиној Башти: 1874–2004*. Бајина Башта: Библиотека „Милош Требињац”, 2004.
7. Перић, Олга. „Основни задаци и улога матичне библиотеке у развоју мреже библиотека”. *Библиотекар* год. XIII, бр. 1–3 (1961): 16–25.
8. Радовић, Слободан. *Ариљска библиотека*. Ариље: Културни центар, 2002.
9. Ршумовић, Иван, гл ур. *Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања*. Ужице: Народна библиотека, 2006.
10. Џамбић, Сањина и Јеремија Џамбић. *Кућа књије: сто година Библиотеке у Чајетини*. Чајетина: „Библиотека Љубиша Р. Ђенић”, 2004.

Summary: After the Second World War abrupt cultural development had reflected on the foundation of libraries in Zlatibor district, which became a necessity even for the smallest of communities. The Communist party ordered either renewal or opening of new libraries and reading rooms. In order to improve literacy and to educate population, cultural-educational groups were formed with a task to organize literacy courses and reading groups in libraries; first librarians were volunteere teachers. Since the founding, right after 1945 all the libraries of Zlatibor district, shared the same problems: lack of adequate premisses, permanent relocation and scarce book fund. The first Act on Libraries in

1960 obliged district administrations to provide libraries with basic working conditions. Nevertheless, budgetary funds, although constantly increasing, were insufficient and not received in regular base. From 1945 to 1973, libraries were entrusted to municipality administration. There were 171 libraries in Zlatibor district in 1968, 44 of them being national and 124 were either school libraries or specialized ones. Libraries became cultural centers of municipalities.

Key words: national library, reading room, Zlatibor district, literacy, cultural-educational groups, literacy courses

Јасминка Ђурић

Народна библиотека Пожега

jasnalalovic@gmail.com

УДК: 39:929 Лапчевић М.

32:929 Митровић М.

ДВЕ ПОЖЕЖАНКЕ, ДВЕ ЗНАМЕНИТЕ СРПКИЊЕ¹

Сажетак: У раду су дате биографије две знамените и за српску историју значајне жене – Милена Лапчевић (1892–1963), прва жена етнолог у Србији, и Митра Митровић (1912–2001), прва жена министар у Србији. Оно што ове две заборављене српске хероине имају заједничко, тема је овог рада. Обе су рођене у Пожеги, својим високим образовањем и радом стекле су епитет „прва жена”, бориле се за права и слободу жена у Србији и својом личном трагиком дале допринос развоју женске еманципације, и на крају, одгурнуте су од друштвене јавности, неправедно запостављене и заборављене.

Кључне речи: Милена Лапчевић, Митра Митровић, Пожежанке, женска еманципација, етнологија, политика.

Пожешки крај родно је место и завичај неколико значајних личности српске историје. Поред кнеза Милоша, Јована и Јеврема Обреновића, Драгише Лапчевића и других историјских личности, научника, књижевника и политичара, у Пожеги су рођене и две знамените и за српску историју значајне жене – Милена Лапчевић, прва жена етнолог у Србији, и Митра Митровић, прва жена министар у Србији. Оно што ове две заборављене српске хероине имају заједничко, тема је овог рада: обе су рођене у Пожеги, својим високим образовањем и радом стекле су епитет „прва жена у Србији”, бориле се за права и слободу жена у Србији и својом личном трагиком дале допринос развоју женске еманципације, и на крају, одгурнуте су од друштвене јавности, неправедно запостављене и заборављене.

У борби за родну равноправност и женску самосталност од превасходне важности било је образовање женске омладине. Питање слободе школовања провлачило се кроз читав 19. век.² Али чак и када је, након политичких промена које су

¹ На ову тему ауторка је излагала рад у облику презентације на другом Округлом столу завичајних одељења „Жене завичаја као ауторске и предметне одреднице”, 2015. године, у организацији Библиотеке „Вук Караџић” у Пријеполу.

² У Кнежевини Србији основно образовање женске деце било је дозвољено, али не и обавезно. Због тога многи родитељи (нарочито они сиромашнијег стања) женску децу нису слали у школу, сматрајући да им образовање није потребно. Отварањем посебних женских (домаћичких) школа, средином 19. века, стање се поправило што се броја ученица тиче. Међутим, у овим школама оне су се училе томе како да постану што боље домаћице и мајке, али не и нешто више. Средње образовање је женској деци било омогућено тек оснивањем Више женске школе 1863. године. У гимназијама, а ни у реалкама које почињу да се оснивају 1865, ученица није било. Тек средином седамдесетих година гимназије почињу да примају и женску децу. Право на високо образовање женама је било ускраћено све до пред сам крај 19. века. Прва која је благодоклоношћу професора примљена на Велику школу 1871. године, и то као ванредан студент, била је Драга Љочић. Али због незреле студенске средине, која није била у стању да је прихвати, она је на предавања долазила у пратњи професора. Тек након шеснаест година, 1887. године, на Велику школу уписале су се две нове редовне студенткиње. Неда Божиновић. Женско питање у Србији у XIX и XX веку, (Београд: Деведесетчетврта, 1996): 55–64.

настале после 1903. године, ученицама потврђено право на школовање у школама свих нивоа – па и на Великој школи, односно Универзитету (од 1905), оне су наилазиле на осуду, отпор и неразумевање средине. И касније, у развоју њихових каријера, колико год настојале да се својим радом и знањем наметну у делатностима које су до тада важиле као мушке, тај простор било је тешко освојити. Жена се у процесу еманципације морала пробијати прво као жена, а потом као научник, радник, политичар или било шта друго. Да ли су и колико у томе успеле ове две знамените Пожежанке видећемо из њихових биографија које следе.

Милена Лапчевић рођена је 5. септембра 1892. године³ у Пожеги, као треће по реду дете, у сиромашној породици Славке и Драгутина – Драгише Лапчевића. Њен отац био је истакнути српски политичар, публициста и народни посланик, један од оснивача Српске социјалдемократске партије и „Радничких новина”. Ангажован на свим пољима, од политике и радничког покрета, борбе за радничка права и слободу, преко пољопривреде и народног просвећивања, до очувања народне традиције и српске историје, Лапчевић је задужио и Србију и пожешки крај.⁴

Фотографија из архива библиотеке

Одрастајући у таквом родитељском дому, васпитавана у духу слободарских идеја, марксистичке мисли и очувања српске традиције и фолклора, а књигама и

³ Датум је по старом календару. У књизи „Преписка српских социјалиста” наведено је да је Милена рођена 1893. године, али увидом у *Матичну књију рођених цркве ђошешке за 1892. годину*, која се налази у Историјском архиву у Ужицу, установили смо да је тај податак погрешан.

⁴ Захваљујући њему у Пожеги је основана прва (у Србији) Подружница Српског пољопривредног друштва (1893), као и први Пољопривредни музеј у Србији (1898). Заслужан је и за оснивање Радничког друштва и Радничке читаонице у Пожеги (1889), као и за унапређење пожешке пољопривреде и воћарства, кроз оснивање разних течајева за народ (плетарски, пчеларски, воћарски...). Као један од најагилнијих сарадника Јована Цвијића из овог краја, писао је и радове из историје и географије и сакупљао народне песме, пословице, здравице, легенде и анегдоте везане за ужички крај. Са својом породицом преселио се у Београд, 1902. године, где је једно време држао издавачку књижару „Лапчевић”. Био је и библиотекар Народне скупштине, председник Београдске секције Југословенског новинарског удружења (1926) и иницијатор оснивања Одбора за подизање Дома новинара у Београду. За собом је оставио занимљиво студијско и публицистичко наслеђе. Поред врло великог броја чланака у најразличитијим политичким, привредним, синдикалним, задружним и књижевним листовима и часописима, написао је око 85 научних радова и чланака, које је објављивао у облику књижица, као и 20 књига превода, углавном са руског језика. На Петом конгресу КПЈ (1948) Јосип Броз Тито дао је негативну оцену Лапчевићевог политичког рада и од тада се његово име више није смело помињати у штампи. Из тог разлога је његов значај и заслужено место у српској историји неправедно занемарено.

списима свога оца подстакнута на љубав према науци, Милена Лапчевић врло рано се определила за интелектуални рад. Још од 1908. године била је сарадник дечјих и омладинских листова, а од 1913. и стални сарадник „Једнакости”⁵ и „Радничких новина”. Говорила је руски и немачки, а служила се француским, чешким, бугарским и другим словенским језицима. Проучавала је социолошке и политичке теорије и преводила марксистичку литературу и руске писце, а оцене и приказе књига на страним језицима писала за „Мисао” и „Задружни календар”. Активно је учествовала у женском радничком покрету и до Првог светског рата личном оријентацијом припадала социјалдемократском покрету Србије, али се политиком активно није бавила.

Након завршеног Вишег течаја у Београду, уочи Првог светског рата, уписала је Филозофски факултет у Београду. У току рата, до окупације Србије, радила је као привремена учитељица у Вучитрну, а након рата наставила је студије и дипломирала етнологију 1921. године. Тиме се уписала у историју као прва жена етнолог у Србији. Уједно, она је и прва високообразована жена из пожешког краја. Још као студент, од 1920. године па и касније све до 1924, Милена је повремено била ангажована за рад у Етнографском музеју у Београду, заједно са професорима Емилом Цветићем и Боривојем Дробњаковићем.⁶ Али као прва жена која је „крочила” у музеј, у раду је наилазила на велике потешкоће и препреке. Колеге нису благонаклоно гледале на њен положај жене-кустоса, због чега су јој врата музеја била више затворена него отворена.⁷

Тим поводом Драгиша Лапчевић пише Јовану Цвијићу у писму од 27. децембра 1922. године: „Мени је само тешко око срца што, можда због мене, и моје дете, које се и својим расположењем и на моје подстицаје, с љубављу, с преданошћу и с пожртвовањем одало етнографији, пати од те анимозности, која је, по несрећи, не само дубокога корена ухватила, већ и широке размере узела. Она трпи да се малтретира како је ‘ускочила’ у Музеј, како њу ‘Академија није тамо послала’, како ‘женска није за науку’”. И упућује молбу Цвијићу „не као родитељ већ као човек који истински воли развитак ове науке”, да обрати пажњу на њу, да је у раду упућује и да

5 Лист Секретаријата жена социјалдемократа, са прекидима, излазио је до Првог светског рата. Након рата Секретаријат је поново обновио свој рад и на конгресу уједињења 1919. прерастао у Секретаријат жена социјалиста (комуниста), и под тим називом поново почео да издаје свој лист „Једнакост”, од марта 1920. године.

6 Боривоје М. Дробњаковић. „Етнографски музеј у Београду”. *Гласник Етнографској музеја у Београду*, књ. 1 (1926): 21.

7 У тим првим годинама након рата Музеј је обнављао свој рад. Радило се на прикупљању и враћању предмета који су током рата били расути и погубљени, а требало је и урадити нове инвентаре, средити грађу и све довести у ред. Интересантно је приметити да је та родна неблагонаклоност према Милени била јача и од саме потребе да се у установи реше важни егзистенцијални проблеми.

је узме у заштиту „од евентуалних тежњи да се с научног рада отера или да јој се у томе раду сметње чине”.⁸

Пошто у Етнографском музеју није могла да добије стално запослење, Милена је морала да потражи посао на другом месту. У току свог радног века била је професор историје и географије у Првој, Трећој, Четвртој и Шестој гимназији у Београду, у Вишој женској занатској школи и у Женској учитељској школи у Београду. Једно време радила је и у Министарству трговине и индустрије као секретар за кућну индустрију. У годинама након дипломирања, па и касније када је радила као професор, Милену није напуштала љубав према етнологији и жеља да се у тој области докаже као ваљан истраживач. Схвативши да живи у суровом мушком свету, који није довољно стасао да прихвати и подржи жену-научника, сама је крчила свој пут ка науци и сво своје слободно време користила за етнолошка истраживања на терену и проучавање народне културе. Целу своју плату, као и велики део скромне зараде свог оца, трошила је на литературу и путовања, прокрстарећи тако готово све крајеве Србије, Босне, Хрватске, Македоније и Словеније. У поменутом писму Цвијићу Лапчевић пише: „Она и сад [односи се на 1922. годину], по најгорем времену, под најтежим околностима и врло нежнога здравља, пешке иде од села до села, од куће до куће, те испитивања врши.”

Резултат тих теренских истраживања је низ значајних научних радова.⁹ Опсег њених интересовања био је велики. Са посебним афинитетом проучавала је народну ношњу и вез, затим живот патријархалне задруге и поделу рада у сеоској заједници, пољопривреду и моделе привређивања на селу. Међутим, њена методологија истраживања, њени научни ставови и закључци, својевремено су наилазили на оспоравање колега. Тако се догодило и да је њен докторат, који је током 1924. године спрема на тему (по Цвијићевој препоруци) трансформације народне сеоске ношње, остао неодбрањен. Професорска комисија, коју су чинили Тихомир Ђорђевић, Јован Ердџановић и Боривоје Милојевић, критиковала је Миленин начин приласка поменутом проблему и њен закључак да је преображај народне ношње дошао услед економских и социјалних промена у друштву.¹⁰

Према речима Милице Матић, Милена је имала веома изоштрен дар запажања на терену и њеном оку као да ништа није могло да промакне. Она управо истиче

8 Илија Мисаиловић. „Сарадници Јована Цвијића из ужичког краја”. *Међај*, Год. 9, бр. 17–18 (1988): 138.
9 „Косовски сеоски вез”. *Мисао*, књ. 16, св. 8 (1924): 1727–1734; *Гласник њрофесорској друштва*, књ. 5 (1925): 208–216; „Две карактеристичне црте у трансформацији народних сеоских ношњи”. *Гласник њрофесорској друштва*, књ. VI, св. 3 (1926): 173–174; „Народне ношње у Војводини”. *Нови Сад и Војводина* (Београд, 1926), 64–71; „Народне сеоске ношње у нашој земљи”. *Наше село* (1926): 110–126.
10 И. Мисаиловић, нав. дело, стр. 144.

њена веома оштра запажања трансформације народног живота и народне културе која се догодила услед друштвених промена, насталих после ослободилачких ратова. Веома систематична у методологији истраживања Милена се трудила и да „проучавајући етнолошке појаве оцрта историјску вертикалу и да те појаве стави у међузависан класни и друштвени однос”.¹¹ Тако је у народној ношњи открила трагове средњовековних властелинских костима, развијајући тезу да су нижи слојеви преузели многа културна добра виших слојева, те је тако текстилна радиност током векова „силазила” у широке народне слојеве, добијајући свој специфичан „посељачени” израз. Описујући народну ношњу у Војводини, а трагајући за генезом хаљетака, Милена открива утицај српске елите која је под вођством патријарха Чарнојевића давно населила ове крајеве и притом примећује њихов преображај који се догодио услед интензивнијег економског живота и веће отворености ка утицајима Европе. Миленин рад под називом „Косовски сеоски вез”, по речима Милице Матић, „потпуно је оригиналан и до данас у етнолошкој литератури јединствен”. Надилазећи дескрипцију Милена у овом раду улази у решавање порекла и еволуције косовског веза, доказујући да је наслеђен из средњег века.

Поред поменутих радова Милена Лапчевић написала је и једну веома озбиљну студију на француском језику – „Les costumes nationaux”, али није познато да ли је и где она објављена. Међутим, њена најсистематичнија студија „Горња Ресава (ношња, орнаментика, текстилна домаћа радиност)”, иако примљена и позитивно оцењена у Српској академији наука и уметности, до данас је остала необјављена.

После ових неколико објављених и необјављених радова, по свему судећи, Милена се више није бавила науком. Далеко од научних институција и без икакве потпоре и подршке, у времену које осликава само једна реченица – „женско није за науку”, сигурно је да се осећала веома пораженом. Умрла је у Београду 23. децембра 1963. године. Немамо података о томе да ли се удавала. Али с обзиром на време у коме је живела, када се девојка од двадесет година већ сматрала уседелицом, и с обзиром на то да је дипломирала у 29. години, претпостављамо да није. Материнство и породица били су цена којом је платила љубав према науци.

Према нашим сазнањима о овој значајној а неправедно заборављеној Српкињи, до данас готово да није писано. Поред сажетог погледа на лик и дело Милене Лапчевић у чланку Милице Матић, који је настао поводом стогодишњице њеног рођења. О њој је писано узгредно – њена кратка биографија помиње се само у фуснотама, у поменутом раду Илије Мисаиловића, као и у књизи „Преписка српских социјали-

11 Милица Матић. „Милена Д. Лапчевић – прва жена етнолог у Србији”. *Загужбина* (децембар 1992): 8.

ста”, коју су за штампу приредили Властимир Д. Лапчевић (Миленин млађи брат) и Тома Миленковић. Поред тога, у Београду је 4. новембра 1987. године приређено вече сећања на Милену и Драгишу Лапчевића, у организацији Етнографског музеја, Удружења фолклориста Србије и Завичајног удружења Ужичана у Београду.¹²

На српској научној јавности остаје да стваралачко и научно дело Милене Лапчевић подробније проучи и истражи, оцени и одреди јој заслужено место у историји српске етнологске мисли. Исто тако, њеном лику и делу пажњу треба да посвете и истраживачи историје женског питања у Србији, јер је својом личном борбом и нарочито својим ангажовањем у женском радничком покрету дала је допринос развоју женске еманципације у Србији.

Митра Митровић рођена је 6. септембра 1912. године у Пожеги, као најмлађе дете у сиромашној породици Анђелије (рођ. Поповић) и Велимира, железничког радника, који је умро од шпанске грознице када је Митри било три године.¹³ Основну школу завршила је у Пожеги, а гимназију у Ужицу као један од најбољих ђака. Дипломирала је на Филозофском факултету у Београду 1934. године, на одсеку за словенску филологију и књижевност.¹⁴

Преузето са: <http://bit.ly/2hFhhgI>

Током студија први пут се сусрела са комунистичким идејама. Од 1931. укључила се у напредни омладински покрет, а 1933. постала је члан Комунистичке партије Југославије. У комунистичкој идеологији препознала је један нови хоризонт тумачења борбе за женска права и слободу. За младе и напредне студенте тога доба, а нарочито за студенткиње, комунистичке идеје биле су јако примамљиве јер су подстицале на корените промене у друштвеним односима. У том новом друштву будућности, женама је обезбеђена и нова улога – оне су требале бити законски и практично у свему изједначене са мушкарцима. Стога је КПЈ женама нудила једну потпуно нову димензију живота, уврстивши у свој програм питање положаја жена и давши им могућност да се политичким ангажовањем изборе за то.

По завршетку студија Митра Митровић запослила се у Библиотеци Скупштине Краљевине Југославије, али је убрзо, по дискреционом праву министра,

12 „Сећање на Лапчевиће”. *Пожешке новине* (17. новембар 1987): 8.

13 Најстарији син Живан завршио је студије права и био угледни новинар и уредник *Политике*, а три кћерке – Живка, Анка и Зора, биле су учитељице. Њих петоро сирочића извела је на пут сама мајка Анђелија перући судове и веш у Пожеги.

14 Неки извори наводе да је дипломирала 1935. године.

Митра Митровић и Милован Ђилас
Преузето са: <http://bit.ly/2yjjzcle>

отпуштена из службе. Разлог је био тај што се удала за Милована Ђиласа, страственог занесењака комунистичком идејом, ког је упознала још на студијама, а који је био под присмотром специјалне полиције.

У организовању жена, у буђењу женске свести и у борби за женска права и слободу, Митра Митровић је дала свој велики допринос. Као партијска активисткиња радила је међу текстилним радницама и тако учествовала у организовању штрајкова у неколико београдских фабрика. Уједно била је и веза између чланова КП и инструктора из иностранства, члан комисије Покрајинског комитета КПЈ за рад међу женама и члан Женског покрета.

Била је на челу групе активисткиња које су 1935. године основале Омладинску секцију Женског покрета у Београду, и прва председница Секције. Ова секција активно је радила пуне четири године.¹⁵ Наредне 1936. године, заједно са осталим комунистичкињама основала је један од најзначајнијих и најактивнијих часописа за женску еманципацију – „Жена данас”.¹⁶ Као члан редакције била је и аутор многих чланака. Омладинска секција Женског покрета и „Жена данас”, током 1939. године, покренули су оштру и независну акцију за право гласа жена, због чега је дошло до разилажења са осталим чланицама Покрета и обустављања рада Секције. Часопис „Жена данас” цензура је забранила 1940, али је као орган Антифашистичког фронта жена поново покренут током рата 1943. године. Митра је била уредник у два наврата – од 1943. до 1944. (заједно са Олгом Ковачић) и од 1946. до 1949. (заједно са Блаженком Мимицом).

¹⁵ Кроз Омладинску секцију у Београду прошло је на стотине младих девојака свих занимања. Секција је организовала и редовно једном недељно одржавала предавања и дискусије на разне теме из области политике, просвете, културе и уметности. На тим догађајима, где су девојке биле и организатори и извођачи програма, оне су училе како да слободно и јавно износе своја мишљења, да сарађују на заједничким пројектима и да се самоорганизују. Успостављале су контакт и са радничким женама и за њих организовале аналфабетске течајеве, кројачке течајеве, часове француског језика, предавања о нези деце и болесника и сл. Секција је била веома активна и на Универзитету. Неда Божиновић. *Женско мишљење у Србији у XIX и XX веку* (Београд: Деведесетчетврта, 1996): 120–126.

¹⁶ Часопис је излазио у тиражу од 1500 примерака и доносио је текстове о политици, активностима женских друштава, истакнутим женама у науци, култури, уметности, о моди, филмовима, здрављу... једном речју о свему што је у то време било од интереса за жене и што је могло да их подстакне на активност.

Под немачком окупацијом, женски покрет настао пре рата наставио је и даље свој рад, с тим што је свом програму додао и борбу против окупатора. На мартовским демонстрацијама, 1941. године, први пут је у јавности говорила и Митра Митровић, а извештај о успешности демонстрација лично однела Јосипу Брозуну Титу, који се тада налазио у Загребу. Одмах по окупацији земље она је ухапшена, заједно са неколико десетина активисткиња тада већ угашене Омладинске секције Женског покрета, и из затвора средином јула одведена у Бањички логор. Била је прва жена која је уписана у књигу заточеника. Симулирајући болест пребачена је у затворску болницу одакле је организованом акцијом успела да побегне крајем августа, заједно са Вером Вребалов и Наталијом Хаџић.

У јесен 1941. прикључила се партизанском покрету. У ослобођеном Ужицу радила је у Агитпропу, потом била члан Покрајинског комитета КПЈ за Србију, где је била задужена за просвету и школство, члан Политодела Прве пролетерске бригаде, члан редакције листа „Борба”. Била је и један од делегата на Другом заседању АВНОЈ-а у Јајцу 1943. Учествовала је у организовању Антифашистичког фронта жена и била веома активна у припремама и организацији Прве земаљске конференције АФЖЈ у Босанском Петровцу, крајем 1942. године. На конференцији је поднела реферат и била изабрана за члана Централног одбора АФЖЈ и касније је учествовала у његовом раду током свих осам година постојања. Након рата била је активна и у раду Међународне демократске федерације жена, на чијој је првој конференцији, одржаној у Паризу 1945, изабрана за члана Извршног одбора.

По ослобођењу је, као једна од најистакнутијих бивших партизанки, заузима мала највише партијске и државне функције у земљи. Чак је током првих послератних година вршила по неколико функција у исто време. Од оснивања Комунистичке партије Србије, маја 1945, била је на челу Агитпропа Централног комитета КПС. Крајем исте године, на изборима за Уставотворну скупштину, на којима су иначе по први пут учествовале и жене са правом гласа,¹⁷ изабрана је за народног посланика Већа народа Народне скупштине ФНРЈ, а потом и за народног посланика у Скупштини НР Србије. У Народној влади Србије била је министар просвете, прва жена на тој функцији још од настанка српске државности, и то у два наврата – од 1945. до 1949, и од 1951. до 1953. године. Уз Спасенију Цану Бабовић, Митра Митровић је била једина жена члан (деветочланог) Политбироа ЦК КПС, као и члан делегације која је након рата путовала у Совјетски Савез на разговор са Стаљином.

17 Велика Антифашистичка скупштина народног ослобођења Србије (АСНОС), одржана у новембру 1944. године, признала је женама равноправност са мушкарцима, а првим послератним Уставом ФНРЈ, који је донет почетком 1946, та равноправност је и потврђена.

Од свих тих функција које је у једном периоду обављала истовремено, највише је била посвећена раду у Министарству. Као министар је остала упамћена по томе што се отворено залагала за идеологизацију школства и за увођење тековина револуције у просветни систем, али и по томе што је истовремено била отворена и за модернизацију и либерализацију. Подржала је и помогла групу младих новинара да 1951. године поново покрену часопис „НИН”. Исте године је подржала и *Закон о забрани ношења зара и фереце* и образложила га пред Народном скупштином.¹⁸ Као министар помагала је и посленике културе, слободоумније писце и сликаре који су, упркос тадашњем строгом комунистичком режиму, проносили демократске идеје.

У браку са Милованом Ђиласом, након дванаест година заједничког живота, Митра је почетком 1948. године добила кћерку Вукицу.¹⁹ Десет месеци касније Ђилас их је напустио због друге жене, а формално су се развели тек 1952. О тим интимним и непријатним тренуцима у свом животу, Митра се једном приликом поверила свом пријатељу Жики Стојковићу²⁰: „Када сам остала у другом стању, између Ђиде²¹ и мене већ је постојало размимоилажење. Ђилас ми је тада пребацио да сам у другом стању остала само зато да бих га везала за себе. Тада сам одмах одлучила да се разведем. Када се дете родило, Милован уопште није хтео да га види, па сам неколико месеци морала да га скривам, да га држим у некој соби на мансарди, а после да га дам својој мајци на чување.”²²

Када је почетком 1952. године Ђилас почео да објављује „Анатомију једног морала”, у свом антидогматском часопису „Нова мисао”, добио је због тога оштре примедбе партијског и државног врха. На Трећем пленуму ЦК СКЈ који је сазван 1954. године поводом овог случаја, Митра Митровић је као члан ЦК била присутна,

18 На Првом конгресу жена Босне и Херцеговине, 1947. године, делегаткиње муслиманске вероисповести спектакуларно су се откриле и тако покренуле акцију за скидање зара и фереце. Акцију је подржао и Ибрахим Фејић, који је изјавио да исламска вера не забрањује скидање зара и фереце. Након доношења Закона у јануару 1951. до краја фебруара открило се око 70.000 муслиманки на Косову и Метохији, и за њих је био незабораван догађај када су, по први пут откривеног лица, отишле на туристичко путовање по Југославији и виделе до тада невиђене светове. У чланку под насловом „Свануо је и њима дан”, објављеном у „Зори” (бр. 66), Митра је објавила део свог образложења пред Скупштином. Неда Божиновић. Женско питање у Србији у XIX и XX веку (Београд: Деведесетчетврта, 1996): 159.

19 Вукица Ђилас (1948–2001) дипломирала је драматургију, била глумица, преводилац, новинар, истакнути протагониста уметничког живота Београда 70-их и 80-их година прошлог века. Бавила се сликарством и фотографијом. Од 1970. године до краја живота свакодневно је снимала догађаје малом камером, из чега су настали данас најзначајнији филмски дневници на тлу бивше Југославије, урађени по методу „сличица по сличица”. Ови home movies први пут су у јавности приказани 2006. године у Југословенској кинотеци.

20 Живорад Жика Стојковић (1922–1997) дипломирао је на Филозофском факултету у Београду, био уредник у издавачким кућама Нолит, Југославија, Просвета и секретар Српске књижевне задруге. Полемичар оштрог језика и јаких аргумената, седамдесетих година прошлог века је својим критичким иступима нападао тадашњи врхунски политички естаблишмент Југославије. Више година провео у Француској као лектор српског језика и књижевности на Универзитету у Бордоу.

21 Надимак Милована Ђиласа.

22 Радован Поповић. *Животи без лажи* (Београд: Службени гласник, 2008): 178.

и свесна личних последица стала је у одбрану свог бившег супруга. Касније је у својим сећањима забележила следеће: „А шта ћу јој [Вукици] рећи кад одрасте и упита ме – шта си ти урадила, и ти си била тамо? (...) Још се нисам била одлучила да ли ћу говорити на пленуму. Ако иступим – знала сам све последице. Ако не иступим, како ћу се после пленума разрачунати са сопственом савешћу и моралом?”²³

Након тог догађаја Митра Митровић више није бирања у ЦК СКЈ нити на друге политичке положаје. Две године касније искључена је из Партије, и након више од две деценије активног рада и залагања, уклоњена је са политичке сцене Србије и из јавног политичког живота, у својој 42. години. Био је то велики пораз за њу. Политички потпуно маргинализована, радила је као директор Савезног завода за проучавање школских и просветних питања, све до пензионисања 1963. године.

Повлачење из политичког живота није представљало и крај њеног стваралаштва. Тај период личног разочарања, друштвене изолације и бојкота искористила је за превођење и писање. Преводила је са руског језика приповетке и романи, и била уредник и један од преводилаца Лењинове преписке, објављене 1976. године у оквиру његових сабраних дела. Своја сећања из Другог светског рата објавила је у мемоарском делу „Ратно путовање” (1953), а аутор је и књиге „Веселин Маслеша” (1957). У књизи „Положај жене у савременом свету” (1960) дала је своју анализу положаја жене у послератном периоду са аспекта политичке, професионалне и друштвене еманципације жена.

Умрла је у Београду, 4. априла 2001. године, у својој 89. години. Кремирана је три дана касније. У јесен исте године од тешке болести умире и њена кћерка Вукица. Све што је иза њих две остало наследио је Алекса Ђилас, Ђиласов син из другог брака. Митрину заоставштину (ордење,²⁴ плакете, рукописе, дневнике, фотографије, писма, документа...) предао је на чување Историјском музеју Србије; а од њихове велике и веома вредне кућне библиотеке део књига је узео за себе, а већи остатак „поклонио Ромима” одневши их на депонију, иако је Вукичина жеља за живота била да библиотеку у целини поклони Катедри за историју уметности на Филозофском факултету.²⁵

Још од најранијих студентских дана, уз име Митре Митровић као апозиција је стајала синтагма „Ђиласова другарица”. За време рата, где год би се појавила приватно или службено, међу борцима или у народу, па и након рата шта год би као

23 Исто, стр. 176.

24 Орден народног ослобођења, Орден братства и јединства са златним венцем, Орден заслуга за народ са златном звездом и сребрним зрацима. Носилац је и Партизанске споменице 1941.

25 „Српска историја и култура на Јубришту”, Српска дијаспора, <http://www.srpskadijaspورا.info/srpska-istorija-i-kultura-na-djubristu/> (преузето 30. 5. 2017).

Митра Митровић постигла и урадила, увек је била „Ћиласова другарица”. Чак је и на поменутом састанку са Стаљином Молотов „упозорио Стаљина да је Митра Митровић другарица друга Милована Ћиласа”...²⁶ Политичар, посланик, министар, резервни пуковник ЈНА, преводилац, писац, новинар, активиста, борац за женска права... све то у једној жени. Колико је као особа била продорна, јака и успешна, да ли је као жена увек била у сенци једног мушкарца? „Ја сам имала две љубави: Милована Ћиласа и Револуцију. Милован је убио оба две!”, рећи ће Митра једном приликом.

Литература о Митри Митровић није оскудна. Њену кратку биографију можемо пронаћи у свим југословенским енциклопедијама, као и у књигама о народноослободилачкој борби. Али оно што недостаје јесте опсежна монографија о целокупном лику и делу ове знамените Српкиње. Свакако је то заслужила. Поједини савременици говорили су да је Митра Митровић једна од ретко честитих жена у српској политици друге половине 20. века (захваљујући њој од погубљења су спашене Жанка Стокић и Олга Спиридоновић, када су 1944. године хапшени и стрељани глумци због сарадње са окупатором²⁷). Пољски филмски режисер Анжеј Вајда приметио је да је једна од најмудријих жена коју је у свом животу срео. Поводом њене смрти Латинка Перовић је написала: „Била је бриљантна жена. Није се сматрала лично трагичном, али је дубоко осећала трагику живота. Кроз тако схваћен живот, она је ишла добро опремљена. Њени су пратиоци били мудрост, храброст и достојанство. Била је и остала слободан човек – у сиромаштву, монолитној партији, на власти и у изопштености. Такве су личности неуништиве.”²⁸

О томе колико је својом ерудицијом, спремношћу и снагом у јавном друштву представљала праву загонетку говори и чланак објављен у „Њујорк тајмсу”, 5. децембра 1943. године. Износећи различите тезе о томе ко би, у ствари, могао бити Тито, Сулцбергер пише: „О Титовој личности има много теорија. [...] Постоји још једна теорија, која је због својих романтичних особина добила широки публицитет – а то је да је Тито жена. Ова последња прича вероватно долази од чињенице да извесна Митра Митровић, жена партизанског вође Ћиласа, из Црне Горе, има високу функцију као Титов саветник.”²⁹

26 Исто, стр. 174.

27 „Злочини у име народа”. *У име народа*, <http://newsite.uimenaroda.net/cr/articles/clanci/> (преузето 30. 5. 2017)

28 Латинка Перовић. „De profundis: (за Митру Митровић: 1912–2001)”, Републик, бр. 259 (2001).

29 Владимир Дедијер. *Дневник 3* (Београд; Просвета, 1970), 67.

Литература:

1. Аранитовић, Добрило. *Библиографија часописа Мисао: 1919–1937*. Нови Сад: Матица српска, 2013.
2. Божиновић, Неда. *Женско ишћање у Србији у XIX и XX веку*. Београд: Деведесетчетврта, 1996.
3. Дедијер, Владимир. *Дневник* Књ. 3. Београд: Просвета, 1970.
4. Дробњаковић, Боривоје М. „Етнографски музеј у Београду”. *Гласник Етнографској музеја у Београду* књ. 1 (1926): 11–25.
5. Лапчевић, Властимир и Тома Миленковић, приређивачи. *Прејиска српских социјалиста у шоку Првој светској рати*. Београд: Народна књига, 1979.
6. Матић, Милица. „Милена Д. Лапчевић – прва жена етнолог у Србији”. *Задужбина* (децембар 1992): 8.
7. Мисаиловић, Илија. „Сарадници Јована Цвијића из ужичког краја”. *Међај*, Год. 9, бр. 17–18 (1988): 131–165.
8. Пантелић, Ивана. *Партизанке као грађанке*. Београд: Еволута, 2011.
9. Пантелић, Ивана, Јелена Милинковић и Љубинка Шкодрић. *Двадесет жена које су обележиле XX век у Србији*. Београд: НИИ, 2013.
10. Перовић, Латинка. „De profundis : (за Митру Митровић: 1912–2001). *Рејублика*, бр. 259 (2001).
11. Поповић, Радован. *Животи без лажи*. Београд: Службени гласник, 2008.

Извори:

1. Матична књига рођених цркве пожешке за 1892. годину, Историјски архив Ужице
2. „Злочини у име народа”. У име народа. <http://newsite.uimenaroda.net/cr/articles/clanci/> (преузето 30. 5. 2017)
3. „Српска историја и култура на ђубришту”. Српска дијаспора <http://www.srpskadijaspora.info/srpska-istorija-i-kultura-na-djubristu/> (преузето 30. 5. 2017)

Summary: This paper presents biographies of the two notable and for serbian history important women – Milena Lapcevic (1892-1963), first female ethnologist in Serbia, and Mitra Mitrovic (1912-2001), first female minister in the Government of Serbia. What these two forgotten Serbian heroines have in common is the theme of this paper. Both of them were born in Požega, and by means of their high education and work, both earned a designation "the first woman" in their fields. They fought for women's rights and freedom in Serbia and, through personal tragedies, they contributed to the development of women's emancipation. In the end, marginalised by the public, both of them were unjustly neglected and forgotten.

Key words: Milena Lapčević, Mitra Mitrović, women from Požega, female emancipation, ethnology, politics

Татјана Богојевић

Библиотека Матице српске

tatjanabogojevic71@gmail.com

УДК: 012 Магазиновић М.

016:929 Магазиновић М.

305-055.2:929 Магазиновић М.

ГРАЂА ЗА БИБЛИОГРАФИЈУ МАРИЈЕ МАГЕ МАГАЗИНОВИЋ (1901–2015)

Увод

Грађа за библиографију Маге Магазиновић обухвата монографске публикације и прилоге објављене у монографским и серијским публикацијама, у периоду 1901–1997. године, као и литературу о Маги Магазиновић у периоду 1905–2015. Библиографски опис монографских публикација урађен је према Међународном стандарду за библиографски опис монографских публикација ISBD(M), а прилози у монографским и серијским публикацијама према ISBD(CP) стандарду. Грађа садржи 288 јединица. Највећи број јединица урађен је *de visu*. Мањи број јединица урађен је на основу секундарних извора и обележен је звездицом. Поједине јединице садрже напомене. У прикупљању грађе као основни извор коришћен је електронски каталог СОВИВ. SR., затим књиге *Мој Живої*, приређивача Јелене Шантић, (Београд, 2000), *Марија Маїа Маїазиновић*, аутора Татјане Корићанац (Београд, 2000), текст Милице Јовановић у књизи *Балет Народної њозоришиїа у Беоїраду: њрвих седамдесетї година* и бројни други прилози у којима се говори о Маги Магазиновић.

Библиографска грађа распоређена је у неколико целина: Књиге Маге Магазиновић, Прилози Маге Магазиновић, Преводи (књиге, чланци), Литература о Маги Магазиновић (монографске публикације и прилози у серијским публикацијама) и Регистри. Распоред библиографских јединица прилога и књига Маге Магазиновић дат је хронолошки – према години издања. У оквиру исте године јединице су сортиране према наслову, азбучним редоследом. На исти начин урађен је и одељак Преводи. У поглављу Литература, распоред је азбучни према имену аутора прилога, с тим да су најпре наведени анонимни текстови. У оквиру истог аутора, јединице су сложене према наслову, азбучним редоследом. Основну грађу допуњују регистри: Регистар серијских публикација у којима су објављени прилози о Маги Магазиновић, Регистар монографских публикација у којима су објављени прилози о Маги Магазиновић, Именски регистар, Регистар неразрешених иницијала.

Биографски подаци о Маги Магазиновић

Мага Магазиновић, веома необична и несвакидашња жена, значајна и посебна, на веома леп начин обележила је 20. век. Рођена је у Ужицу 14. октобра 1882. године. Основну школу и реалку завршила је у родном месту, а Вишу женску школу (1896–1898), као и лингвистичко-литерарни и филозофско-педагошки одсек Велике школе (1898–1904) у Београду. Напредна, креативна, енергична и мудра, ишла је увек корак пре свих.

Била је прва по много чему: основала је Женско студентско друштво, дипломирала

филозофију када није било жена те струке, прва је жена новинар *Политике* (1905–1906) у којој је редовно писала за рубрику Женски свет и уређивала фељтон; након завршеног факултета радила је као практикант Народне библиотеке Србије (1905), када није било жена на таквим местима. Била је срчани борац за права жена. Радила је као професор филозофије, логике и психологије, немачког и српског језика (од 1907). Предавала је на Вишој женској школи и Првој женској реалној гимназији. У Берлину је студирала немачки језик и књижевност и усавршавала се у Институту Макса Рајнхарта, чувеног немачког режисера, и у школи Елизабете Данкан, код Емила Жак-Делакроза (1912–1913), швајцарског музичког педагога, композитора и музиколога. Отворила је школу плеса (1910) по систему Делакроза, каква ни у Европи није постојала у то доба. Похађала је и курс код Рудолфа фон Лабана (1929–1930). У Србију је донела балетску уметност коју је подучавала на потпуно нови начин. Основала је Студентску фолклорну групу (1936), предавала у балетској школи „Лујо Давичо” (1948–1951). Одржала је око 60 сценских наступа. Осим објављених монографија, посвећених модерној уметничкој игри, низа чланака у серијским публикацијама, преводила је драме М. Горког, Х. Сјенкјевича и Г. Хауптмана за Народно позориште у Београду. Њени текстови изашли су у бројним листовима и часописима: *Ејџа*, *Женски њокреј*, *Мусао*, *Нова искра*, *Orchestra*, *Позоришни лист*, *Просветни гласник*, *Pro Femina*, *Republika*, *Српкиња*. За време балканских ратова и Првог светског рата радила је као добровољна болничарка у Београду, Крагујевцу и Врању. Одликована је Крстом милосрђа, Орденом Светог Саве IV реда и Југословенске круне IV реда. Била је удата за слависту Герхарда Геземана. Умрла је у Београду 8. фебруара 1968.

Мага Магазиновић
(слика Радомира Верговића)

И данас је ова сјајна жена предмет интересовања. О њој се пише, прича, приређују се изложбе у њену част. Ако говоримо о култури, увек можемо причати о Маги; ако говоримо о уметности, она је свакако присутна; ако говоримо о науци, не можемо је запоставити. На овај начин поново исказујемо поштовање и дивљење према једној великој личности. Ова способна и вредна жена, изузетна и истрајна, отклонила је све препреке на које је наишла у животу и остала симбол јачине и успеха.

Књиге Маге Магазиновић

1932

1.

Вежбе и студије из савремене гимнастике, пластике, ритмике и балета : примењена телесна култура / Мага Магазиновић. – Београд : [б. и.], 1932 (Београд : Планета). – Стр. 51–132, XVI стр. : илустр. ; 24 cm

2.

Телесна култура као васпитање и уметност / Мага Магазиновић. – Београд : [б. и.], 1932 (Београд : Планета). – 49 стр., [16] стр. с фотогр. ; 25 cm

Библиографија: стр. [51–52].

1948

3.

Nastavni plan i programi specijalnih disciplina niže i srednje baletske škole : za školsku 1948/49. god. / [sastavili Milorad Jovanović, Olivera Mladenović, Maga Magazinović]. – Beograd : Komitet za kulturu i umetnost vlade FNRJ, 1948 (Beograd : Prosveta). – 39 str. ; 20 cm

1951

4.

Историја игре / Мага Магазиновић. – Београд : Просвета, 1951 (Београд : „Вук Караџић”). – 202 стр. ; 23 cm + [18] стр. с таблама фотогр.

Библиографија: стр. 199–200.

2000

5.

Мож живот / Мага Магазиновић ; priredila Jelena Šantić. – Beograd : Clio, 2000 (Beograd : AV Taš). – 557 str. : fotogr. ; 20 cm. – (Klepsidra)

Autorova slika. – Str. 7–34: Maga Magazinović – Luk

vekova / Jelena Šantić. – Autori fotografija: str. 511–512. – Biografija Jelene Šantić: (Beograd, 18. juli 1944 – 18. mart 2000): str. 549–550. – Napomena / Marija Janković: str. 553–554. – Bibliografija: str. 35. – Dokumentacija o Magi Magazinović: str. 515–533. – Literatura o Magi Magazinović: str. 534–547. – Summary.

Прилози Маге Магазиновић

1905

6.

Ада / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 698 (11. окт. 1905), стр. 1–2.

У рубрици: Фелтон.

7.

Аменхарсун и Хатуза / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 654 (6. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

8.

Анегдота о Персијанкама / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 626 (9. окт. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

9.

Банкарева презрена љубав : или како ћеш жену задржати да не постане атентаторка / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 666 (18. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

10.

Брак код Француза / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 619 (2. окт. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

11.

Дебела и мршава / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 658 (10. нов. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

12.

Другарство / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 671 (14. нов. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

13.

Дужности породичне и духовни рад женски
/ М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 656 (8. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

14.

Елен Кеј / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 637 (20. окт. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

15.

Жена двадесетога века / М. М. [Мага
Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 667 (19. нов. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

16.

Жене и политика / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 696 (18. дец. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

17.

Жене и спорт. [Део 1] / М. М. [Мага
Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 613 (26. септ. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

18.

Жене и спорт. [Део 2] / М. М. [Мага
Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 614 (27. септ. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

19.

Жене и цвеће / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 661 (13. нов. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

20.

Женомрсци / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 630 (13. окт. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

21.

Женски клубови / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 645 (28. окт. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

22.

Женски листови у Немачкој / М. М. [Мага
Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 627 (10. окт. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

23.

Женски особењак / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 648 (31. окт. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

24.

Женскиње на европским универзитетима /
М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 629 (12. окт. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

25.

Женскиње на нашем Универзитету / М. М.
[Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 672 (24. нов. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

26.

Зашто су Персијанци противни образовању
својих жена / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 647 (30. окт. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

27.

Из логора / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 618 (26. 9. 1905),

стр. 1.

У рубрици: Фелтон.

28.

Интересантна статистика / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 651 (3. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

29.

Јача од живота / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 670 (22. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Фелтон.

30.

Једној читатељки / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 665 (17. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

31.

Ко је највећи противник жена / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 625 (8. окт. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

32.

Којим редом иду Европљанке по кокетерији? / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 653 (5. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

33.

Краљица Наталија / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 638 (21. окт. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

34.

Кривични поступак за жене / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 616 (29. септ. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

35.

Култура и жене / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 624 (7. окт. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

36.

Лаврови венци за песникиње / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 652 (4. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

37.

Лепота језика / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 705 (30. дец. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

38.

Људи и љубав / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 627 (10. окт. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

39.

Метерлинг о љубави / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 635 (18. окт. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

40.

Може ли данашња мајка да схвати своје дете? / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 676 (28. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

41.

Муслиманке / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 678 (16. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

42.

Мушка скупштина / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 678 (16. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

43.

Националистичко–социјални женски савез у Француској / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 632 (15. окт. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

- 44.**
Најновији женски клуб / М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 653 (5. нов. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 45.**
Наше женске школе и како нам користе / М.
[Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 669 (21. нов. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 46.**
Некад и сад / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 646 (29. окт. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 47.**
Неправда о женама / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 644 (27. окт. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 48.**
Непрактичност женскиња / М. М. [Мага
Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 639 (22. окт. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 49.**
Оазе / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 695 (17. дец. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Фелтон.
- 50.**
Образовање женскиња у Србији / Мага
Магазиновић.
У: Политика. – Год. 2, бр. 576 (20. авг. 1905),
стр. 1.
- 51.**
Одважност американских девојака / М. М.
[Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 636 (19. окт. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 52.**
Парискиња / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 632 (15. окт. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 53.**
Персијанка / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 623 (6. окт. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 54.**
Побуна мужева / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 651 (3. нов. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 55.**
Пољупци као узрок разводу брака / М. М.
[Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 640 (23. окт. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 56.**
Поштовање жене / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 626 (9. окт. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 57.**
Саједног посела / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 672 (15. нов. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 58.**
Садашње Пољкиње / М. М. [Мага
Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 658 (10. нов. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 59.**
Самоубиство женскиња у Китају / М. М.
[Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 618 (1. окт. 1905),
стр. 1.
У рубрици: Женски свет.
- 60.**
Сени / М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 652 (4. нов. 1905), стр. 1.
У рубрици: Фелтон.

61.

Споменица / М. М. [Мага Магазиновић].
У: Политика. – Год. 2, бр. 661 (13. нов. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

62.

Тоалете француских глумица / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 616 (29. септ. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

63.

Франк Ведекиндово „Хидала” / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 635 (18. окт. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

64.

Хелена Келер / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 657 (9. нов. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

65.

Чипке, чипке! / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 657 (9. нов. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

66.

Шипарице и грађански законик / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 616 (29. септ. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

67.

Шопенхауер и жене / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 628 (11. окт. 1905),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

1906**68.**

Исповести / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 730 (23. јан. 1906),
стр. 2–3.

У рубрици: Фелтон.

69.

Нора / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 752 (14. феб. 1906),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

70.

Познах те--- / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 743 (5. феб. 1906),
стр. 2.

71.

Рад наших учитељица / М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 711 (4. јан. 1906),
стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

72.

Умрла бих / [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 776 (10. март 1906),
стр. 1.

У рубрици: Фелтон.

1907**73.**

Руже / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Нова искра. – Год. 9, бр. 10 (октобар 1907),
стр. 306.

У рубрици: Листићи.

1913**74.**

Даница Марковићка Татићева / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Српкиња : њезин живот и рад, њезин
културни развитак и њезина народна
умјетност до данас / уредиле српске
књижевнице. – Ириг : Добротворна задруга
српкиња, 1913 (Сарајево : Штампарија
Пијуковић и друг). – 128 стр. : илустр. ; 31
cm. – Стр. 51–52.

Надређени ств. насл. : Песникиње.

75.

Косара Цветковић / Мага Магазиновићева.

У: Српкиња : њезин живот и рад, њезин
културни развитак и њезина народна
умјетност до данас / уредиле српске
књижевнице. – Ириг : Добротворна задруга
српкиња, 1913 (Сарајево : Штампарија

Пијуковић и друг). – 128 стр. : илустр. ; 31 см. – Стр. 71.

Надређени ств. насл. : Учитељице.

76.

Кристина Ристићева / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Српкиња : њезин живот и рад, њезин културни развитак и њезина народна умјетност до данас / уредиле српске књижевнице. – Ириг : Добротворна задруга српкиња, 1913 (Сарајево : Штампариија Пијуковић и друг). – 128 стр. : илустр. ; 31 см. – Стр. 52.

Надређени ств. насл. : Песникиње.

77.

О роману „Нове” гђе Јелене Димитријевић / Мага Магазиновићева.

У: Српкиња : њезин живот и рад, њезин културни развитак и њезина народна умјетност до данас / уредиле српске књижевнице. – Ириг : Добротворна задруга српкиња, 1913 (Сарајево : Штампариија Пијуковић и друг). – 128 стр. : илустр. ; 31 см. – Стр. 120–121.

Прештампано из листа Дело, бр. 66, 1913.

78.

Ритмичка гимнастика / Мага Магазиновићева.

У: Српкиња : њезин живот и рад, њезин културни развитак и њезина народна умјетност до данас / уредиле српске књижевнице. – Ириг : Добротворна задруга српкиња, 1913 (Сарајево : Штампариија Пијуковић и друг). – 128 стр. : илустр. ; 31 см. – Стр. 79–81.

79.

Станка Глишићева / Мага Магазиновићева.

У: Српкиња : њезин живот и рад, њезин културни развитак и њезина народна умјетност до данас / уредиле српске књижевнице. – Ириг : Добротворна задруга српкиња, 1913 (Сарајево : Штампариија Пијуковић и друг). – 128 стр. : илустр. ; 31 см. – Стр. 70–71.

Надређени ств. насл. : Учитељице.

1920

80.

Балет. [Део 1] / Мага Магазиновић.

У: Женски покрет. – Год. 1, бр. 3 (26. јун

1920), стр. 14–15.

Надређени ств. насл. : Уметнички преглед.

81.

Балет. [Део 2] / Мага Магазиновић.

У: Женски покрет. – Год. 1, бр. 6 (септембар 1920), стр. 12–15.

Надређени ств. насл. : Уметнички преглед.

1921

82.

Вече пластичних игара. [Део 1] / [Мага Магазиновић].

У: Епоха. – Год. 4, бр. 648 (7. март 1921), стр. 4.

83.

Вече пластичних игара. [Део 2] / [Мага Магазиновић].

У: Епоха. – Год. 4, бр. 649 (8. март 1921), стр. 3.

84.

Макс Рајнхарт. [Део 1] / Мага Магазиновић.

У: Мисао. – Год. 3, књ. 6, св. 2 (1921), стр. 147–151.*

85.

Макс Рајнхарт. [Део 2] / Мага Магазиновић.

У: Мисао. – Год. 3, књ. 6, св. 3/4 (1921), стр. 267–271.*

86.

Модерна уметничка игра / Мага Магазиновић.

У: Просветни гласник. – Год. 38, бр. 7/8 (јул–авг. 1921), стр. 449–453.

87.

На исправку г-ђе Исаченко / Мага Магазиновић.

У: Епоха. – Год. 4, бр. 657 (15. март 1921), стр. 3.

Надређени ств. насл. : Уметност.

1922

88.

Предговор : хармонично васпитање и средња школа / Мага Магазиновић.

У: Гимнастика као основ лепоте и здравља женског / од Хеди Калмајер ; превела Мага Магазиновић-Геземан. – Београд : Напредак, 1922 ([б. м. : б. и.]). – 99 стр. ; илустр. ; 17 см. – Стр. 5–12.

1933

89.

Кретачки хор : моја жеља Абрашевићу / Мага Магазиновић.

У: Абрашевић : споменица : тридесет година рада : 8 октобра 1933 год. / [уредио Милорад Белић]. – Београд : Ж. Мацаревић, 1933 ([б. м. : б. и.]). – 77 стр. : илустр. ; 23 см. – Стр. 65–67.

90.

Уметничка игра : конструктивистичка, кореографска и инструментална / Мага Магазиновић.

У: Позориште. – Год. 3, бр. 28 (21–30. април 1933), стр. 3.*

1934

91.

Балет као кореографско дело : од Новера до Курт Роса / М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 31, бр. 9314 (22. април 1934), стр. 12.

1942

92.

Просвећивање народа у данашњој Немачкој / Мага Магазиновић.

У: Просветни гласник. – Год. 58, бр. 1/2 (јан.– феб. 1942), стр. 395–401.

93.

Размишљање о будућој женској средњој школи / Мага Магазиновић.

У: Просветни гласник. – Год. 58, бр. 1/2 (јан.– феб. 1942), стр. 58–65.

94.

Тешкоће при оцењивању ученика / Мага Магазиновић.

У: Просветни гласник. – Год. 58, бр. 1/2 (јан.– феб. 1942), стр. 202–207

1957

95.

Predgovor / Мага Магазиновић.

У: Ми играмо : приручник за друштвено модерне народне игре–ples / Петар Стојић. – Сарајево : Narodna Prosveta, 1957 ([s. l. : s. n.]). – 362 стр. : илустр. ; 20 см. – Стр. 5–6.

1959

96.

Pola stoljeća modernog baleta / Мага Магазиновић.

У: Republika. – Год. 15 (6. lipanj 1959), стр. 26–27.

1965

97.

Детињство у Ужицу / Мага Магазиновић.

У: Летопис Матице српске. – Год. 141, књ. 395, св. 1 (јан. 1965), стр. 60–72.

98.

Школовање у Београду / Мага Магазиновић.

У: Летопис Матице српске. – Год. 141, књ. 395, св. 2 (феб. 1965), стр. 158–171.

1996

99.

Literatura o savremenoj telesnoj kulturi / Мага Магазиновић.

У: Pro Femina : časopis za žensku književnost i kulturu. – Год. 2, бр. 5/6 (zima/proleće 1996), стр. 216–217.

100.

Telesna kultura kao vaspitanje i umetnost / Мага Магазиновић.

У: Pro Femina : časopis za žensku književnost i kulturu. – Год. 2, бр. 5/6 (zima/proleće 1996), стр. 189–217.

101.

Školovanje u Beogradu / Мага Магазиновић.

У: Pro Femina : časopis za žensku književnost i kulturu. – Год. 2, бр. 5/6 (zima/proleće 1996), стр. 218–225.

Прештампано из „Летописа Матице српске”, књ. 395, св. 2 (феб. 1965).

1997

102.

Odnos umetničke igre prema muzici / Мага Магазиновић ; priredila Vesna Krčmar.

У: Orchestra : časopis za umentičku igru. – Год. 3, бр. 8 (jesen 1997), стр. 4–6.

Излагање Маге Магазиновић на конференцији Школе за ритмику 27. априла 1922. у Мањежу.

Преводи**а) Књиге****1902****103.**

Гимнастика као основ лепоте и здравља женског : [са 45 слика у тексту] / од Хеди Калмајер ; превела Мага Магазиновић–Геземан. – Београд : Напредак, 1922 ([б. м. : б. и.]). – 99 стр. ; 17 см.

1907**104.**

Надну : драмске слике у четири чина / Максим Горки ; с руског превела Мага Магазиновић. – Мостар : Издавачка књижарница Пахера и Кисића, 1907 (Мостар : Штампарско–умјетнички завод Пахера и Кисића). – 136 стр. ; 15 см. – (Мала библиотека)

б) Чланци**1901****105.**

Извор трагедији Отело. [Део 1] / П. И. Ваинберг ; превела М.а. [Мага Магазиновић]. У: Позоришни лист. – Год. 2, бр. 10 (25. авг. 1901), стр. 70–72.

106.

Извор трагедији Отело. [Део 2] / П. И. Ваинберг ; превела М.а. [Мага Магазиновић].

У: Позоришни лист. – Год. 2, бр. 11 (28. авг. 1901), стр. 77–79.

У рубрици: Фелтон.

1905**107.**

Адам и Ева / Карло Евалд ; М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 646 (29. окт. 1905), стр. 1.

108.

Женска лепота изумире / L. ; прев. М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 627 (10. окт. 1905),

стр. 1–2.

У рубрици: Фелтон.

109.

Исповест једног љубавника / прев. М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 662 (14. нов. 1905), стр. 1.

У рубрици: Фелтон.

110.

Једном на време / Евжен Романе ; прев. М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 659 (11. нов. 1905), стр. 1–2.

У рубрици: Фелтон.

111.

Љубимац / Раул Апержајн ; превела М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 625 (8. окт. 1905), стр. 1–3.

У рубрици: Фелтон.

112.

Нововерац / Д. Мережковски ; прев. М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 636 (19. окт. 1905), стр. 1–2.

У рубрици: Фелтон.

113.

Противотров / Р. Киплинг ; прев. М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 630 (13. окт. 1905), стр. 1–2.

У рубрици: Женски свет.

114.

Прстен / Кнут Хамзун ; превела М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 693 (15. дец. 1905), стр. 1.

У рубрици: Женски свет.

115.

Разговор с творцем азбуке / Анатоли Франс ; превела М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 650 (2. нов. 1905), стр. 2–3.

У рубрици: Женски свет.

116.

Треба ли уметници да се жене / А. Доде ; [превела] М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 2, бр. 625 (8. окт. 1905), стр. 1–3.

У рубрици: Фелтон.

1906

117.

Божих у планинској кућици / Кнут Хамзун ; превела М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 714 (7. јан. 1906), стр. 1–2.

У рубрици: Фелтон.

118.

Госпођа из Тивола / Кнут Хамзун ; превела М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 709 (2. јан. 1906), стр. 1–3.

У рубрици: Фелтон.

119.

На улици / Кнут Хамзун ; превела М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 761 (23. феб. 1906), стр. 1–2.

У рубрици: Фелтон.

120.

По закону : малоруска прича. [Део 1] / превела М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 744 (6. феб. 1906), стр. 1–3.

У рубрици: Фелтон.

121.

По закону : малоруска прича. [Део 2] / превела М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 745 (7. феб. 1906), стр. 1–3.

У рубрици: Фелтон.

122.

Париске окице / Кнут Хамзун ; превела М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 720 (13. јан. 1906), стр. 1–3.

У рубрици: Фелтон.

123.

Црвена фантазија / Артур Бонус ; превела М. М. [Мага Магазиновић].

У: Политика. – Год. 3, бр. 760 (22. феб. 1906), стр. 2.

Литература о Маги Магазиновић

а) Монографске публикације

БУКУМИРОВИЋ, Драгана

124.

Мага Магазиновић / Драгана Букумировић. – Београд : Народна књига–Алфа, 1997 (Београд : Полиграф). – 189 стр. ; 20 см. – (Библиотека Фаталне српкиње ; књ. бр. 4)
Мага Магазиновић (1882–1968): стр. 187–188.

125.

Мага Магазиновић [Брајево писмо] : у две свеске. Св. 1 / Драгана Букумировић. – Београд : „Филип Вишњић”, 1997 (Београд : „Филип Вишњић”). – 137 стр. ; 34 см
Тираж 3. – Према издању из 1997.

126.

Мага Магазиновић [Брајево писмо] : у две свеске. Св. 2 / Драгана Букумировић. – Београд : „Филип Вишњић”, 1997 (Београд : „Филип Вишњић”). – 137 стр. ; 34 см
Тираж 3. – Према издању из 1997. – Стр. 136–137: Мага Магазиновић (1882–1968).

127.

Мага Магазиновић [Zvučni snimak] / Драгана Букумировић. – [б. м.] : [б. и.], [19–??] ([б. м.] : [б. и.]). – 1 CD (254 min) ; 12 см
Дигитализовано 2013. год. – 8 фајлова звучне књиге.

128.

КОРИЋАНАЦ, Татјана
Марија Мага Магазиновић / Татјана Корићанац ; [превод на енглески језик Марија Јовановић, превод на француски језик Олга Николић ; фотографије Небојша Борић]. – [1. изд.]. – Београд : Музеј града Београда, 2000 ([Београд] : Чигоја штампа). – 94 стр., XXXII стр. с таблама ; 24 см. – (Серија Збирке и легати / Музеј града Београда ; каталог 26)

НИКОЛИЋ, Наташа*

129.

Педагошки погледи Маге Магазиновић на игру и васпитање : дипломски рад / Наташа Николић. – Београд : [Н. Николић], 2007. – 51 лист ; 32 см*

ОБРАДОВИЋ, Вера

130.

Život, rad, delo i ideje o umetničkom vaspitanju Mage Magazinović : diplomski rad / Vera Obradović. – Beograd : [Vera Obradović], 2001. – 68 listova ; 30 cm

Na vrhu nasl. str.: Univerzitet u Beogradu, Filozoski fakultet, Grupa za andragogiju.*

ПРИЦА Крстић, Зора

131.

Школа за ритмичку гимнастику Mage Магазиновић : рад школе од оснивања до данас / по школским подацима, програмима извођења, рецензијама и са саопштењима извела Зора Прица-Крстић. – Београд : Рад, 1922 (Београд : Штампарија „Рад“). – 30 стр. : илустр. ; 23 cm.

б) Прилози у серијским и монографским публикацијама

132.

БАЛЕТСКИ матине школе гђе Магазиновић. У: Политика. – Год. 27, бр. 7906 (30. мај 1930), стр. 6.

Поводом 20-годишњице рада.

133.

ВАЖНОСТ ритмичко–пластичке школе г-ђе Mage Магазиновић за телесну културу.

У: Недељне илустрације. – Год. 4, бр. 22 (27. мај 1928), стр. 2.

134.

ВЕЧЕ женског савеза.

У: Политика. – Год. 7, бр. 2928 (12. март 1912), стр. 3.

У рубрици:Позориште.

135.

ВЕЧЕ народних игара и песама.

У: Слободна Војводина. – Год. 4 (28. септ. 1945), стр. 5.

У рубрици:Позориште. – Народне игре у Војвођанском позоришту.

136.

ВЕЧЕ словенских игара на Коларчевом народном универзитету : сељаци из Скопске Црне Горе одиграли су једну необичну лепу игру из свога краја.

У: Политика. – Год. 35, бр. 10712 (22. март 1938), стр. 7.

О извођењу црногорског ора.

137.

Г-ђа Мага Магазиновић прича нам о фестивалу народних игара у Ници : наши играчи и играчице имали су лепог успеха.

У: Политика. – Год. 35, бр. 10858 (21. авг. 1938), стр. 27.

138.

Г. Жорж Усман у Друштву пријатеља Француске.

У: Политика. – Год. 35, бр. 10945 (16. нов. 1938), стр. 19.

Ученици Mage Магазиновић извели низ народних игара.

139.

Г. Хју Рос у Београду : наше песме и игре биће приказане на међународној изложби у Њујорку.

У: Време. – Год. 18, бр. 5968 (1. септ. 1938), стр. 8.

Наступ групе Mage Магазиновић на Коларчевом универзитету, пред директором Музичке академије из Њујорка.

140.

Годишња представа балетске школе гђе Магазиновић на Коларчевом универзитету.

У: Време. – Год. 13 (10. мај 1933).

141.

ДУХОВНА академија Женског хришћанског покрета.

У: Политика. – Год. 35, бр. 10680 (18. феб. 1938), стр. 7.

Ученице школе Mage Магазиновић учествовале у програму.

142.

ЗАГРЕБАЧКИ балет у Београду : а како стоји наша балетска трупa.

У: Политика. – Год. 19, бр. 5286 (11. јан. 1923), стр. 4.

Матине Магиних ученица ритмичке гимнастике.

143.

ЈУБИЛЕЈ једне уметничке школе,

У: Време. – Год. 2, бр. 127 (27. април 1922), стр. 3.

144.

ЈУБИЛЕЈ школе г-ђе Маге Магазиновић.

У: Трговински гласник. – Год. 40, бр. 106 (11. мај 1930), стр. 2.

Прослава двадесетогодишњице рада.

145.

ЈУЧЕ су бродом „Сатурн” допутовале на Међународни фестивал игара у Хамбург групе играча из Југославије, Бугарске, Грчке и Румуније : југословенску групу играча и играчица предводи Мага Магазиновић.

У: Време. – Год. 18, бр. 5884 (7. јун 1938), стр. 18.

146.

КОНЦЕРТ школе за рецитацију. *

У: Дневни лист. – Год. 29, бр. 103 (15. април 1911), стр. 3

У рубрици: Позориште.

147.

КОНЦЕРТ школе за рецитацију. *

У: Дневни лист. – Год. 29, бр. 104 (16. април 1911), стр. 3

У рубрици: Позориште.

148.

КОНЦЕРТ школе за ритмику и пластику г-ђе Маге Магазиновић.

У: Недељне илустрације. – Год. 7, бр. 21 (23. мај 1931), стр. 3

У рубрици: Позориште.

149.

КРАЉИЦА у Позоришту.

У: Правда. – Год. 23, бр. 43 (27. феб. 1927), стр. 5.

О извођењу српских националних мотива..

150.

КУЛТУРНИ дневник.

У: Политика. – Год. 96, бр. 31103 (30. мај 2000), стр. 28.

Вест о промоцији каталога: Тајјана Корићанац „Марија Мага Магазиновић”, Београд, 2000.

151.

KURS ritmike i plastike u Splitu.

У: Novo doba. - God. 10 (20. avg. 1927).

152.

МАГА Магазиновић : Телесна култура као васпитање и уметност.

У: Радио Београд. – Год. 4, бр. 31 (31. јул 1932), стр. 24.

Приказ књиге: Мага Магазиновић, „Телесна култура као васпитање и уметност”, Београд, 1932.

153.

МАТЕРИЦЕ у Београду : концерт за престолонаследника.

У: Политика. – Год. 25, бр. 7426 (28. дец. 1928), стр. 12.*

154.

МАТИНЕ ритмике и пластике школе г-ђе Маге Магазиновић.

У: Време. – Год. 8, бр. 22971 (16. мај 1928), стр. 5.

155.

МАТИНЕ из ритмике и присни пријатељи.

У: Правда. – Год. 18, бр. 115 (29. април 1922), стр. 3.

156.

МАТИНЕ ученица г-ђе Маге Магазиновић.

У: Правда. – Год. 24, бр. 132 (18. мај 1928), стр. 5.

157.

МАТИНЕ ученица Прве женске гимназије.

У: Правда. – Год. 29, бр. 10210 (11. април 1933), стр. 6.

158.

МАТИНЕ школе г-ђе Маге Магазиновић.

У: Политика. – Год. 25, бр. 7200 (17. мај 1928), стр. 6.

159.

МАТИНЕ школе г-ђе Маге Магазиновић.

У: Политика. – Год. 29, бр. 8625 (16. мај 1932), стр. 5.

Годишња представа.

160.

МАТИНЕ школе за ритмику и пластику.

У: Време. – Год. 12, бр. 3722 (14. мај 1932), стр. 7.

Најава Матинеа.

161.

МАТИНЕ школе за ритмику и пластику г-ђе Маге Магазиновић.

У: Правда. – Год. 27, бр. 130 (11. мај 1931), стр. 8.

162.

МАТИНЕ школе за ритмику и пластику г-ђе Маге Магазиновић.

У: Илустровано време. – Год. 2, бр. 20 (16. мај 1931), стр. 406.

Најава догађаја.

163.

МАТИНЕ школе за ритмику и пластику г-ђе Маге Магазиновић.

У: Време (11. мај 1931).*

164.

МАТИНЕ школе за ритмику и пластику г-ђе Маге Магазиновић.

У: Недеља. – Год. 4, бр. 166 (18. мај 1930), стр. 406.

Најава догађаја. *

165.

МАТИНЕ школе за ритмику и пластику г-ђе Маге Магазиновић.

У: Политика. – Год. 30, бр. 8975 (10. мај 1933), стр. 12.

Годишња представа.

166.

МАТИНЕ „Школе пластичних и ритмичних игара г-ђе Маге Магазиновић”.

У: Време. – Год. 3, бр. 519 (2. јун 1923), стр. 4.

167.

НАРОДНИ мотиви и њихова примена у уметничкој игри.

У: Позориште. – Год. 3, бр. 29 (1–11. мај 1933).*

168.

ОВА недеља.

У: Политика. – Год. 2, бр. 627 (10. окт. 1905), стр. 3.

Надређени ств. насл.: Позориште. – О новом комаду „Ко је крив”, Хенрика Сенкијевића, који је превела Мага Магазиновић.

169.

PORTRET prethodnice : Maga Magazinović.

У: Pro Femina : časopis za žensku književnost i kulturu. – Год. 2, бр. 5/6 (zima/proleće 1996), стр. 180–225.

170.

ПРВА женска гимназија прославила је врло свечано Св. Саву.

У: Политика. – Год. 30, бр. 8877 (28. јан. 1933), стр. 4.

О наступу ученица Маге Магазиновић..

171.

ПРВЕ жене новинари Политике.

У: Политика. – Год. 81, бр. 25250 (23. јан. 1984), стр. 11.

У рубрици: Културни живот.

172.

ПРОСЛАВА двадесетпетогодишњице уметничког рада г-ђе Маге Магазиновић : празник ритмике и пластике.

У: Правда. – Год. 15, бр. 4969 (11. нов. 1935), стр. 7.

173.

ПРОСЛАВА Светог Саве у Државној трговачкој академији.

У: Политика. – Год. 36, бр. 11015 (28. јан. 1939), стр. 8.

О извођењу народних игара ученица Маге Магазиновић.

174.

ПРОСЛАВА школе за ритмику и пластику : Марије Магазиновић-Геземан.

У: Вардар : календар Кола српских сестара. – Год. 25 (1937), стр. 92–94.

175.

РИТМИЧКА гимнастика.

У: Политика. – Год. 9, бр. 3763 (6. јул 1914), стр. 3.

Оглас о одржавању курса.

176.

РИТМИЧКО-пластички концерт школе госпође Маге Магазиновић.

У: Политика. – Год. 4 (16. мај 1924).*

177.

РИТМИЧКО-plastično veče prof. Magazinović-Gezeman.

У: Novo doba. - God. 10 (2. septembar 1927).*

У рубрици: Соколство.

178.

СА забаве на забаву : забава с концертом Кола српских сестара.*

У: Трибуна. – Год. 12 (13. феб. 1921).

179.

СВЕТОСАВСКА забава у Официрском дому.
У: Време. – Год. 19, бр. 6114 (28. јан. 1939),
стр. 12.

О извођењу народних игара групе Маге Магазиновић.

180.

СВЕТОСАВСКИ бал у Официрском дому
посетио је велики број најбоље престоничке
публике.

У: Политика. – Год. 36, бр. 11015 (28. јан.
1939), стр. 11.

Студенти групе Маге Магазиновић извели низ
националних игара.

181.

СИНОЋНИ Светосавски бал у Официрском
дому.

У: Политика. – Год. 37, бр. 11371 (28. јан.
1940), стр. 1.

О извођењу низа народних игара групе Маге
Магазиновић.

182.

ТРАДИЦИОНАЛНИ Светосавски бал био
одлично посећен.

У: Правда. – Год. 10 (29. јан. 1939).

183.

У недељу се у Мањежу прославља
двадесетогодишњица постојања Школе за
ритмику и пластику г-ђе Маге Магазиновић.
У: Време. – Год. 10, бр. 3002 (10. мај 1930), стр. 4.

184.

У Првој женској реалној гимназији.

У: Време. – Год. 13, бр. 3976 (28. јан. 1933),
стр. 2.

Успеху игара допринела и Мага Магазиновић.

185.

УМЕТНИЧКА критика: матине школе г-ђе
Магазиновић.

У: Балкан. – Год. 13, бр. 135 (20. мај 1926),
стр. 10.

186.

УСПЕЛО вече словенских игара.

У: Време. – Год. 18, бр. 5811 (22. март 1938),
стр. 7.

Вече у организацији Кола српских сестара отворила је
Мага Магазиновић.

187.

УСПЕЛО вече словенских игара : на
Коларчевом универзитету.

У: Правда. – Год. 34, бр. 12008 (23. март
1938), стр. 7.

Вече је отворила Мага Магазиновић.

188.

УСПЕХ југословенских играча на фестивалу
у Ници.

У: Политика. – Год. 34, бр. 10414 (23. мај
1937), стр. 7.

Ученици Маге Магазиновић извели низ народних игара.

189.

УСПЕХ пластичне ритмичке школе г-ђе
Маге Магазиновић : Зелена фрула.

У: Недељне илустрације. – Год. 11, бр. 21 (20.
мај 1934).*

190.

УСПЕХ ритмичке школе г-ђе Магазиновић
: „Босоножје” г-ђе Маге пре двадесет две
године и данас.

У: Недељне илустрације. – Год. 9, бр. 22 (29.
мај 1932), стр. 112–113.

191.

ШКОЛА класичне и модерне ритмике
госпође Маге Магазиновић Геземан.

У: Жена и свет. – Год. 8, бр. 4 (април 1932),
стр. 5–6.

192.

ШКОЛА ритма међу сплитским соколима.

У: Недељне илустрације. – Год. 4, бр. 7 (12.
феб. 1928), стр. 5.

У Сплиту Мага Магазиновић одржала курс пластичних
и ритмичких игара.

А. Б. Х.

193.

У суботу 22. маја Матине из ритмичке
гимнастике... / А. Б. Х.

У: Република. – Год. 4, бр. 72 (25. мај 1920),
стр. 4.

Јавни час Маге Магазиновић, Мањеж 14. 11. 1927.

АТАНАСИЈЕВИЋ, Ксенија

194.

На свечаностима песме, музике и игре
у Ници : југославенска група г-ђе Маге

Магазиновић имала је ванредне успехе / К. А. [Ксенија Атанасијевић].

У: Време. – Год. 18, бр. 5956 (20. авг. 1938), стр. 8.

195.

Пионир наше балетске уметности, Г-ђа Мага Магазиновић, прославља двадесет и пет година уметничког рада / К. А. [Ксенија Атанасијевић].

У: Време. – Год. 15, бр. 4964 (6. нов. 1935), стр. 10.

Б. П.

196.

Tjelesna kultura kao odgoj i umjetnost / В. Р.

У: Novosti. – Год. 27, бр. 255 (16. sept. 1933), стр. 12.

БЕЛОВИЋ-БЕРНАРЦИКОВСКА, Јелена

197.

Мага Магазиновићева / Б. Б. [Јелица Бернациковска Беловић].

У: Српкиња : њезин живот и рад, њезин културни развитаки њезина народна умјетност до данас / уредиле српске књижевнице. – Ириг : Добротворна задруга српкиња, 1913 (Сарајево : Штампарија Пијуковић и друг). – 128 стр. : илустр. ; 31 см. – Стр. 49–50.

Надређени ств. насл. : Докторке и професорке.

БЕРИЋ, Гргур

198.

Народно позориште : вече женског савеза, у корист домаћих аналфабетских курсева / Г. Б. [Гргур Берић].

У: Самоуправа. – Год. 10, бр. 61 (14. март 1912), стр. 3.

У оквиру текста наводи се да је Мага Магазиновић играла главну улогу у опери „Сутон” Ива Војновића.

БОЖИЧКОВИЋ, Олга

199.

Прва жена новинар у Политици / Олга Божичковић.

У: Политика. – Год. 61, бр. 61 (25. јан. 1964).
Додатак: Жена и породица, стр. [2–3].

БУКИЛИЦА, Ђорђе

200.

Југословенски студенти одушевљено су поздрављени на фестивалу у Стамбулу / Ђорђе Букилица.

У: Време. – Год. 16, бр. 5258 (4. септ. 1936), стр. 10.

БУКУМИРОВИЋ, Драгана

201.

Водич за Магу : у Конаку кнегиње Љубице / Д. Б. [Драгана Букумировић].

У: Политика. – Год. 96, бр. 31104 (31. мај 2000), стр. 24.

О представљању каталога Татјане Корићанац „Марија Мага Магазиновић”.

202.

Драме преурањених летова: Мага Магазиновић (1882–1968: уметница, визионарка, борац) / Д. Б. [Драгана Букумировић].

У: Србија: национална ревија. – Год. 11, бр. 62 (2017).

203.

Заборављена Мага : црно на бело / Д. Б. [Драгана Букумировић].

У: Политика. – Год. 96, бр. 31095 (22. мај 2000), стр. 24.

ВЕСНИЋ, Радослав

204.

МАТИНЕ школе г-ђе Маге Магазиновић : двадесет година од оснивања школе / В.

У: Правда. – Год. 26, бр. 124 (11. мај 1930), стр. 2.

ВЕРГОВИЋ, Радомир Раде

205.

Марија – Мага Магазиновић / Радомир Раде Верговић.

У: Радомир Раде Верговић : мој град : циклуси слика Враћање праотачким частима [и] У скривеној души града = Radimir Rade Vergović : my city : cycles of paintings The Returning to the Ancestral Honours [and] Into Hidden Soul of a Town / [аутори текстова Срето Бошњак... [и др.]; фотографија Милић Симић, Радомир Верговић, Мирослав Верговић; превод Ивана Верговић]. – Ужице : Народни музеј ; Чајетина : Библиотека „Љубиша Р. Ђенић”, 2013 (Ужице : Графичар). – 119 стр. : репродукције ; 29 см. – Стр. 60.

Г. Д.

206.

25-то годишњица школе за ритмику и пластику

г-ђе Маге Магазиновић / Г. Д. и М. К.

У: Жена и свет. – Год. 12 (дец. 1935), стр. 8.

Г. П.

207.

У свему авангардна / Г. П.

У: Политика. – Год. 97, бр. 31058 (12. апр. 2000), стр. 27.

Изложба о Маги Магазиновић у Конаку кнегиње Љубице.

ЂОКОВИЋ, Миленко

208.

Мага Магазиновић : 1882–1968 : прва ластва феминизма / М. П. Ђ. [Миленко Ђоковић].

У: Два века српског новинарства / [аутори Миодраг Жико Аврамовић... [и др.]; лепотом књиге бавио се Боле Милорадовић ; главни и одговорни уредник Михаило Бјелица.]. – У Београду : Институт за новинарство, 1992 (Београд : БИГЗ). – XXXII, 573 стр. : илустр. ; 30 см. – Стр. 352–353.

209.

Отворена изложба о Маги Магазиновић / М. Ђ. [Миленко Ђоковић].

У: Политика. – Год. 97, бр. 31059 (13. апр. 2000), стр. 26.

Изложба у Конаку кнегиње Љубице

210.

Посвета Маги Магазиновић : изложба у припреми / М. Ђ. [Миленко Ђоковић].

У: Политика. – Год. 97, бр. 31045 (30. март 2000), стр. 27.

Изложба у Конаку кнегиње Љубице.

211.

ЂУРИЋ, Дубравка

Maga Magazinović: kontekst i značenje rada / Dubravka Đurić.

У: Pro Femina : časopis za žensku književnost i kulturu. – Год. 2, бр. 5/6 (зима/пролеће 1996), стр. 184–217.

212.

Политика физичке културе, модерни плесови и три наратива о Маги Магазиновић / Дубравка Ђурић.

У: Књиженство [Електронски извор]. – Год. 3, бр. 3 (2013).

213.

Политика физичке културе, модерни плесови и три наратива о Маги Магазиновић / Дубравка Ђурић.

У: Књиженство : теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године / уреднице Биљана Дојчиновић, Александра Вранеш, Зорица Бечановић-Николић ; рецензенткиње Љиљана Бањанин, Тамара Ђермановић, Адријана Марчетић. – Београд : Филолошки факултет, 2015 (Београд : Белпак). – XI, 471 стр. ; 24 см. – Стр. 239–251.

214.

Свестрана претходница феминизма / Дубравка Ђурић.

У: Дневник. – Год. 78, бр. 19424 (7. 3. 2001), стр. 14.

Приказ књиге: Мага Магазиновић: „Мој живот“, Београд, 2000.

ЂУРИЧИЋ, Александра

215.

Игра као део образовања и васпитања : Мага Магазиновић: Мој живот, Београд, 2000 / Александра Ђуричић.

У: Сцена. – Год. 37, кв. 1, бр. 1/2 (јан.–април 2001), стр. 168–170.

Приказ књиге: Мага Магазиновић: „Мој живот“, Београд, 2000.

216.

Maga Magazinović – prvi estetičar igre u Srbiji / Aleksandra Đuričić.

У: Srpska estetika u XX veku / [urednici Mirko Zurovac, Branislava Milijić]. – Beograd : Estetičko društvo Srbije, 2000. – Str. 207–214.

ЗДРАВКОВИЋ, Живојин

217.

Сећање на Магу Магазиновић / Живојин Здравковић.

У: Театрон. – Год. 21, бр. 94 (пролеће 1996), стр. 124–125.

Вече сећања одржано у Конаку кнегиње Љубице 6. новембра 1995.

ЖИВКОВИЋ, Миленко

218.

Г-ђа М. Магазиновић / Миленко Живковић.

У: Време. – Год. 15, бр. 4970 (12. нов. 1935), стр. 10.

ИЛИЈИН, Милица

219.

Magazinović, Maga / M. In.

У: *Muzička enciklopedija*. 2, Gr–Op / [glavni urednik Krešimir Kovačević]. – [2. izd.]. – Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1974 (Zagreb : Grafički zavod Hrvatske). – 742 str. : ilustr. ; 30 cm. – Str. 504.

ИСАЧЕНКО, Клавдија

220.

Наш балет / Клавдија Исаченко.

У: *Епоха*. – Год. 4, бр. 652 (11. март 1921), стр. 3–4.

Надређени ств. насл.: Уметност.

221.

Ј.

Вече српских народних мотива : ритмичко-пластичка школа г-ђе Маге Магазиновић / ј. У: *Реч*. – Год. 4, бр. 863 (16. феб. 1927), стр. 3.

ЈАКОВЉЕВИЋ, М.

222.

Концерт гђе Магазиновић: ритмичке и пластичке игре / М. Јаковљевић.

У: *Новости*. – Год. 6, бр. 1617 (21. мај. 1926), стр. 5.

223.

Ритмичке и пластичке игре / М. Јаковљевић.

У: *Новости*. – Год. 6 (21. мај 1926).*

224.

Уметничка каријера гђе Маге Магазиновић / М. Јаковљевић.

У: *Недељне илустрације*. – Год. 6, бр. 22 (24. мај 1930).*

ЈАНКОВИЋ, Љубица

225.

Годишњи матине Школе за Ритмику и Пластику г-ђе Магазиновић / Љубица С. Јанковић.

У: *Женски покрет*. – Год. 5, св. 5/6 (мај–јун 1924), стр. 270–271.

У рубрици: Из уметности.

ЈАНКОВИЋ, Марија

226.

Nарomena / Jelena Šantić.

У: *Moј život* / Maga Magazinović ; priredila Jelena Šantić. – Beograd : Clío, 2000 (Beograd

: AV Taš). – 557 str. : fotogr. ; 20 cm. – (Klepsidra). – Str. 553–554.

ЈЕРЕМИЋ, Зоран

227.

Игра уметности и живота / Зоран Јеремић.

У: *Вести*. – Год. 59, бр. 2694 (11. нов. 2000), стр. 7.

Поводом изложбе о Маги Магазиновић.

228.

Игра уметности и живота / Зоран Јеремић.

У: *Унутрашњи град : есеји, критике и записи / Зоран Јеремић*. – Београд : Академика – Академска група ; Ужице : Програм Open Art Theatre, 2012 (Београд : Digital Art). – 242 стр. ; 21 cm. – (Едиција Репопеја ; књ. 2). – Стр. 127–132.

ЈОВАНОВИЋ, Милица

229.

Балет Народног позоришта између два рата / Милица Јовановић.

У: *Teatron*. – God. 3, br. 5 (mart 1976), str. 56–74.

У оквиру текста помиње се и Мага Магазиновић.

230.

Мага Магазиновић / Милица Јовановић.

У: *Балет Народног позоришта у Београду : првих седамдесет година. 1 / Милица Јовановић*. – Београд : Народно позориште, 1994 (Београд : Графо Нин). – 326 стр. : илустр. ; 20 cm. – Стр. 10–18.

231.

У салону Маге Магазиновић / Милица Јовановић.

У: *Политика*. – Год. 92, бр. 29778 (14. септ. 1996), стр. 29.

Надређени ств. насл.: Из београдске балетске прошлости – Додатак: Култура, уметност, наука. – Год. 40, бр. 23.

232.

ЈОВИЧИЋ, К.

Матине школе за ритмичку гимнастику / К. Јовичићева.

У: *Пијемонт*. – Год. 2 (11. мај 1912).*

КАЈГО, Јелена

233.

Плесна прожимања / Јелена Кајго.

У: Политика. – Год. 102, бр. 32914 (25. јун 2005).
Додатак: Култура, уметност, наука. – Год. 47,
бр. 11, стр. 6.

КЕСЛЕР, С.

234.

„Босоножје – на ужас старих дама” / С.
Кеслер.

У: Недељне новости. – Год. 3, (18. феб. 1968),
стр. 25.

КОСТИЋ, Љиљана

235.

Етнографски записи у аутобиографији Мој
живот Маге Магазиновић / Љиљана Костић.
У: Тематски зборник радова [са трећег
међународног научног скупа Наука и
савремени универзитет, 2013]. [Том 1],
Историографија и савремено друштво
/ [главни и одговорни уредник Бојана
Димитријевић]. – Ниш : Филозофски
факултет, 2014 (Ниш : Scero print). – 701
стр. : илустр. ; 24 см. – (Библиотека Научни
скупови / [Филозофски факултет, Ниш] ; том
1). – Стр. 451–462.

КРАСИЋ МАРЈАНОВИЋ, Олга

236.

Мага Магазиновић (Ужице, 1881 – Београд,
1968) / Олга Красић–Марјановић.

У: Српски писци у Великом рату / Олга
Красић Марјановић. – 1. изд. – Београд :
Глобосино, 2014 (Београд : Чигоја штампа).
– 223 стр. : илустр. ; 21 см. – (Библиотека
Подсећања / Глобосино ; књ. 4). – Стр. 48–49.

ЛАЗАРЕВИЋ, М.

237.

Матине гђе Маге Магазиновић у Земуну / М.
Лазаревић.

У: Новости. – Год. 1, бр. 181 (7. дец. 1921), стр. 6.

М.

238.

Синоћњи концерт код Клерисеса : успех
ритмике и пластике ученица шкоел г-ђе
Магазиновић / М.

У: Реч. – Год. 5, бр. 1239 (18. мај 1928), стр. 5.

МАЈДАНАЦ, Боро

239.

Хорови, певачка друштва, дружине,

фолклорне групе, гуслари / Боро Мајданац.

У: Позориште у окупираној Србији :
позоришна политика у Србији : 1941–1944
/ Боро Мајданац. – Београд : Алтера, 2010
(Београд : Алтера). – 868 стр. ; 24 см. – (Едиција
Историја позоришта). – Стр. 147–148.

МИЛИЋ, Ј.

240.

Весник новог доба : изузетне жене : Марија
Мага Магазиновић (1882–1968) / Ј. Милић.
У: Базар. – Год. 37, бр. 914 (12. мај 2000), стр. 8–9.

МИЛОЈЕВИЋ, Милоје

241.

Из концертне дворане / Милоје Милојевић.
У: Политика. – Год. 17, бр. 4694 (19. мај
1921), стр. 2.

Матине ученица Маге Магазиновић.

242.

Матине балетске школе гђе Маге
Магазиновић / М. М. [Милоје Милојевић].
У: Политика. – Год. 31, бр. 9316 (24. април
1934), стр. 8.

Матине Магиних ученица ритмичке гимнастике.

243.

Матине школе г-ђе Маге Магазиновић / М.
М. [Милоје Милојевић].

У: Политика. – Год. 28, бр. 8263 (12. мај
1931), стр. 8.

244.

На Балканском фестивалу у Цариграду,
југословенски певачи и играчи бурно су
поздрављени / Милоје Милојевић.

У: Политика. – Год. 34, бр. 10504 (16. нов.
1938), стр. 4.

Ученици Маге Магазиновић извели низ народних игара.

245.

Свечано Матинешколе гђе Маге Магазиновић
: поводом двадесетогодишњице рада /
Милоје Милојевић.

У: Политика. – Год. 32, бр. 9871 (12. нов.
1935), стр. 15.

Надређени ств. насл.: Са балетске сцене.

246.

Школа гђе Магазиновић : матине ритмике
и пластике у „Мањежу” / М. М. [Милоје
Милојевић].

У: Политика. – Год. 27, бр. 7907 (12. мај 1930), стр. 9.

МИЛОСАВЉЕВИЋ, Оливера

247.

Žene / Olivera Milosavljević.

У: Potisnuta istina : kolaboracija u Srbiji 1941–1944. / Olivera Milosavljević. – Beograd : Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, 2006 (Beograd : Zagorac). – 418 str. ; 21 cm. – (Ogledi / Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd ; br. 7). – Str. 44–45.

248.

Razmišljanja o budućoj ženskoj školi / Olivera Milosavljević.

У: Potisnuta istina : kolaboracija u Srbiji 1941–1944. / Olivera Milosavljević. – Beograd : Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, 2006 (Beograd : Zagorac). – 418 str. ; 21 cm. – (Ogledi / Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd ; br. 7). – Str. 206–207.

МОСУСОВА, Надежда

249.

Модерна игра у Србији : поводом стотридесетогодишњице рођења Маге Магазиновић и стогодишњице њене школе / Надежда Мосусова.

У: Играј, играј, играј! : тематски зборник / Четрнаести Педагошки форум сценских уметности, [децембар 2011.], Београд ; [организатор] Факултет музичке уметности ; уредник Милена Петровић. – Београд : Факултет музичке уметности, 2012 (Београд : Тон Плус). – 212 стр. : илустр. ; 24 cm. – Стр. 7–19.

ОБЛАК, Радосав

250.

Соаре ритмичне гимнастике / Радосав Облак.

У: Народ. – Год. 12, (9. јул 1921), стр. 2–3.

У рубрици: Уметност.

ОБРАДОВИЋ, ВЕРА

251.

Oblikovanje kreativnog postupka: uticaji Maksa Rajnharta i Isidore Dankan na stvaralaštvo Mage Magazinović / Vera Obradović.

У: Зборник радова Факултета драмских уметности. – Год. 10, бр. 13/14 (2008), стр. 143–152.

ОРЛОВИЋ, Мима

252.

Plastična umetnost Mage Magazinović / Mima Orlović

У: Pro Femina : časopis za žensku književnost i kulturu. – God. 2, br. 5/6 (zima/proleće 1996), str. 181–183.

ОФРОСИМОВ, Ј.

253.

Матине школе г-ђе Маге Магазиновић / Ј. Офросимов.

У: Штампa. – Год. 1 (23. април 1934).

ПАВЛИЋ, Ј.

254.

Један интересантан конгрес „Снага кроз радост” у Хамбургу / Ј. Павлић.

У: Самоуправа. – Год. 57, бр. 702 (22. јун 1938), стр. 2.

Група Маге Магазиновић, на Коларчевом универзитету, изазвала опште дивљење.

ПАНТЕЛИЋ, Ивана

255.

Мага Магазиновић : српска Исидора Данкан / Ивана Пантелић.

У: Двадесет жена које су обележиле XX век у Србији. Део 1 / Ивана Пантелић, Јелена Миљковић, Љубинка Шкодрић. – Београд : Нин, 2013 (Italy : Arti Grafiche Bepinters). – 62 стр. ; 21 cm. – Стр. 58–62.

ПАШИЋ, Милутин

256.

Мага Магазиновић (1881–1968) / Милутин Пашић.

У: Преглед књижевности ужичког краја / Милутин Пашић. – Ужице : Кадињача, 1996 (Ужице : Рујно). – 262 стр. : илустр. ; 25 cm. – Стр. 83–84.

257.

Мага Магазиновић, писац и борац за права жена / Милутин Пашић.

У: Ужички зборник. – Год. 22, бр. 22 (1993), стр. 157–177.

258.

Мага Магазиновић, писац и борац за права жена / Милутин Пашић.

У: Сусрети са књигама / Милутин Пашић. –

Ужице : Арт, 1998 (Ужице : Рујно). – 284 стр. ; 24 cm. – Стр. 25–54.

ПЕРКОВИЋ, Љуба

259.

Матине из ритмике и пластике : школе г-ђе Маге Магазиновић / Љуба Перковић.

У: Српски књижевни гласник. – Год. 27, Књ. 18, бр. 3 (1. јун 1926), стр. 219–220.

ПЕТРОВА

260.

Годишњи матине балетске школе гђе Маге Магазиновић / гђица Петрова

У: Време. – Год. 12 (16. мај 1932), стр. 219–220.

ПЕТРОВИЋ, Зора

261.

Пред прославу г-ђе Маге Магазиновић / З. Петровић.

У: Правда. – Год. 31, бр. 11143 (5. нов. 1935), стр. 17.

ПЕТРОВИЋ, Радмила

262.

Школа за ритмику и пластику гђе Маге Магазиновић / Р. П. [Радмила Петровић].

У: Југословенска жена. – Год. 2 (21. мај 1932).*

ПЛАОВИЋ, Раша

263.

Ритмика и пластика : гђа Мага Магазиновић / Пл. [Раша Плаовић].

У: Подне. – Год. 1 (15. мај 1924).

РАДОВИЋ, Надежда

264.

Maga Magazinović (1882–1968) : portret žene / Nadežda Radović.

У: Nova misao. – Год. 2, бр. 4 (feb. 2010), стр. 48–49.

СЕКУЛИЋ СТРЕМНИЦКА, Исидора

265.

Ритмичка гимнастика у нас / Исидора Секулић Стремница.

У: Женски покрет. – Год. 1, бр. 2 (22. јун. 1920), стр. 16.

У рубрици: Уметнички преглед.

СПАСИЋ, Сузана

266.

Мага Магазиновић: зачетница модерне игре

у Србији / С. [Сузана] Спасић.

У: Avant art magazin : časopis za umetnost i kulturu življenja. – Br. 14 (26. mart 2014).

СТАНОЈЕВИЋ, Зора

267.

Вече српских народних мотива. / З.

У: Време. – Год. 7, бр. 1853 (16. феб. 1927), стр. 7.

Присутствовала и краљица Марија и министар просвете В. Вукићевић.

268.

Матине Цвијете Зузорић у Француском клубу / З. [Зора] Станојевић.

У: Вечерње време. – Год. 1 (7. март 1925).

269.

Четврт века напора једне уметнице: 25 година уметности Маге Магазиновић / З. С. [Зора Станојевић].

У: Политика. – Год. 32, бр. 9867 (8. нов. 1935), стр. 18.

Надређени ств. Насл.: Са балетске сцене.

СТЕФАНОВИЋ, Павле

270.

Народни плес : плесна група г-ђе Маге Магазиновић приказује балкански фолклор / П.

У: Правда. – Год. 34, бр. 12026 (10. април 1938), стр. 7.

271.

Школа телесне културе Маге Магазиновић / С. П. [Стефановић Павле].

У: Правда. – Год. 28, бр. 126 (5. мај 1932), стр. 6.

СУША, Ана

272.

Maga Magazinović i modernost angažmana žene / Anja Suša.

У: Srbija u modernizacijskim procesima 19. i 20. veka. 2, Položaj žene kao merilo modernizacije / [glavni i odgovorni urednik Latinka Perović]. – Beograd : Institut za noviju istoriju Srbije, 1998. – Str. 470–483.

ТОДОРОВИЋ, Косара

273.

Прослава десетогодишњице школе за ритмику и пластику / К. [Косара] Тодоровић.

У: Балкан. – Год. 9, бр. 122 (6. мај 1922).*

ТРГОВЧЕВИЋ, Љубинка

274.

O studentkinjama iz Srbije na stranim univerzitetima do 1914. godine / Ljubinka Trgovčević.

U: Srbija u modernizacijskim procesima 19. i 20. veka. 2, Položaj žene kao merilo modernizacije / [glavni i odgovorni urednik Latinka Perović. – Beograd : Institut za noviju istoriju Srbije, 1998. – Str. 83–100.*

ЋИРИЛОВ, Јован

275.

Магина магија / Јован Ћирилов.

У: Политика. – Год. 94, бр. 30216 (6. дец. 1997), стр. 20.

Надређени ств. насл.: Позориштарије. – Додатак: Култура, уметност, наука. – Год. ХЛI, бр. 34.

ЋИРИЋ, Соња

276.

MAGA Magazinović : balerina.

У: Vreme. – Год. 12, бр. 538 (26. април 2001).

У рубрици: Лик и дело.

ЂОРОВИЋ, Љубица

277.

Магазиновић Геземан, Марија Мага / Љ. Ђоровић.

У: Српски биографски речник. [Књ.] 5, Кв–Мао / [главни уредник Чедомир Попов ; уредници струка Злата Бојовић ... [и др.] ; редактори Милица Бујас, Татјана Пивнички Дринић]. – Нови Сад : Матица српска, 2011 (Нови Сад : Будућност). – 852 стр. : фотогр. ; 27 cm. – Стр. 724–725.

Х.

278.

Вече српских народних мотива / Х.

У: Гласник професорског друштва. – Год. 7, књ. 7, св. 3 (1927), 189–191.

У Мањезу је, у присуству краљице Марије и министра просвете, Мага Магазиновић приредила вече уметничке игре инспирисане мотивима нашег фолклора.

ЦВЕТКОВИЋ, КОСАРА

279.

Вече српских народних мотива обрађених ритмиком и пластиком / Ц. [Косара Цветковић].

У: Мисао. – Год. 9, књ. 23, св. 3/4 (1. и 16. фебруар 1927), стр. 254–256..

Јавни час Маге Магазиновић, Манеж 14. 11. 1927.

280.

Са Матинеа школе за ритмичку гимнастику / Косара Цветковић.

У: Штампa. – Год. 1, (12. мај 1912).*

281.

Успех школе г-ђе Магазиновић / К. –вет– [Косара Цветковић].

У: Политика. – Год. 22, бр. 6128 (17. мај 1925), стр. 4.

ЧОЛИЋ, Драгутин

282.

Матине ритмичке школе г-ђе Маге Магазиновић / Д. Ч. [Драгутин Чолић].

У: Правда. – Год. 30, бр. 10584 (24. април 1934), стр. 7.

ШАНТИЋ, Јелена

283.

Dokumentacija o Magi Magazinović / Jelena Šantić.

У: Moj život / Maga Magazinović ; priredila Jelena Šantić. – Beograd : Clio, 2000 (Beograd : AB Taš). – 557 str. : fotogr. ; 20 cm. – (Klepsidra). – Str. 515–533.

284.

Literatura o Magi Magazinović / Jelena Šantić.

У: Moj život / Maga Magazinović ; priredila Jelena Šantić. – Beograd : Clio, 2000 (Beograd : AB Taš). – 557 str. : fotogr. ; 20 cm. – (Klepsidra). – Str. 534–547.

285.

Summary / Jelena Šantić.

У: Moj život / Maga Magazinović ; priredila Jelena Šantić. – Beograd : Clio, 2000 (Beograd : AB Taš). – 557 str. : fotogr. ; 20 cm. – (Klepsidra). – Str. 551–552.

286.

Maga Magazinović – luk vekova / Jelena Šantić.

У: Moj život / Maga Magazinović ; priredila Jelena Šantić. – Beograd : Clio, 2000 (Beograd : AB Taš). – 557 str. : fotogr. ; 20 cm. – (Klepsidra). – Str. 7–34.

ШУБЕРТ, Габриела

287.

Први светски рат у извештајима Маге Магазиновић и Герхарда Геземана /

Gabriella Schubert. – Библиографија: стр. 77. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Сажетак ; Zusammenfassung. У: Први светски рат и српска књижевност; два века од Вукове Мале престојародне славеносрпске пјеснарице / 44. научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 11–14. IX 2014. – Београд : Међународни славистички центар, 2015. – Стр. [71]–77.

ШУВАКОВИЋ, Мишко

288.

Немогуће историје / Мишко Шуваковић. У: Дело. – Год. 38, бр. 5/8 (мај–ав. 1992), стр. 84–96.

О Маги Магазиновић у оквиру текста.

Регистар серијских публикација у којима су објављени прилози Маге Магазиновић:

Епоха 82–83, 87
Женски покрет 80–81
Мисао 84–85
Нова искра 73
Orchestra 102
Позоришни лист 105–106

Политика 6–72, 91, 107–123
Просветни гласник 86, 92–94
Pro Femina 99–101
Republika 96
Српкиња 74–79

Регистар серијских публикација у којима су објављени прилози о Маги Магазиновић:

Avant art magazin 266
Базар 240
Балкан 273
Вечерње време 268
Време 139–140, 143, 145, 154, 179–180, 183–184, 186, 195, 200, 213, 218, 260, 267
Гласник професорског друштва 278
Дело 288
Дневник 215
Епоха 220
Жена и свет 191, 206
Женски покрет 225, 265
Зборник радова Факултета драмских уметности 251
Илустровано време 165
Летопис Матице српске 97–98
Мисао 279
Недељне илустрације 133, 148, 189–190, 192, 223
Недељне новости 234
Novo doba, Split 151, 177
Новости 222–223, 237
Пијемонт 232

Подне 263
Позориште 167
Политика 132, 134, 136–138, 141–142, 150, 157–159, 164–165, 168, 171, 173, 175–176, 180–181, 188, 199, 201, 203, 207, 209–210, 231, 233, 241–246, 269, 275, 281
Правда 149, 155–157, 160–161, 182, 187, 204, 261, 270–271, 282
Pro Femina 169, 211, 252
Радио Београд 152
Република 193
Реч 220, 237
Самоуправа 221
Слободна Војводина 135
Србија: национална ревија 2
Српски књижевни гласник 259
Сцена 215
Театрон 217, 229
Трговински гласник 144
Трибуна 178
Ужички зборник 257
Штампа 253, 280

Регистар монографских публикација у којима су објављени прилози о Маги Магазиновић:

Балет Народног позоришта у Београду : првих седамдесет година. 1 / Милица Јовановић 230

Два века српског новинарства / [аутори Миодраг Жико Аврамовић ... [и др.] 208

Двадесет жена које су обележиле XX век у Србији. Део 1 / Ивана Пантелић, Јелена Милинковић, Љубинка Шкодрић 255

Играј, играј, играј! : тематски зборник / Четрнаести Педагошки форум сценских уметности, [децембар 2011.], 249

Књижевство : теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године 213

Мој живот / Мага Magazinović ; priredila Jelena Šantić 226, 283–286

Музичка енциклопедија. 2, 219

Позориште у окупираној Србији : позоришна политика у Србији : 1941–1944 / Боро Мајданац 239

Potisnuta istina : kolaboracija u Srbiji 1941–1944 / Olivera Milosavljević 247–248

Први светски рат у извештајима Маге Магазиновић и Герхарда Геземана / Gabriella Schubert. – 287

Именски регистар

Апержајн Раул 111

Атанасијевић, Ксенија 194

Бањанин, Љиљана 213

Белић, Милорад 89

Беловић Бернациковска, Јелена 197

Берић, Гргур 198

Преглед књижевности ужичког краја / Милутин Пашић 256

Радомир Раде Верговић : мој град : циклуси слика Враћање праотачким частима [и] У скривеној души града / [аутори текстова Срето Бошњак ... [и др.] 205

Srbija u modernizacijskim procesima 19. i 20. veka. 2, Položaj žene kao merilo modernizacije / [glavni i odgovorni urednik Latinka Perović 272, 274

Српкиња : њезин живот и рад, њезин културни развитак и њезина народна умјетност до данас 197

Srpska estetika u XX veku / [urednici Mirko Zurovac, Branislava Milijić] 216

Српски биографски речник. [Књ.] 5 / [главни уредник Чедомир Попов 277

Српски писци у Великом рату / Олга Красић Марјановић 236

Тематски зборник радова [са трећег међународног научног скупа Наука и савремени универзитет, 2013]. [Том 1], Историографија и савремено друштво 235

Унутрашњи град : есеји, критике и записи / Зоран Јеремић 228

Бечановић Николић, Зорица 213

Божичковић, Олга 199

Бонус, Артур 123

Бошњак, Срето 205

Буклица, Ђорђе 200

Букумировић, Драгана 124–127, 201–203

Ваинберг, П. И. 105–106

- Веснић, Радослав 204
 Верговић, Радомир 205
 Ведекинг, Франк (*Wedekind, Frank*) 63
 Вранеш, Александра 213
 Глишић, Станка 79
 Горки, Максим 104
 Данкан, Исидора 251
 Димитријевић, Бојана 235
 Димитријевић, Јелена 77
 Доде, Алфонс (*Daudet, Alphonse*) 116
 Дојчиновић, Биљана 213
 Ђермановић, Тамара 213
 Ђоковић, Миленко 208–210
 Ђуричић, Александра 215
 Ђурић, Дубравка 211–214
 Живковић, Миленко 218
 Здравковић, Живојин 217
 Зуровац, Мирко 216
 Илијин, Милица
 Исаченко, Клаудија 87, 219, 223
 Јаковљевић, Милица 222–223
 Јанковић, Љубица 225
 Јанковић, Марија 226
 Јеремић, Зоран 227–228
 Јовановић, Марија 128
 Јовановић, Милица 229–231
 Јовановић, Милорад 3
 Јовичић, К. 232
 Јос, Курт (*Joss Kurt*) 91
 Кајго, Јелена 233
 Калмајер, Хеди (*Kallmeyer, Hede*) 88, 103
 Келер, Хелерн (*Keller, Helen*) 66
 Кеслер, С. 234
 Киплинг, Радјард (*Radyard, Kipling*) 113
 Корићанац, Татјана 128
 Костић, Љиљана 235
 Красић-Марјановић, Олга 236
 Лазаревић, М. 237
 Мајданац, Боро 239
 Марковић, Татић Даница 74
 Марчетић, Адријана 213
 Милијић, Бранислав 216
 Милинковић, Јелена 255
 Милић, Ј. 240
 Милојевић, Милоје 241–246
 Милосављевић, Оливара 247–248
 Младеновић, Оливера 3
 Мосусова, Надежда 249
 Николић, Наташа 129
 Николић, Олга 128
 Обрадовић, Вера 130, 251
 Обреновић Наталија, српска краљица 33
 Облак, Радосав 250
 Орловић, Мима 252
 Офросимов, Ј. 253
 Павлић, Ј. 254
 Пантелић, Ивана 255
 Пашић, Милутин 256–258
 Перковић, Љуба 259
 Петрова 260
 Петровић, Зора 261
 Петровић, Радмила 262
 Петровић, Милена 249
 Плаовић, Раша 263
 Прица-Крстић, Зора 131
 Радовић, Надежда 264
 Рајнхарт, Макс (*Reinhardt, Max*) 84–85, 251
 Ристић, Кристина 76

Романе, Ежен (*Romanet, Eugene*) 110
 Рос, Хју (*Ross Hugh*) 139
 Секулић Стремницка, Исидора 265
 Сенкијевич, Хенрих (*Sienkiewicz, Henryk*) 167
 Симић, Милић 205
 Спасић, Сузана 266
 Станојевић, Зора 267–269
 Стефановић, Павле 270–271
 Суша, Ана 272
 Тодоровић, Косара 273
 Трговчевић, Љубинка 274
 Ћирилов, Јован 275
 Ћирић, Соња 276
 Ћоровић, Љубица 277
 Осман, Жорж-Ежен (*Hausmann, Georges Eugene*) 138

Франс, Анатола (*France, Anatole*) 115
 Хамсун, Кнут (*Hamsun, Knut*) 114, 117–119, 122
 Цветковић, Косара 75, 279–281
 Чолић, Драгутин 282
 Шантић, Јелена 5, 225, 283–286
 Шкодрић, Љубинка 255
 Шопенхауер, Артур (*Schopenhauer, Arthur*) 67
 Шуберт, Габриела (*Schubert, Gabriella*) 287
 Шуваковић, Мишко 288

Регистар неразрешених иницијала

А.Б.Х. 193
 Г. Д. 206
 Г. П. 207
 М 237
 М. К. 206
 Х 278

Мирјана Радовановић Пејовић

ОШ „Душан Јерковић” Ужице

mirjanarp@ptt.rs

Ана Дуковић

ОШ „Душан Јерковић” Ужице

anaduk@sbb.rs

Марина Јевтић

ОШ „Душан Јерковић” Ужице

jevtic78@mts.rs

УДК: 615.85:028]:027.8

027.6(497.11)

КЊИГА КАО УТОЧИШТЕ, ШКОЛСКА БИБЛИОТЕКА КАО ПРЕВЕНЦИЈА: ПРИМЕНА БИБЛИОТЕРАПИЈЕ У БИБЛИОТЕЦИ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Сажетак: Школски библиотекар има посебно место и нарочиту улогу у образовно-васпитном систему. Он обогаћује образовно-васпитну праксу својим непосредним радом са ученицима, наставницима, осталим стручним сарадницима, родитељима, нудећи другачији, приступачнији концепт образовања ученицима. С обзиром на то да школа, поред образовне улоге, има и васпитну компоненту, у овом раду се разматра како школски библиотекар може користити књижевна дела у превенцији негативних појава у понашању ученика и како својим васпитним радом, кроз ваннаставне активности, утиче на развој толеранције, као и на формирање и развој личности код ученика. Приказаћемо део активности библиотекара са ученицима III и IV разреда и њихово стицање знања, схватање и разумевање одређених ситуација и проблема кроз примену библиотерапије у основној школи. Својим методама рада школски библиотекар тежи да ученици препознају школску библиотеку као место за квалитетно провођење слободног времена. На тај начин школска библиотека истовремено врши превенцију негативних појава, спречава конфликтне проблеме и насиље.

Кључне речи: школски библиотекар, школска библиотека, библиотерапија у основној школи, васпитни рад, превенција насиља, ваннаставне активности

Појам библиотерапије

Школски библиотекар има посебно место и нарочиту улогу у образовно-васпитном систему. Обогаћује образовно-васпитну праксу својим непосредним радом са ученицима, наставницима, осталим стручним сарадницима, перманентно нудећи нови, другачији од наставног, приступачнији, концепт образовања ученицима. У библиотеци нема оцењивања, а то већ само по себи привлачи ученике који у школској библиотеци налазе мирну оазу. Својим методама рада и својим активностима

школски библиотекар тежи да ученици препознају школску библиотеку као место у коме ће квалитено провести слободно време. На тај начин школска библиотека истовремено врши превенцију негативних појава, спречава конфликте и насиље.

Појава књижевности и уметности уопште у људском друштву утицала је на поимање света око нас, као и света у нама. Од магијског карактера првобитне поезије до књиге селфија Ким Кардашијан, многи су једино уточиште проналазили у књигама. Читајући у осами, стицали су знања, ширили видике, учили, богатали се искуствима, проживљавали... По Аристотелу трагедија је имала дејство емоционалног пречишћавања путем катарзе. На крају своје чувене дефиниције трагедије каже да она „изазивањем сажаљења и страха”¹ пречишћава такве осећаје, ослобађа од негативних емоција, а почев од тада, тумачи се значење овог појма и истражује како књижевност може деловати на појединца.

Термин библиотерапија произилази од грчких речи *biblion* (књига) и *therapeia* (лечење). Док појам библиотерапије постоји читав век, школски библиотекар ужичке општине упознају се са овим термином у пролеће 2014. године у Народној библиотеци Ужице, на стручном семинару Јелене Митровић.² Наиме, предавање „Развојна библиотерапија као вид промовисања креативног читања у библиотеци” уврштено је у програме сталног стручног усавршавања у библиотечко-информационој делатности за 2014. годину.³ Поред историјата библиотерапије, улози библиотекара у овим процесима, било је говора о начинима и моделима практиковања библиотерапије.

Коришћење одређеног избора књига, за сваки случај посебно, у терапијске сврхе дефиниција је библиотерапије према Вујаклијином „Речнику страних речи и израза”.⁴ То је коришћење бираних материјала за читање који могу помоћи у психијатрији, медицини такође. У школи, током наставних и ваннаставних садржаја, наставници и библиотекар могу водити разговоре са ученицима о њиховим поступцима, осећањима, стањима и расположењима. Заједнички могу разматрати проблеме које ученици доживљавају током свог боравка у школи.

С обзиром на то да школа поред образовне улоге има и васпитну компоненту, школски библиотекар може користити књижевна дела у превенцији негативних појава у понашању ученика. Ученици могу да препознају и увиде своје проблеме читајући препоручена дела. „Библиотекар је вођа, усмеравач и утемељивач наших интересо-

1 Аристотел. *О ђесничкој уметности* (Београд: Дерета, 2002): 66.

2 Народна библиотека Ужице, http://www.biblioteka-uzice.rs/sta_ima_novo.htm (преузето 23. 6. 2017).

3 Народна библиотека Србије, <https://www.nb.rs/pages/article.php?id=24402> (преузето 26. 2. 2016).

4 Милан Вујаклија. *Лексикон страних речи и израза* (Београд: Просвета, 2006): 112.

вања,” наводи др Борјанка Трајковић у свом чланку „Основношколска библиотека – библиотека на порталу читања”.⁵ Рад библиотекара са младима, наводи ауторка, креће се у оквирима класичног библиотечког посла до библиопедагошког и библиотерапеутског. Разговор са библиотекарком, наставницима и друговима о прочитаном делу несумњиво може да помогне, јер се ученици проналазе и откривају у животима, деловању, осећањима и мислима јунака књига. Књига помаже ученицима јер, схватајући да други проживљавају слична искуства, увиђају да нису усамљени у свом одрастању и сазревању. Књиге су одвајкада пут до средишта себе и упознавање света, полазиште за интроспекцију, а садржаји књига утичу на формирање и развој личности.

Почетне спознаје о добру и злу деца су стицала у раном детињству кроз упознавање са усменим књижевним творевинама. У бајкама строга и типизирана подела на добре и лоше ликове усмерава дете да се определи за победу добра, али деца кроз бајке сазнају да се до тријумфа позитивних вредности долази постепено, након велике упорности и многобројног савладавања препрека. Та почетна искуства преносе на игру а ступајући у нове односе са другом децом, креирајући сличне и нове ситуације почињу да уче како се савладавају потешкоће. Поред игре и књига – од најранијег узраста, треба да омогући деци и младима поистовећивање са ликовима којима се диве, али и да их упозна са потенцијалним проблемима на које ће наићи, као и да их учи како да превазиђу и савладају препреке и реше проблеме.

Школска библиотека – место квалитетно проведеног слободног времена ученика

Књига несумњиво има велику улогу у спречавању јављања непожељних и подстицању пожељних образаца понашања деце и ученика. У остваривању те улоге, значајну основу чине програмске активности школског библиотекара. Школска библиотека је привлачна ученицима јер у српском образовно-васпитном систему нуди активности које се не оцењују, а интересантне су, другачије, често засноване на добровољном учешћу. Атмосфера у школској библиотеци је опуштена, јер се тамо учи на другачији, неформални начин, који може да дефинише правац превентивног деловања целе школе.

„Школски библиотекари су у многим аспектима библиотерапије незаобилазни, те је њихова улога многострука.”⁶ Полазећи од тог схватања, улога школског библиотекара је недовољно искоришћена по питањима превенције различитих облика непожељних понашања ученика. Библиотекар у школи има положај

⁵ Борјанка Трајковић. „Основношколска библиотека – библиотека на порталу читања”. *Норма*, св. 1 (2012): 95–102.
⁶ Јелена Митровић. „Примена библиотерапије у школској библиотеци”. *Панчевачко чийалиште*, бр. 23, (2013): 64.

стручног сарадника,⁷ који унапређује образовно-васпитни рад, пружајући подршку наставницима, а помаже и деци, ученицима, и њиховим родитељима. „Он конципира своје активности тако да повезује различите домене ученика”⁸ и има могућност да допринесе да они из једног другачијег угла сагледају, приступе и разумеју свет књижевних творевина и свет који их окружује. Школски библиотекар има специфичну, неформалну комуникацију са ученицима, која се разликује од наставничке. Пружа помоћ и саветује ученике, од њихових првих дана у школи, најпре о избору литературе коју желе да читају. Самим тим успоставља се однос поверења и разумевања. Понеки ученици радо траже помоћ и савет – тражећи препоруку за читање; радо разговарају и размењују искуства о прочитаним делима, док поједини то не чине. Наравно, постоје и они ученици који избегавају да посете школску библиотеку.

Школски библиотекар уз помоћ одељењског старешине и родитеља може добро да упозна ситуацију ученика и околности које су довеле до конкретног проблема и да препоручи циљану књигу, на основу које би могло да се дође до критичког преиспитивања, разумевања, креирања прихватљивог решења и(ли) побољшања, превазилажења проблема. Важно је и развијање осећаја емпатије, као и социјалне и емоционалне интелигенције. Читајући, ученици одувек могу потражити и пронаћи себе у речима других, откривати и анализирати сличне ситуације онима у којима се сами налазе, али и разговарати с библиотекарком у циљу превенције појединих поремећаја или препознавања исправних и погрешних образаца понашања, како би упознати са њима могли избећи негативне појаве.

Актуелна питања којима бисмо се данас могли бавити у школској библиотеци су многобројна и крећу се од различитих облика и нивоа насиља (у школи и породици): трговине људима, болести зависности, сексуалног злостављања и дигиталног насиља. Планиране превентивне мере и активности у школи нису довољно усклађене с потребама различитих категорија ученика, а примена библиотерапије у школи кроз „читање одређене књиге омогућује темељито упознавање с проблемом и може понудити могућа решења”.⁹ Многобројна су дела која садрже сегменте употребљиве у раду са ученицима. О насиљу на различитим нивоима можемо говорити кроз циљано читање класика као што су приповетке о деци Иве Андрића, Молна-

7 „Закон о основама система образовања и васпитања”. *Службени гласник Републике Србије*, бр. 72 (2009); 52 (2011), 55 (2013), члан 119. http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08_2015/08/закон-о-основама-система-образовања-и-васпитања.pdf (преузето 10. 2. 2017).

8 Мирјана Р. Пејовић, Ана Дуковић. „Самовредновање рада школског библиотекара као изазов и подстицај”. *Библиошкар*, бр. 58, 1–2 (2016): 106.

9 Наталија Микулетић. „Библиотерапија у школској књижници или разговор о књизи”. *Вјесник библиотекара Хрватске*, бр. 2 (2010): 139.

рови „Дечади Павлове улице”, „Доживљаји Тома Сојера” Марка Твена, који су дела обавезне школске лектире у настави српског језика за више разреде. Новија дела попут „Треснућу вас! – бранила се Ема” Елизабет Целер и дела Јасминке Петровић успешно говоре о различитим проблемима одрастања и нуде прихватљива решења прилагођена основношколском узрасту. Проблеме наркоманије и болести зависности можемо разматрати кроз разговоре о књизи „Ми деца са станице Зоо”, која је веома популарна већ деценијама. За млађи школски узраст могу бити погодне и следеће књиге: „Шта Мона пожели, Мона и добије” – о размаженој девојчици која жели да јој се купи све што види, „Тврди колачић” – о гојазности деце, „Детектор лажи” – о хвалисавој и лошој другарици, итд.

У савременом свету све се више вреднују вештине комуникације, емоционална и социјална интелигенција, емпатија, разумевање шта други мисле и осећају. Кроз разговор о књигама, школски библиотекар посвећује пажњу ученицима, пријатељски разговара о ономе што их интересује, о узрасним проблемима, емотивним стањима, дилемама, тако да осећају да је школска библиотека другачији простор од осталог у школи, да се разликује од учионице, ходника, физкултурне сале, од часа. Врата библиотеке увек су отворена за ученике и они знају да је приступ школског библиотекара другачији, отворенији, спонтанији. Спровођењем многобројних ваннаставних активности у библиотеци могу добити помоћ у савладавању школског градива, али и помоћ у изграђивању и оснаживању сопствене личности. Сараднички односи школског библиотекара са наставницима, родитељима, руководећим кадром, психолошко-педагошком службом и првенствено са ученицима, постају модел пожељног понашања, а уједно доприносе побољшању квалитета школске климе и остварују општу васпитну улогу школе. Поред развијања мотивације за учење, стицање нових знања, кроз вођен разговор о прочитаним књигама, школски библиотекар доприноси и конструктивном приступу проблемима, а тако и лакшем регулисању дисциплине, доприносећи да сваки ученик добија помоћ у превладавању потешкоћа са којима се срећу млади.

Технологија и нови начини комуникација данас преобликују животе људи, библиотеке у школама све више постају места конструктивне и креативне атмосфере, а ми, школски библиотекари, треба својом културом комуникације да омогућимо и постигнемо да ученици у нама препознају добронамерне саговорнике.

Радионице библиотерапије у основној школи

Школски библиотекари ОШ „Душан Јерковић” реализују часове библиоте-

карства за ученике од I до VIII разреда, упознајући их са различитим областима библиотекарства, почев од 2012. године. С обзиром на то да је простор школске библиотеке неадекватан (24 м²), часови библиотекарства се, углавном, реализују у учионицама. Након похађања семинара „Библиотерапија”, у радионице се укључује и примена библиотерапије за ученике III и IV разреда. Циљ примене ових радионица на тему библиотерапије првенствено је било развијање позитивних осећања према себи и другима.

Радионица „Куце на продају – У разликама је наше богатство” намењена је ученицима III разреда (слике број 1 и 2). Кроз причу Дена Кларка¹⁰ о дечаку који купује куче које има проблем са ногом, ученици увиђају вредносне чиниоце, постојање разлика међу људима, превазилажење и супротстављање предрасудама и дискриминацији. Осим тога, развијају самосвест, самопоштовање и уважавање других. Истицањем најосновнијих људских вредности – једнакости и равноправности, ученици су правилно уочили и разумели важност прихватања особа којима је помоћ најпотребнија.

Слика 1 (из архива библиотеке)

Изванредни су примери дечијег разумевања животних проблема. Наводимо најупечатљивије мисли ученика III разреда са часова изведених у новембру 2016:

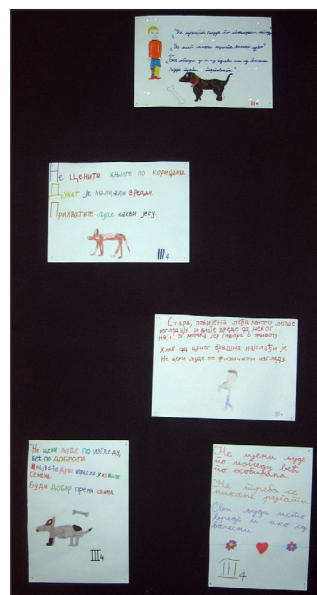
- Као што је дуга различитих боја и ми смо различити и не треба се тога стидети.
- То што је неко другачији не значи да је безвредан.
- Разлике су свуда међу нама, а ми треба да их поштујемо и прихватамо.
- Не треба гледати какви су људи споља, већ изнутра.
- Свако живо биће је вредно, иако се разликује.

¹⁰ Материјал преузет са радионице Јелене Митровић у Народној библиотеци Ужице, одржане 4. 6. 2014. године, доступан у електронској форми на сајту Знакови поред пута под називом „Псићи на продају” <http://znakoviporedputa.com/poucne-price/475-psi%C4%87i-na-prodaju> (преузето 23. 6. 2017).

- Не суди о књизи по корицама.
- Ако се неко разликује од нас, то не значи да мање вреди.
- Свако је посебан на свој начин.
- Треба да будеш мало осећајнији и да поштујеш све људе иако су различити.
- Не процењуј никога по његовој мани, јер је сваки човек исти. Буди осећајан.
- Буди осећајан и бољи према животињама.
- Није важно како неко изгледа, већ је важно да буде добар пријатељ.
- Није важан физички изглед, важно је шта имамо у души.
- Неки који имају другачији физички изглед нису другачији од нас.
- Буди бољи, не буди безобзиран, иначе се то неће исплатити.
- Не треба се смејати другој деци која су болесна. Свако је различит и он није крив због тога.
- И ако се неко од нас разликује, не треба га сматрати другачијим, јер он можда има врлине за које ми не знамо.
- Повређене људе никада не треба одвајати из групе и омаловажавати.
- Људе који имају посебне потребе не треба разликовати.
- Ако неко има неку физичку или психичку ману не треба да га издвајамо или омаловажавамо, већ да га уклопимо у друштво.

На основу евалуационих листића, који су садржали три питања, ученици су веома позитивно оценили радионицу школских библиотекара. Тврдњу да је на часу радионице било занимљиво 87% ученика оценило је као тачну, као нетачну ниједан ученик, а 3% ученика је изјавило да не зна. Са 65,22% ученика као тачна, оцењена је тврдња да су ученици научили нешто ново, док 34,78% одговара са не знам, а ниједан ученик није оценио тврдњу као нетачну. Последње питање: Волео/-ла бих када бисмо могли да имамо час у библиотеци, као тачно оценило је 65,22% ученика, 13,04 % ученика одговорило је негативно, а 21,74% да не зна.

Ученици III разреда су одлично оценили радионицу о прихватању разлика и поштовању других и другачијих. Занимљив и другачији стил рада школског библиотекара, подстакао их је да имају бољи приступ и више разумевања према онима који се разликују. За ученике IV разреда изабрана је бајка „Плачко и

Слика 2
(из архива библиотеке)

Смејачко” Гроздана Олујић¹¹, радионица „Како видим себе” (слика број 3). Кроз приказ различитих емотивних стања и ставова појединаца, ученици су доживели и схватили вредности толеранције и недискриминације, увидели потребу превазилажења и супротстављања предрасудама и стереотипима. Уочили су различите погледе на свет дечака Плачка и Смејачка и у паровима, глумећи ситуације из свакодневног живота, приказали како свако од нас може утицати на формирање сопственог афирмативног става о животу и свету који нас окружује.

Слика 3 (из архива библиотеке)

Резултати евалуационих листића били су следећи:

На данашњем часу било је занимљиво констатује 92,30% ученика, да није сигурно 7,70% ученика. Такође, 92,30% ученика као тачну оцењује тврдњу да су научили нешто ново, а није сигурно 7,70% ученика. Последње питање: Волео/-ла бих када бисмо могли да имамо час у библиотеци, као тачно опет је оценило 92,30% ученика, а 7,70% да не зна. Нетачних тврдњи на сва три питања нема, што говори да су ученици прихватили овакав начин рада у циљу развијања позитивних духовних и моралних вредности.

Вредновање постигнутог је од великог значаја за рад школског библиотекара, доказ да је на правом путу док реализује активности које унапређују развој личности детета. Посматрајући евалуационе листиће ученика у целини, можемо констатовати да значајан број испитаника – ученика оцењује похвално овакав рад библиотекара. Ученици су проценили да су стекли нова знања и њихова становишта су добра илустрација позитивних ефеката ових и сличних активности школских библиотекара. Након одржаних радионица, у холу школе постављене су истоимене изложбе

11 Гроздана Олујић. *Месечев цвет* (Нови Сад: Змај, 1998): 87.

ученичких радова (слика број 4), које својом темом и представљеним резултатима рада ученика, ставовима и илустрацијама, изазивају пажњу осталих ученика школе, наставника и родитеља. Библиотекари су закључили да су радионице код ученика развиле и креативне и социјалне компетенције, које их инспиришу на даље интеграције и самоостваривање кроз учешће у осталим активностима школе.

Слика 4 (из архива библиотеке)

Према презентованим подацима истакнут је и проблем мањка простора школске библиотеке, што није била препрека за организовање примерених активности деци. Школски библиотекари ОШ „Душан Јерковић”, у постојећем окружењу, пронашли су начин како подстаћи ученике да самостално читају, доживљавају и тумаче књижевно дело. Спремност на саосећање са другима и отвореност према разликама доприносе повећању способности опажања, разумевања и прихватања других, али и самих себе. Ученици су ангажовани да развијају како позитивне слике о себи, тако и способности прихватања и уважавања разлика.

Разговор на утврђену тему може и данас да буде снажнији од технологије, којом су млади обузети у свим сферама живота. Разговор скоро увек помаже. Школски библиотекар може успоставити – успоставља добар однос са децом, може да разуме, да постави права питања и да понуди искрену помоћ, да разуме проблеме одрастања и школског окружења и да даје подршку.

Закључак

Васпитно-образовна делатност школе регулисана је целокупном структуром и садржајима наставних и ваннаставних активности. Школски библиотекар подржава ученике на много начина. Сама по себи, школска библиотека је често уточиште, сигуран и безбедан простор у коме се ученици угодно осећају. У школској библиотеци значајан је индивидуализовани приступ свакоме ученику. Последњих година број

ученика којима је потребна додатна подршка је порастао, границе између реалног и виртуелног света су замућене, технологија утиче на отуђеност и изолованост, а наше библиотеке могу да одговоре на ученичке потребе не само за учењем, већ да буду гостољубива места за стицање различитих знања... Можда треба боље да ослушнемо младе кориснике, да више прилагодимо програме и услуге њиховим потребама.

Библиотека у школи је место где библиотекар може да утиче на развој ученика као стабилног, самопоузданог, оптимистичног детета, са развијеним унутрашњим потенцијалима, које је спремно на сарадњу, добро запажа и сагледава различита схватања појава и проблема у свету око нас и, што је најважније, које може да их превазиђе.

Литература:

1. Аристотел. *О њесничкој уметности*. Београд: Дерета, 2002.
2. Вујаклија Милан. *Лексикон сѝраних речи и израза*. Београд: Просвета, 2006.
3. Закон о основама система образовања и васпитања”. *Службени гласник Републике Србије*, бр. 72(2009); 52 (2011) и 55 (2013). http://www.mprn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08_2015/08/закон-о-основама-система-образовања-и-васпитања.pdf (преузето 10.02.2017).
4. „Klark, Den. „Psići na prodaju”. <http://znakoviporedputa.com/poucne-price/475-psi%C4%87i-na-prodaju> (преузето 23. 6. 2017).
5. Mikuletić, Natalija. „Biblioterapija u školskoj knjižnici ili razgovor o knjizi”. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* Vol. 53, No. 2 (2010): 133–140. <http://www.hkdrustvo.hr/vbh/broj/101> (преузето 10. 2. 2017).
6. Митровић, Јелена. „Примена библиотерапије у школској библиотеци”. *Панчевачко Чинѝалишѝе* 23 (2013): 62–69.
7. Народна библиотека Србије, <https://www.nb.rs/pages/article.php?id=24402> (преузето 26. 2. 2017).
8. Народна билиотека Ужице, http://www.biblioteka-uzice.rs/sta_ima_novo.htm (преузето 23. 6. 2017).
9. Олујић, Гроздана. *Месечев цвѝт*. Нови Сад: Змај, 1998.
10. Радовановић Пејовић, Мирјана и Ана Дуковић. „Самовредновање рада школског библиотекара као изазов и подстицај”. *Библиошѝекар*, бр. 58, 1–2 (2016.): 103–119.
11. Трајковић, Борјанка. „Основношколска библиотека – библиотека на порталу читања”. *Норма*, бр. 1, (2012): 95–102.

Summary: The school librarian has a special place and a peculiar role in the educational system - enriches educational practice working directly with students, teachers, other professional associates, and in addition, permanently offers different, more accessible concept of education to

pupils. Since the school has an educational component in addition to the educational role, in this paper it is considered that a school librarian can use literary works in the prevention of negative phenomena in students behavior and how, through educational work and extracurricular activities, influences the development of tolerance as well as the formation and the development of personality among students. We will present part of the activities of the librarians with the students of the III and IV grades and their acquisition of knowledge and understanding of certain situations and problems through the procedures of applying bibliotherapy in elementary school. By own methods of work, school librarian strives for students to recognize a school library as a place for spending leisure time in a quality way. In this way, the school library at the same time carries out prevention of negative phenomena, prevents conflict problems and violence.

Keywords: school librarian, school library, bibliotherapy in elementary school, upbringing, prevention of violence, extra-curricular activities,

Снежана МарићНародна библиотека Ужице
snezanamalic67@gmail.com

УДК: 027.022(497.11)

РАЗВОЈ КЊИЖНОГ ОГРАНКА У СЕВОЈНУ

Сажетак: Рад приказује улогу и развој књижног огранка у Севојну и његове активности. Организован је тако да је окренут потребама својих корисника и има активан приступ у тражењу књига и информација. Како је смештена у малој локалној заједници, која није у могућности да пружи разноврсне културне садржаје као у већим градовима (позориште представе, разне културно-историјске изложбе), библиотека, односно њен огранак, има веома важну улогу, која поред својих традиционалних услуга пружа и нове услуге у складу с потребама корисника. Представља једину установу културе, која има велики значај у друштвеном и културном развоју овог краја. Рад приказује и основни циљ – да простор књижног огранка буде извор информација за све и место сусрета свих.

Кључне речи: књижни огранак Севојно, библиотека, корисници, читање.

Оснивање и развој књижног огранака у Севојну

Историја Народне библиотеке Ужице почиње на Преображење 1856. године, када је на иницијативу омладине и напредног грађанства основано Ужичко читалиште, које је постало центар културног и друштвеног живота града. Политичка превирања у земљи утицала су на рад установе, која је више пута гашена и обнављана. Иницијативом Културне лиге, 1910. године, основана је Народна библиотека са читаоницом, али је њен фонд уништен током Првог светског рата. У међуратном периоду библиотека је радила са прекидима, да би током Другог светског рата фонд поново био уништен. Континуитет у раду успостављен је тек у послератном периоду.

У другој половини 20. века оснивање библиотека у месним заједницама и предузећима постаје пракса, а библиотека је била место и за обуку и за подстицај онима који своје библиотеке тек крећу да уређују. Претежно смештене у предузећима, библиотеке су биле у надлежности синдикалних организација. Следећи примери на то и указују: веома брзо настала је библиотека Синдикалне подружнице Текстилног завода „Цвета Дабић”, библиотеке у предузећу „Први партизан”, затим и библиотеке у селима Биоска, Каран, Крвавци, Кремна, Мокра Гора, Равни, Рибашевина, Севојно и Стапари. У библиотекама се налазио приличан број забавних, историјских и политичких књига које су корисници новоотворених књижница са задо-

вољсвом прелиставали. Међутим, како је велики послератни полет јењавао, тамо где није имало услова долазило је до гашења библиотека. Ни у кадровском погледу стање није било добро, јер у целом срезу радила су три стручна библиотекара, било је свега 10 плаћених радника, као и 16 хонорарних књижничара.¹

Ужичка библиотека развијала је своју матичност зрачећи делотворно на сеоске библиотеке, препуштене саме себи, као и на општинске библиотеке које су биле у саставу домова културе. Најављујући „Месец књиге”, среска Културно-просветна заједница даје увид у стање, у којем се објашњава да о сеоским књижницама мало ко води рачуна, да се не набављају нове књиге, а оно што је набављено слабо се чува. Ипак, уз напоре матичне библиотеке и месних заједница поново је поклоњена пажња сеоским књижницама. Омладина села Севојно, 1945. године, формирала је своју књижницу, коју су омладинци добро уредили и водили. Сматрали су да кад би се, према већ датом савету, проширила у фронтовску књижницу, нема сумње да би у потпуности задовољила потребе села.² Библиотеци у Севојну претходила је и књижница, коју почетком 1955. године оснива Синдикална подружница „Ваљаонице бакра” са 680 књига и 140 чланова. Ситуација ће се променити крајем 1956, изградњом дома у који се смешта библиотека која 1960. има 1600 књига.³ Према званичним статистичким извештајима Народне библиотеке у Ужицу, књижни огранак у Севојну почео је са радом 1967. године, након треће по реду обнове, која је уследила после рата. Први извештаји говоре да је наведене године постојао знатан број читалаца у односу на број становника Севојна. Доступни подаци о броју корисника и броју прочитаних књига дати су у Табели 1.⁴

Година	Број уписаних чланова	Број прочитаних књига
1967.	110	371
1970.	133	242
1973.	157	355
1976.	167	293
1980.	215	489

Табела 1.

Током наредних година библиотека се развијала и дошло је до успостављања контакта са Савезом омладине у Севојну, културно-уметничким друштвима, Соци-

1 Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања (Ужице: Народна библиотека, 2006): 114.

2 *Вести*. Год. 2, бр. 56 (21. јул 1945): 4.

3 *Народна библиотека Ужице: 1856–2006: 150 година постојања* (Ужице: Народна библиотека, 2006): 109–116.

4 Статистички извештаји Народне библиотеке Ужице – огранак у Севојну 1967–1980.

јалистичким савезом, Управом шах клуба. У априлу 1974. године основан је Клуб младих писаца при огранку. Исте године 25. маја, одржана је и приредба „Младост – радост”, на којој је узео учешће и Клуб младих писаца. Такође, предложен је и одбор за оснивање завичајног одељења при огранку у Севојну, а наредног месеца уследило је вече поезије.⁵ Одржаване су акције „Месец дана књиге”, као и књижевно поподне са ученицима ОШ „Алекса Дејовић”. Упркос бројним активностима, библиотека се непрестано борила с недостатком грејања и проблемом набавка литературе, што је знатано утицало на пад броја корисника. Библиотекари су се борили на свој начин, организовали су бесплатан упис основношколаца у сарадњи са ОШ „Алекса Дејовић”. Године 1984. продубљена је сарадња са месном заједницом на свим нивоима. Долази до ефективнијег контакта са корисницима током реализације активности и ангажовања на школском и ваншколском упису. На захтев омладинаца одражаване су књижевне вечери. Године 1988. организовано је књижевно поподне са великим успехом, коме је присуствовало 250 ученика, а гост сусрета био је уредник дечијег листа „Тик-Так”.⁶

Током времена, услед демографских промена, обележених сталним одливом становништва из села у градове, непрекидним смањењем броја становника, нема ром и, у најбољем случају, њиховим припајањем библиотекама основних школа по селима ужичке општине, од девет огранака Ужичке библиотеке крај 20. века дочекале су само четири: у Севојну, Карану, Рибашевини и Кремнима.⁷ У току даљег рада, уз максимално ангажовање и посвећеност библиотекара, одржавале су се креативно-едукативне радионице за децу, а код деце је побољшана вештина изражавања и обогаћен им је речник. Презентоване су нове књиге основношколцима где је настављена сарадња библиотеке са школом. У оквиру програма сталног усавршавања библиотекара, у Народној библиотеци Ужице, наставило се са континуираним усавршавањем кроз разне образовне садржаје – семинаре.

Улога библиотекара у књижном огранку у Севојну

Време када библиотеке чекају на кориснике давно је прошло. Сада искорачују ка друштвеној заједници, па запослени у библиотеци као културни посленици на разне начине употпуњују своју традиционалну улогу како би изашли у сусрет свим захтевима.⁸ Рад књижног огранка у Севојну заснива се на сталном увећавању броја

⁵ Исто, 1974.

⁶ Исто, 1988.

⁷ Раде Вучићевић. *Библиотекарство зајадне Србије 1835–2000* (Ужице: Народна библиотека, 2013): 194.

⁸ Бојана Грујић. *Под кровом књије*: (Нови Сад: Градска библиотека, 2014): 89

корисника, формирању њиховог читалачког укуса, доступности корисних и потребних информација, као и педагошком приступу у раду.

Свака прочитана књига представља семе бачено у душу детета, ако је здраво и јако, неприметно се заклијава постајући део њих самих. Није довољно прочитати „неке књиге”, јер пчела не скупља мед са неких цветова већ са многих. Пошто она бира само оно цвеће што медоноси, и ми бисмо требали да бирамо књиге које ће позитивно утицати на децу. Стога је веома важан „одгајени” читалачки укус. Следствено томе, пуки подаци и голо знање које се исказује личним ставом: „Ја сам прочитао толико и толико књига...”, нема ефективу уколико не уђемо у срж прочитане књиге и не анализирамо њене мотиве. То нас, свакако, неће довести у загрљај мудрости, или поставити на висину умности, али ће нас ставити у активност истраживања себе и света. Избор књига треба да буде у складу са развојем личности, јер једно сазнање претходи следећем, читалац врши надградњу личног знања које је могуће применити у практичном животу. Читање је истрајан и доследан труд.

Када се удубимо у стање у библиотекама, схватамо да је услед хиперпродукције дошло до поремећаја квантитета и квалитета нових наслова. У први план долазе књиге које рекламирају моћне издавачке куће, а неоправдано су запостављена медијски неатрактивна дела. Једна од улога библиотекара је да пажњу читалаца усмери на квалитетну литературу и утиче на формирање укуса који ће моћи критички да се постави према било ком извору информација.⁹ Док стварамо планове и пишемо програме једно морамо имати на уму – књига је реално потиснута на периферију интересовања савременог човека. Техника је омогућила да се књига из материјалне пренесе у електронску форму. Она ту има необичан статус, статус присуства, али истовремено и некаквог одсуства. Имајући све то у виду, књижни огранак као једина установа културе у малој средини, осмишљеним радом, савременим методама и планираним активностима мора да крчи све шире и веће путеве до читалаца – за књиге у електронској форми, као и за оне које нису још доживеле ту трансформацију.

Сложено је питање како код читалаца подстицати радозналост, излазити у сусрет њиховим интересовањима, задовољавати им потребе. Зато библиотека мора увек правити нове „коракe” које ваља повезати са старим, правећи тако континуиран „ланац” који даје сталну присутност и сталну постојаност. У овој средини је нужно стално рекламирати библиотеку и анимирати кориснике за оно што библиотека има. Потребна је и спремност да се пружи одеђене информације и благовремено при-

⁹ Владимир Јаковљевић. *Савремени библиотекар и читалац* (Панчево: Мирослав Марковић, 1983): 59–62.

бави оно што задовољава њихова интересовања. Запослени у библиотеци труде се да прате најновију продукцију издавачких кућа и да се та издања нађу на полицима библиотеке. Библиотека је корисницима обезбедила приступ интернету. Осим тога веома нам је важно: унапређење библиотечке делатности у руралној средини и прелазак на употребу електронских библиографских каталога (повезивање са узајамном базом података COBISS.SR и другим базама у слободном приступу), као и приступ едукативном садржају у циљу задовољења образовних потреба корисника.

Што више техника напредује, то библиотека има задатак да очува оне елементе који су носилац друштвених вредности. Стога је она у обавези да себе прилагодљиво мења крећући се у правцу тих вредности и да својим активностима „живи” као „стваралац” тиме што има све што је потребно одређеној средини. Саме активности морају имати постављени циљ и морају га остварити, морају у структури имати оне елементе који су пресудни за долазак у библиотеку – у место сусрета свих информација.

Програмски садржаји конципирани су тако да стварају могућност читања, у односу на потребе корисника. Веома је важан тај однос између могућности и потреба, а свакако, треба јасно истицати предности које пружа читање. Програми у својој структури тако имају планиране елементе који циљно доводе до прихватања књиге:

- инсистирају на квалитету издања, јер је то битно за читалачку популацију;
- садржаји су квалитетни и истовремено разноврсни, могу имати „ход” од једног читаоца до другог (савременост, блискост животу, схватањима, тежњама...);
- прате интересовања читалаца по областима и планирају набавку такве литературе;
- фонд је прилагођен различитим категоријама корисницима библиотечких услуга;
- планирају се активности које доводе у библиотеку и „захтевају” дружење са књигом (књижевне вечери, дружење деце са писцима, креативно-едукативне радионице за децу...);
- планирају се наградни литерарни конкурси – награда је такође битан елемент утицаја на читање, код деце.

Овде у библиотеци битно се „догађа”, само је битно да се та догађања осете као потреба на којој се темељи култура. Када постоји пробуђена свест о томе – то доноси услове за добро читање, за развој умећа размишљања, умећа укључивања у реалност живота. За библиотекара је добро ако познаје интересовања читалаца и степен развоја њихових читалачких укуса. Читалачка интересовања су, заиста, најбитнији фактор на путу између читалаца и књига. За индикаторе читалачких

интересовања могу нам послужити мотиви доласка у библиотеку. Истраживањем је утврђено да међу мотивима корисника за упис у библиотеку доминира читање због жеље за стицањем различитих знања (таб. 2).

Читање због жеље за стицањем различитих знања	38%
Да се читањем књига разоноди	25%
Потребе за стручним радом	11%
Потреба за дошколовавањем	12%
Близина библиотеке	14%

Табела 2.

Ови резултати нам могу послужити као нека врста читалачког „компаса”, откривајући нам шта усмерава кориснике као читаоце.¹⁰ Да би ојачала друштвену повезаност, умањила неједнакост и ојачала припадност заједници свих корисника, библиотека ће пружити услуге свим врстама корисника кроз различите активности. Тако је обезбеђена:

- информатичка обука за чланове од шездесет година, односно овладавање радом на рачунару;
- организовање радионица за особе са интелектуалним потешкоћама у просторијама библиотеке (радионице су реализовали волонтери);
- радионице за децу;
- достава књига на кућну адресу.

Деца – најбројнији корисници огранка

Разноликост програма привлачи већ уписане кориснике да чешће долазе, друже се и задржавају у библиотеци, а самим тим ове активности имају за циљ да анимирају децу која нису корисници библиотеке. Детињство је појам који означава узрасно доба односно развојно доба у коме се сазнајно и емотивно стичу кључне представе о човеку, времену, средини и животу. У искуству које се стиче у младости значајну улогу има усмена и писана реч. Пракса је показала да деца која су одгајана уз књиге, нису показивала само боље резултате када су језичке способности у питању, већ су боље радила и тестове из математике.

¹⁰ Владимир Јаковљевић. *Савремени библиотекар и читалац* (Панчево: Мирослав Марковић, 1983): 94–95.

Посебна функција додатних облика рада је испуњавање слободног времена деце пријатним доживљајима, јер се на тај начин задовољавају потребе и стваралачке активности. Таквим радом библиотека врши своју васпитно-образовну функцију и постаје место окупљања младих. Циљ нам је да простор књижног огранка у Севојну буде отворен за све, првенствено за децу али и њихове родитеље, васпитаче и наставнике и да им пружимо могућност да у пријатном окружењу задовоље различите културне потребе. Да би био остварен основни циљ, запослени на одељењу организују разноврсне додатне облике рада путем којих окупљају децу и омогућавају им пуну афирмацију у активностима везаним за књигу. Садржајно организовани и педагошки добро вођени, ови додатни облици рада омогућавају:

- да се код деце систематски негује правилан однос према књизи,
- да се развијају навике читања,
- да задовољавају литерарна интересовања,
- да се оспособљавају за самообразовање, да развијају одговорност, потребу за правилним информисањем и критичко мишљење.

У циљу изграђивања позитивног односа према књизи и њеној популаризацији, током летњег распуста ораганизовани су сусрети старијих (ученици основне школе) и млађих (претшколци). На тим сусретима, названим „Старији читају млађима”, подстиче се комуникација и размена искустава везаних за читалачке активности, што утиче на формирање навике читања код најмалађих. Библиотека је реализовала креативно-едукативне радионице „Са књигом у руци и задовољством у души”. У сарадњи са ОШ „Алекса Дејовић” у Севојну и вртићем „Маслачак” успешно су реализоване радионице: „Од читања се расте”, „Игра слова и речи”, „Носим поруку о прочитаној књизи”, „Ова је књига вредна због...” и многе друге. Услед недостатка пословног простора, а у сарадњи са ОШ „Алекса Дејовић” у Севојну у просторијама школе организована су дружења са завичајним писцима Љубивојем Ршумовићем и Бранком Стевановићем.

У књижном огранку библиотеке у Севојну, у септембру 2012. године, реализован је пројекат „Профил, анфас, полупрофил”, намењен младима основношколског узраста из Севојна и околних места, деци са инвалидитетом и социјално угроженој деци. Главни циљ био је да се у тој средини обезбеде услови доступности едукативних садржаја и културних вредности. Основни као и специфични циљеви остварени су кроз едукативно-креативне радионице и то: драмску, ликовну, књижевну, музичку, еколошку и информатичку. Аутор пројекта је Биљана Давидовски.

У овој средини постоји перманентна потреба за поменутиим садржајима. Овим пројектом покренуте су активности које су постале део сталних услуга и сервиса библиотеке. Наставак дугогодишње сарадње Народне библиотеке Ужице са ОШ „Алекса Дејовић” Севојно и Удружењем дистрофичара Златиборског округа је условљен додатним ангажовањем библиотекара у облику посебних активности. Неопходно је анимирати децу да покажу више самосталности и истраживачког духа приликом избора књига.

Књижни огранак у Севојну настоји да поред традиционалних услуга, као што је позајмљивање књига, пружи корисницима, пре свега деци, широк спектар нових активности са циљем да им се омогући развој друштвених вештина, стицање осећаја за лепо и пробуде интересовања за књижевност и уметност.

Закључак

Рад библиотеке у малој средини, каква је Севојно, треба добро осмислити, предвидети, планирати и организовати. План рада мора имати јасно дефинисане циљеве и задатке, садржајне и ефектно уобличене. Овако оријентисана она даје свој допринос комплетној животној реалности Севојничана. У трагању за проналажењем најбољих начина поспешивања и неговања читања, не смемо се закључати у традиционално, већ стварати библиотечки амбијент који „условљава”, „обавезује” и „захтева” непосредност контакта с корисницима. „Амбијентална” библиотека, како би се могла назвати, даје најбоље резултате.

Креативне радионице и друге активности библиотеке треба да омогуће бржи, занимљивији и непосреднији контакт са књигом, у било каквој форми, али и правовремени приступ информацијама од значаја за свеукупност друштвене заједнице. Можемо планирати, поштовати и организовати егземпларан модел рада, специфичан по сложености и проблематици која постоји у малој средини. То значи да се морају стварати такви модели рада којима се постиже најважније – неговање читања као саставни део свакидашње навике сваког појединца. У том правцу можемо подстицати радозналост корисника, будити им истраживачки дух и развијати им свест о важности читања, развијати креативност кроз креативно-едукативне радионице у повољно створеном амбијенту.

Свакако, треба прибећи разноврсним могућностима које ће подстицати на учешће у библиотечким активностима свих старосних структура. Кроз занимљиву организацију, библиотека буди спонтаност у међусобној сарадњи, како по хоризонталној (социјолошка компонента), тако по вертикалној (старосна компонента)

линији. Ту се природно буде интересовања за све садржаје које доносе књиге, стичу трајне навике дружења са књигом. Библиотека у свести корисника добија на важности. Посматрајући позицију библиотеке у времену брозог развоја технике, схватамо да је умеће изборити се за њену битност, њено место у друштвеној структури. У бројности различитих извора информација, треба препознати ауторитет библиотеке. То је могуће изласком у сусрет корисницима, „грчањем” за њима, чињењем да библиотека буде носилац непосредне друштвене стварности, носилац културе и свега онога што умањује отпор према библиотеци. На тај начин створићемо амбијент, који подлеже променљивости, али нуди елементе за њен здрав живот. Истински је важно да библиотека живи на путу тражења и налажења потребног.

Библиотека, огранак, у Севојну, као културно-информационо средиште, доприноси квалитету живота, она је место које људи радо посећују – место сусрета и непосредне комуникације.

Литература:

1. Вучићевић, Раде. *Библиошкарство зајадне Србије 1835–2000*. Ужице: Народна библиотека, 2013.
2. *Весџи*, бр. 56 (21. јул 1945).
3. Грујић, Бојана. *Под кровом књије: друшџивена одјоворностџ у оквиру џословања јавних библиошкар*. Нови Сад: Градска библиотека, 2014.
4. Јаковљевић, Владимир. *Савремени библиошкар и чџшалац*. Панчево: Мирослав Марковић, 1983.
5. Ршумовић, Иван, гл. ур. *Народна библиошкар Ужџце 1856–2006: 150 џодина џосџојања*. Ужице: Народна библиотека, 2006.
6. Статистички извештај Народне библиотеке Ужице – огранак у Севојну 1967–1980.

Summary: The research article presents the role and development of the book department in Sevojno and its activities. It is organized so that it is oriented to the needs of users and has an active approach to search of books and informations. It is located in a small local community that is not able to provide a variety of cultural contents as in the larger cities (the theater, various cultural and historical exhibitions), so the library, has a lot important role that, in addition to its traditional services, also provides new services in accordance with needs of users, especially children. It represents the only institution of culture, which has a great significance in the social and cultural development of this region. The article shows the basic goal – that the space of the book department is the source of information for everyone and the place where everyone is meeting.

Keywords: small environment, library, users, reading.

Мирјана Димитријевић Станковић

Народна библиотека Ужице

mira.d.stankovic@gmail.com

УДК: 821.163.41.09-93-1 Лукић Д.
027.022-053.4/.5(497.11)

ПОЕЗИЈА ДРАГАНА ЛУКИЋА И ПОДСТИЦАЈ ЧИТАЊА КОД ДЕЦЕ МЛАЂЕГ ШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Сажетак: Рад говори о Драгану Лукићу, песнику за децу, чија поезија представља особену појаву и велики је подстицај за читање код деце школског узраста. Иако се у српској књижевности налази на граници између традиционалног и модерног, он је данас један од најчитанијих дечјих песника и његове песме су заступљене свуда. Осећа дечији живот и близак му је сензибилитет детета, уме да говори за дете и о детету, а у својим песмама исказује племениту наивност, срдачност, отвореност. Овај текст бави се његовим стваралаштвом како би се увидело колико се његова дела читају и колико подстичу децу на читање.

Кључне речи: Драган Лукић, поезија, дете, школа, лектира, песме, читање.

Увод

Драган Лукић рођен је у Београду 1928. године од оца Александра и мајке Томаније. Отац му је био штампарски машиниста, па се Драган већ од најранијег доба дружио са свеже одштампаним књигама. У јесен 1946. почео је да објављује прве радове, а почетком педесетих већ је постао афирмисани дечји песник. Године 1952. објављује своје прве књиге (поеме-сликовнице): Велика трка и Звери као фудбалери.

Студије књижевности на Филолошком факултету у Београду завршио је 1954, а затим је почео да предаје дечју књижевност у Школи за васпитаче. После осам година запослио се као уредник програма за децу на „Радио Београду” и ту је радио све до пензионисања 1989. године. Писао је песме, приче, романе, драмске текстове, теоријске расправе о литератури, водио емисије на радију и телевизији. Уређивао је часопис „Змај”. Био је редовни учесник најзначајнијих манифестација за децу на просторима некадашње Југославије. Објавио је преко стотину књига, међу којима су најпознатије: *Како се коме чини*, *Мој њрадед и ја*, *Овде сџанују њесме*, *Вајон њрве класе*, *Фифи*, *Како расџу ноџавице*, *Шџа џаџа каже*, *Од куће до школе*, *Ловац Јоца*, *Вожња њо њраду*, међу њима и романе: *Небодер Ц17*, *Три џускеџара*, *Бомба у белој кафи* итд. Познат је и по лектури за 3. разред основне школе, *Небом њрада*.

Целокупним својим делом, за које је добио највише награде и признања, био је и остао у самом врху југословенске и српске књижевности намењене младим нараштајима.

Добитник је и великог броја награда: Невен, Змајева награда Курирчек, Младо поколење, Награда „Политикиног забавника”, Награда „Златни кључић”, Октобарска награда града Београда, Орден рада са златним венцем. Био је почасни председник Змајевих дечјих игара од 1993. па до смрти, пре њега били су то: Вељко Петровић у периоду 1964—1967. и Десанка Максимовић у периоду 1967—1993.

Драган Лукић је једини наш дечији песник који није ни покушавао да пише за одрасле. Овај ниво песничког израза није доживео као редукацију и ограничавање, већ као пуну меру и једини циљ свог стваралачког напора. Определивши се, још на почетку, и без остатка, за дечју књижевност Лукић је писац који задовољава све захтеве текућих теоријских уопштавања о дечјој књижевности: то је песник кога деца прихватају и воле, осећајући га као свог саговорника и пријатеља.

Преузето са: <http://bit.ly/2z5uOVR>

Драган Лукић у историји књижевности за децу

Када је у питању историја књижевности за децу као интегрални део опште књижевности, сеже у далеку прошлост — када се са сигурношћу не може одређивати ни жанр, ни аутор, ни намена првих усмених и писаних форми.¹ У оквиру многих педагошких текстова могу се наћи зачеци књижевности за младе,

Преузето са: riznicasrpska.net

која је почињала на поставкама просветитељских идеја. Српска књижевност за децу у књижевној историји може се посматрати у шест фаза. Као прва фаза то су народне умотворине. Друга фаза развија се у оквирима просветитељства када су деловали Гаврило Стефановић Венцловић, Захарије Орфелин и др. а највећи допринос у том периоду дао је Доситеј Обрадовић. Трећа фаза је почињала именом Јована Јовановића Змаја, који је створио много песама за децу. Четврта фаза је период развоја књижевности између два светска рата, када се издвајају: Гвидо

¹ Миомир Милинковић. *Историја српске књижевности за децу и младе* (Београд: Bookland, 2014): 7.

Тратаља, Десанка Максимовић, Момчило Тешић, Мира Алечковић, Бранко Ћопић и Бранислав Нушић.

Београдски писац Драган Лукић (1928—2006), ступа на књижевно поприште када је дечја литература стала, поводећи се за линијом прихваћене уметничке праксе. Помињу га као аутора иноватора који, по угледу на Десанку Максимовић, доводи до извесних поремећаја у важећим представама у овој књижевној области. Еманциповање од педагогије и њених циљева, знатно екстензивнији, размахнутији и разуђенији приступ – дају импулса његовој литератури и постављају темеље. Његов богат опус књига, песама, прича, скечева, једночинки и сликовница, пун раздраганог ритма и детињства, улази у ризницу српске литературе. По богатству и разуђености, експресивности и жанровској разноврсности, Лукићево дело данас, без икакве сумње, заузима истакнуто место. Пре десет година, у пригодној публикацији „Писац у школи”, каже: „Моје књиге дошле су на свет непозване, али свет девојчица и дечака примио их је као поклоне који узбуђују и радују; као поклоне до тада недобијене, тајанствене и чудне затворене шареним корицама...”².

„Дечји писац не постоји него се рађа”, писао је Достојевски. Лукић је од првих дечјих стваралаца целом својом поетском вертикалом. О његовом уметничком делу које надраста време, које се чита и рецитује, слуша и изучава, писали су: Бранко Јовановић, С. Ж. Марковић, Носиха Капичић – Хаџић, Д. Огњатовић, В. Моралић, М. Данојлић, Иван Шоп, В. Марјановић и посебно, Радомир Животић, као и они којима овај вид уметности није предмет ужег интересовања.³

У најопштијим цртама узето, разиграно и хуморна песникова реч, цењена је и оцењена као уметност која се приближава обрасцу савремене литературе за децу – ако није сам образац. Док су се многи гушили у традиционалним и опеваним темама, он у широком и богатом захвату детињства налази занимљив и фантизмагоричан свет.

Извори детињства у поезији Драгана Лукића

Животни оптимизам снажно прожима читаву поезију Драгана Лукића. Тај животни оптимизам намеће детету потребу да буде ведро, радосно и срећно и истиче битне вредности живота. Хумор неминовно прати сваку ситуацију у поезији Драгана Лукића. Обраћајући се детету Драган Лукић увек проналази одговарајући начин да га насмеје. Могло би се рећи да он складно уклапа своју песму у насмејану дечју природу. Те духовите мале шале нису само мале загонетке већ подстичу и на разми-

² Драган Лукић. *Писац у школи* (Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000): 10.

³ Тихомир Петровић; Миломир Миљинковић. *Писци за децу и младе* (Пожега: Епоха, 2007): 139.

шљање. Исто тако, свакодневна ствараност, дом и породица као топло скровиште, дечје игре, школски доживљаји, пријатељство, узајамна љубав, поверење, искреност, типични моменти из детињства, чежње, разочарења описани су маестрално.

Својим песмама Драган Лукић је исказао своју приврженост модерном схватању да деци треба указати поверење, поштовање. То поштовање и поверење дете тражи у школи. Школа је васпитач младог нараштаја и извор великих знања. За песника, школе су добре маме а деца су марљиви и снажни борци у стицању знања. „У низу атрактивних мотива, песник није могао да заобиђе школу, веселе ђаке њихова другарства и несташлуке као неодољиво драгу тему”.⁴ Лепоту ђаковања са свим његовим чарима сугеришу јединствени мелодијски стихови, испевани у ритму једнога даха, тихи и лакоходни. У песми „Учитељу”, учитељ кажњава дечака ускраћујући му и заустављајући игру, од које је све на свету мање вредно. Песник је на страни ученика коме је учитељ одузео кликер, најмању играчку од које нема штете. Извесно, у многим стиховима, дете својом искреном и наивном љубављу, заволи школу као најобасјаније место и извор задовољства, несташлука, тајни, радости и среће.

Посебну целину у опусу Драгана Лукића чине песме из циклуса који би се могао назвати породичним албумом. То су песме о мајци, оцу, брату, сестри, деди, баби и о детету у тој сложној а понекад и не баш сложној породици. Безмерна је песникова љубав према бићима из тог круга, топлина којом их обасипа, нежност којим их слика и приказује. Из опуса пуног обрта проговарају истински ликови и јунаци који улазе у стварни живот младог човека. Опевао је аутор, као од природе датих, простодушне девојчице и дечаке, радознале и спремне на игру. У традиционалном васпитању и претераној родитељској бризи, песник види спутавање дечје природе. Песма „Шта је отац”, искрена је побуна против сумњи, недостатка поверења, захтевних и преозбиљних родитеља, одбрана је слободног живота природног права и достојанства младих.

Песник дубоко разуме и описује дечје виђење ствари, њихове доживљаје; саосећа се њима и ставља себе у њихову позицију, али и сугерише одраслима. По Данојлићу, међу песмама достојним праве поезије је и иронично интонирана песма „Фифи”. Стихови задихани, касачко ритмичког темпа, чудно засмеју, али и несвесно стварају бунт против угрожавања других и против привидне и условљене слободе, симболише претње тиранског васпитања и изопачене цивилизације. Права дечја песма – „Фифи” носи у себи истоветне слојеве значења за децу и одрасле. Дете које се од одраслог разликује стасом и гласом, говором и духом, располаже – као и зрео

⁴ Воја Марјановић. *Књижевност за децу и младе* (Београд: Виша школа за образовање васпитача, 2001): 123.

човек – сувише сложним пространим животом. Док писци, са променљивом срећом, продиру у ток и систем дечјег мишљења и виђења, Драган Лукић с лакоћом улази у снове и јаву, чежње и тајне деце, погађа њихове најскривеније кутове и мисли. Његова поезија, блистава у својој разноврсности и динамици, огледало је привржености неизмерне песникове љубави према свету деце.

Сама поезија града, звоњаве трамваја и мириса бензина, светиљки, семафора, реклама, лифтова, натпевава А. Вуча, Д. Радовића, М. Данојлића, Владу Стојиљковића и остале који слове као песници. Варирајући мотиве о колосима од бетона и челика, о грађевинама без срца и тоpline приближава малом читаоцу градски живот и „лепоту” сивила и тескоба. Стихови о високим зградама, хуци машина и општем урбаном метежу, бензинским пумпама, возовима, тролејбусима и аутомобилима, трамвајима као симболу дечје радости – поезија су слике, лиричности и ритма. У декору градске периферије нашао је објекат привлачан градском и сеоском детету. Песник живота међу усијаним солитерима од гвожђа и стакла, путевима од бетона и асфалта није само урбани песник, већ и уметник природе и њених боја и мириса. Зоологија и ботаника у градском окружењу, арома руралне и сеоске идиле, нашле су своје достојно место. Београд у Лукићевој поезији није Београд виђен очима песниковог детињства, него Београд виђен очима и искуством савременог детета.⁵

Многе песме испевао је о мору. У те песме унео је смех, море се у мору купа, морнари имају по два срца у грудима. У његовим стиховима нема међа ни обала, све је до краја и бескраја... У његовим стиховима живи и један Попај који пућка лулу и лаком шаком тешке таласе доводи у ред. Песник пева у славу овог јунака и поштењака. Лукић, међутим, није само песник, мада му је поезија значајнији део стваралаштва. Прозни део Лукићевог стваралаштва (кратка лирска прича, роман, игроказ) није довољно изучаван: оцењиван је на махове, хроничарски, без улажења у дубље естетске анализе.⁶ Међутим, у краткој Лукићевој прози има и изванредан број прича чији се поетски свет у неколико разликује и оне могу да чине посебну групу. То су: „Четири девојчице”, „Дечаци, девојчице и одрасли”, „Четири маме”, „Прича коју је направио кондуктер” и њима блиске. Јунаци су обично неколико дечака и девојчица или маме и тате, које писац није појединачно издвојио нити им давао имена. Те колективне особености деце и родитеља, нарочито нама пружају могућност препознавања и асоцирања и других њихових одлика којима се богати Лукићев поетски свет. У остваривању – писац је назначио нека општија својства актера из средине и у самом току приче открио да деца имају и добре и лоше стране, које родитељима

5 Раде Прелевић. *Поетика дечје књижевности* (Мостар: Мала ИКП Прва књижевна комуна, 1978): 101.

6 Радомир Животић. *Стизама детињства, Есеји о поезији за децу* (Крушевац: Багдала, 1976): 85–99.

донесе радост али и изненађење.

Драган Лукић је особена појава у српској књижевности за децу, јер све што је написао наменио је деци и на тај начин постао ”рођени, непоправљиви дечији песник.”⁷ Иако се у српској књижевности налази на граници између традиционалног и модерног он је данас један од најчитанијих дечијих песника и његове песме су заступљене свуда и веома блиске деци због тема и амбијената које описује. Типични ликови и детаљи из свакодневног живота су уграђени у естетски и идејни слој Лукићевог хумора.

Лукићева поезија као подстицај за читање

У данашњем времену чини се да су читање књига и способност усменог излагања запостављени, те је неопходно у већој мери посветити пажњу говорном развоју деце посредованом употребом књиге. Осим породице, најпресуднији утицај на развој језичких способности има основна школа, јер су тада деца у сензитивном периоду погодном за: обogaћивање речника, уклапање нових значења у старе термине и учење правила језика. Развој логичког мишљења у овом периоду такође погодује усавршавању језика.

Увести дете у вештину читања и писања значи оспособити га да разуме живот – лични и духовни. Зато је важно да оно осети потребу за читањем, да му то буде радост и уживање. Читање као процес, човек усавршава читавог живота. Креће од првог разреда када се са успореног ишчитавања полако прелази на читање чија је брзина отприлике једнака брзини природног говора. Када ученик савлада технику читања онда се развија брзина читања. Брзина читања иде упоредо са брзином схватања, односно разумевања прочитаног. Прва фаза и почетак развијања љубави према читању је доживљај задовољства који деле деца и одрасли. То је први циљ – љубав и давање који треба да се оствари у контакту са књижевношћу за децу и са читањем уопште. У детињству се најраније формирају и развијају навике за читање.

Ученику почетнику читање је и предмет и средство сазнања. На почетку процеса учења, читање је циљ „да би касније прерасло у средство у правом смислу речи”.⁸ Поласком у школу, деца се сусрећу са потпуно новим чиниоцима који утичу на њихов језички развој, јер уче нови тип комуникације, који јасно раздваја нивое формалног и неформалног говора, наглашавајући стандарде исправности говора. Истовремено, то је период када се код деце постављају темељи књижевног језика, формирају основе језичке способности и култура опште говорне комуникације од

7 Милован Данојлић. *Наивна ђесма* (Београд: Нолит, 1976): 139.

8 Далиборка Пурић. *Унајређивање квалитетна читања* (Ужице: Учитељски факултет 2006): 14.

које зависи, не само језички развој, већ и постигнуће у свим другим областима наставе. Искуство наставника говори да се читањем одабраних текстова, који су адекватни за одређен узраст, смањује појављивање синтаксичких и семантичких грешака, повећава способност правилног формирања реченице, обогаћује речник, развија разумевање значења и поруке текста, а разумевање текстова утиче на њихово успешно интерпретирање. Текстови Драгана Лукића управо су прави избор за децу тог узраста.

Свакако, највећи терет, али и изазов увођења ученика у свет лирске поезије припада учитељима. Они су у прилици да ученицима представљају на доживљајан начин лирску песму, да их упознају са њеним посебностима, да именују основне појмове и садржаје који се везују за свет поетског дела. Њихов задатак је да их изведу на пут којим ће убудуће ићи, читајући, доживљавајући и тумачећи најразличитије песничке текстове. Лукић у својим песмама открива дечију психу и њихову личност, однос према свету и људима, добру и злу, према закону и реду, дужностима и обавезама. По њему дете је племенито биће и у њему живе све нежности овога света. „Дете по песнику није отуђено ни тајно све док не сазна праве истине о свету, оно је рекли бисмо наивно као птица и превртљиво као мудрац”.⁹ Драган Лукић осећа дечији живот и близак му је сензибилитет детета, он уме да говори за дете и о детету. У својим песмама он исказује племениту наивност, срдачност, отвореност. Основе многих Лукићевих песама су да је дечија тежња слобода и градња светова у којима има духа, фантазије, а радост и веселје жели да пренесе на сваког читаоца.

Поезија Драгана Лукића препуна је асосијација које делују необично и апстрактно. Његова поезија је оригинална, песме су више кратке и импресивне, стихови голицају машту и задовољавају неустрашиву жеђ за забавним и угодним, али су зато извор читаоачеве природне разбриге. Стих уметника који је, можда најбоље разумевао дечју игру, слободно се играо са дететом, уживао у тој игри, прожима хумор или се њиме неочекивано завршава. Лукић је песник драг деци зато што је у обичном и свакодневном животу града открио лепоту. И зато што је љубављу освојио дете, подарио му разумевање и поштовање и измаштао игру. Том игром је приближио стварно и нестварно, помирио родитеље и децу и постао песник радости.

Преузето са: <http://bit.ly/2wS4xtD>

⁹ Воја Марјановић. *Оледи из савремене књижевности за децу* (Београд: Обелиск, 1971): 127.

У његовим песмама и причама нема лоших дечака и девојчица, већ царују доброта и љубав. Зато његова поезија на децу преноси љубав и радост. Сва та лепа осећања која се преносе на децу подстичу их да увек изнова траже поезију Лукића.

Стварајући по мери дечје речи склон да у свему нађе ведрину страну, изградио је раскошно дело које плени срце, увлачи читаоца у песму и понесе дух. Уз њега, књижевност за децу крчи пут и стиче ранг значајне књижевне области.

Лукићева поезија у Народној библиотеци у Ужицу

Свеукупност рада дечијих одељења, библиотека, њихова делатност која се остварује на релацији читалац – библиотека чини подручје културе, тог широког и веома значајног дела активности, који својим садржајима обogaђују дечја сазнања али и доживљавање лепоте, приближавајући им богата људска открића, далеке светове, бројне мисли и умне поруке. Сваки сегмент рада, и библиотеке, и дечијих одељења, представља културну и јавну делатност што произилази из основног начела библиотекарства: „Библиотека је за кориснике” а основне функције да „чува и преноси велико културно благо земље и света, настало као плод рада многих генерација.”¹⁰

Библиотеке у Србији организују разне манифестације које имају за циљ да подстакну читалачке навике код деце. Од 47 манифестација, програми њих 13 су намењени за децу. Већина се односе на поезију и такмичења у рецитовању. Од дечијих манифестација посебно треба поменути „Песничку штафету“ коју организује Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин“ из Зрењанина од 1975. године. Као примарна идеја манифестације наводи се дружење малишана са најбољим стваралачким оцима поезије за децу и развој креативности у области писаног стваралаштва, а у циљеве се, поред откривања младих талената, убраја и истрајавање на развоју навике читања. Гостујући песници „Песничке штафете“ су најпознатији дечији песници.¹¹

Активности за децу су један од најделотворнијих начина да се они уведу у свет књиге, да заволе тај свет, да заволе библиотеку и све што је чини, да стекну нове пријатеље, размене мишљења и искуства, прошире своја знања, ослободе се лоших навика, открију скривене таленте. Циљеви креативних радионица су:

- мотивисање деце да што више читају,
- развијање позитивног става о читању,
- омогућавање да деца одрже и унапреде своје способности читања и

¹⁰ Петровић, Весна. „Увођење ученика у свет књиге”. *Глас библиотеке*, бр. 11 (2004): 51–57.

¹¹ Милица Матијевић. „Фестивал хумора за децу”, У: *Дани Балинија Вујкова: дани хрватске књије и ријеч*. Уређила Катарина Челиковић (Суботица: Хрватска читаоница, 2015), 299.

— подстицање читања из задовољства током лета.¹²

Библиотекари који су запослени на Дечијем одељењу често организују радионице за децу основних школа. Они се припремају за сарадњу са учитељима у складу са наставним програмом. Деци се, између осталог, чита Лукићева поезија, она се упознају са његовим књигама и фондом којим располаже библиотека у Ужицу. Библиотекари се понекад за радионице припремају тако да долазе у костимима јунака из песама и деци то постаје занимљиво и у потпуности доживљавају ликове из песама. Радионице имају значајан утицај на децу јер они слушајући песме Драгана Лукића обогаћују свој фонд речи. Често као задатак имају да сами осмисле песму на неки од Лукићевих наслова. На тај начин деца ослобађају своју машту и изражавају се кроз писање песама. Намера библиотекара је да кроз читање песама и кроз тимске и индивидуалне игре, прилагођене узрасту учесника, покажу деци да је стварање и читање поезије забавно. Програм се може обогатити на тај начин што би један од задатака за ученике могао да буде да одаберу неку од његових песама и прочитају је, а затим треба да објасне зашто су се определили баш за ту песму. Да би одабрао неку песму ученик мора да прелиста књигу и прочита више песама. На тај начин библиотекари подстичу ученике да прочитају више песама. Неки ученици могли би да добију задатак да се припреме да науче напамет и рецитују песму по избору. То се посебно односи на децу која воле да рецитују или су чланови неке рецитаторске групе. Деца воле да цртају па исто тако је интересантно да им задужење буде да илуструју неку песму Драгана Лукића или део песме. Ученик онда објашњава зашто је одабрао баш ту песму и на који начин је он разумео, о чему је размишљао и да ли је имао неке потешкоће, шта је могао да представи а шта не.¹³ Постоје ученици који воле музику, песму и игру па исто тако библиотекари могу да их подстакну да по свом избору компоњују неку песму Драгана Лукића за певање или свирање. На почетку ученик би отпевао или одсвирао своју композицију. Разговор, о песмама почиње учениковим објашњавањем зашто је одабрао баш ту песму. Тако ће сви ученици открити да песме имају ритмичност и мелодичност. Разноврсни задаци учиниће радионице занимљивијим па ће многи ученици пронаћи себе и откривати колико су књиге сложене, богате и разноврсне и да се читањем много постиже. Читањем духовни живот постаје сложенији и разноврснији и зато треба да постане стална духовна потреба, јер ствара свест да без читања ученик остаје без многих радосних доживљаја.

12 Андреа Ђ. Живковић. „Читамо, сазнајемо, стварамо”. *Библиотекар*, ЛП св. 1–2 (2011): 177–184.

13 Гајић, Драгољуб. *Подстицање ученика на читање: Норма образовање учитеља јуче, данас, сутра* (Сомбор: Педагошка академија „Жарко Зрењанин”, 2002): 125–129.

Народна библиотека у Ужицу богата је литературом и за одрасле и за децу. Библиотека у свом фонду располаже поезијом Драгана Лукића почев од првих стваралачких остварења још из 1951. године. Највише његових дела налази се у фонду Дечијег одељења. Одељење за одрасле највише располаже критиком на поезију Драгана Лукића. У фонду су његове збирке песама: „Како се коме чини”, „Мој прадед и ја”, „Овде станују песме”, „Вагон прве класе”, „Фифи”, „Како расту ногавице”, „Шта тата каже”, „Од куће до школе”, „Ловац Јоца”, „Вожња по граду”. Ученицима су на располагању и романи: *Небодер Ц17*, *Три џускејара*, *Бомба у белој кафи*, *Појављивање великих девојчица*, *Прујасџи*, *Цветковци* као и разне приче: „Барбоси и Маја Лек”, „Песникове приче”, „Столице зашто не корачаш”. Оно што је обавезно за ученике трећег разреда је лектира *Небом љрада* и она је такође у фонду Дечијег одељења у библиотеци. У овој лектури сакупљене су углавном песме које се односе на Београд и његове становнике. Из песме „Док се Београд спрема да сања” деца сазнају како изгледа Београд када се спрема на починак. Песма подстиче децу да размишљају како њихово место изгледа када се на њега спушта ноћ.

Читајући његове песме деца богате фонд речи, јер је песник бирао најлепше речи да опише јесен у песми „Да ли то у град долази јесен”. Деца тада размишљају о променама које доноси свако годишње доба а у многим разредима и пишу саставе о свом запажању о јесени. У лектури *Небом љрада* је и песма „Друг другу”. У њој песник даје савете и примере како да се негује другарство. Лектира *Небом љрада* има уз сваку песму илустрацију која детету пружа бољи доживљај песама и прича.

Библиотека је за децу из Ужица осмислила различите креативне радионице којима подстиче читање код деце. Те активности доприносе већем обрту фонда као и већој посећености Дечјег одељења.

Закључак

Самосвојан, уметнички оригиналан, Лукић је створио своју визију прозранијег, духовитијег и пространијег детињства. Бавећи се несмењеном енергијом читавог живота, искључиво дечијом уметношћу, истакао је очулотворено дело, емотивно-мисаоног набоја, пуно смеха, доброте, благодете и ђачки чедно. Разбуктаном снагом свога дара песник открива лепоту и богатство младости, атмосфера савремени тренутак, „подетињује” актуелне теме и садржаје. Наставивши онде где Змај није ни стао, Лукић у извесном смислу проширује путеве аутора „Ђулића” и заклања читаво раније поетско раздобље.

Он је писац кога са чашћу може имати свака историја књижевности за децу и

младе. Превођен је на већи број европских језика, а без њега српска књижевност остала би сиромашнија за неколико антологијских остварења. Један је од песника који је уз Ј. Ј. Змаја, Б. Ћопића и М. Антића стекао глас најпризнатијег дечијег песника. Драган Лукић је песник који ствара ведром поезију и пре свега надахнуту поезију, у којој је свет детињства дочаран као најлепши период људског живота. Зато је задатак библиотекарa, учитеља и родитеља да подстичу децу да читају његову поезију. То се све постиже креативним радом са децом, разним радионицама и играма и све у складу са узрастом ученика. Они тада усвајају богат фонд речи и развијају своју машту. Његови стихови су оплемењени мелодијом непосредног и једноставног поетског говора, насталог на језичким коренима који су му непосредно претходили. У низу атрактивних мотива, песник не заобилази ни школу, веселе ђаке, њихова другарства као и несташлуке. Његов опус од много књига, песама, прича, романа, скичева, сликовница, пун раздраганог ритма и детињства, улази у ризницу српске литературе.

Мотиви у Лукићевој поезији велики су подстицај деци да читају његову поезију. Посете разним креативним радионицама, које библиотекарци организују и дају деци задатке, подстаћи ће ученике да предлажу и размишљају како би обрадили још нека књижевна дела. А главни циљ је створити читаоце који не читају што морају, него читају зато што им је то духовна потреба и радост.

Литература:

1. Гајић, Драгољуб. *Подстицање ученика на читање: Норма образовање учитеља јуче, данас, сутра*. Сомбор: Педагошка академија „Жарко Зрењанин”, 2002: 125—129.
2. Данојлић, Милован. *Један нови облик: савремена поезија*. Београд: Нолит, 1973.
3. Данојлић, Милован. *Наивна песма: огледи о дечијој књижевности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2004.
4. Живковић, Андреа. „Читамо, сазнајемо, стварамо”. *Библиотекар*, бр. 1—2 (2011): 177—184.
5. Животић, Радомир. *Стихама детињства*. Крушевац: Закићева, 1976: 85—99.
6. Лукић, Драган. *Писац у школи*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2000.
7. Лукић, Д., *Шта је отац: Избор из поезије за децу*. Пожега: Епоха, 2006.
8. Лукић, Драган. *Стилице зашто не корачаш: избор из песама и приповедака*. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
9. Лукић, Драган. *Штајућање: избор из поезије за децу*. Нови Сад: Ризница, 2007.

10. Марјановић, Воја. *Оїледи из савремене књижевности за децу*, Београд: Обеликс, 1971.
11. Марјановић, Воја. *Књижевност за децу и младе*. Београд: Виша школа за образовање васпитача, 2001.
12. Матијевић, Милица. „Фестивал хумора за децу”. *Дани Балинића Вујкова: дани хрватске књије и ријеч*. Суботица: Хрватска читаоница, 2015.
13. Милинковић, Миомир. *Историја српске књижевности за децу*. Београд: Bookland, 2014.
14. Петровић, Весна. „Увођење ученика у свет књиге”. *Глас библиотеке*, бр. 11 (2004): 51–57.
15. Петровић, Тихомир; Миомир Милинковић. *Писци за децу и младе*. Пожега: Епоха, 2007.
16. Прелевић, Раде. *Поетика дечје књижевности*. Мостар: Мала ИКП Прва књижевна комуна, 1978.
17. Пурић, Д., *Унапређивање квалитета читања*. Ужице: Учитељски факултет, 2006.

Summary: Dragan Lukic (Belgrade, 1928 – 2006, Belgrade) is a special phenomenon for children. He began to create on the boundary between traditional and modern. He has written several collections for kids of which you know him: *From one pocket*, *Songs are here*, *My Trolleybus*, *First Class Wagon*, *From Home to School*, *Pirates Can*, and others. He also wrote novels but with less success, such as: *Cvetkovci*, *Prugasti* and others. He is also known for his readings for the 3rd grade of elementary school, "The Sky of the City". Although he is on the border between traditional and modern in Serbian literature, today he is one of the most famous children's poets and his poems are represented everywhere. Dragan Lukic feels a child's life and is close to his child's sensibility, he can talk for the children and about the children. In his poems he expresses noble naivety, cordiality, openness. His poetry is original not only because he finds new issues that are unnoticed, but also because it creates a new relationship between children and parents. This text deals with the work of Dragan Lukic and to see how his works are read and how much they encourage children to read.

Keywords: Dragan Lukic, poetry, child, school, lecture, songs, reading

Илија Смиљанић

Народна библиотека Ужице

bibliosmi@gmail.com

УДК: 027.8:004.738.5(497.11)

РАЧУНАРИ, ИНТЕРНЕТ И АУТОМАТИЗАЦИЈА ПОСЛОВАЊА У ШКОЛСКИМ БИБЛИОТЕКАМА ЗЛАТИБОРСКОГ ОКРУГА

Сажетак: Народна библиотека Ужице обавља матичну функцију за јавне, школске и специјалне библиотеке, као и за информационе центре при другим установама, организацијама или удружењима на територији града Ужица и општина: Ариље, Бајина Башта, Косјерић, Нова Варош, Пожега, Прибој, Пријеполје, Сјеница и Чајетина. Као таква, прати стање, проучава потребе и предлаже мере за унапређење рада библиотека. Циљ овог рада је да прикаже стање у школским библиотекама Златиборског округа везано за рачунарску опрему, доступност Интернета и аутоматизацију пословања. Наведени подаци добијени су непосредним увидом, односно извештајима о надзору и путем анкета о библиотечком пословању, које библиотеке редовно достављају ради ажурирања МБС базе. И док је ситуација у јавним (општинским) и специјалним библиотекама углавном задовољавајућа (све имају Интернет, аутоматизовано пословање и довољан број рачунара), у школским библиотекама стање, генерално гледајући и уз часне изузетке, није на завидном нивоу.

Кључне речи: школске библиотеке, Интернет, аутоматизација пословања, рачунари, матична библиотека

Увод

Опремљеност рачунарима, доступност Интернета односно онлајн информација, обученост библиотекара да пронађе праве изворе информација и да другим корисницима пренесе своје знање, представљају неопходну основу за обављање библиотечко-информационе делатности у савременом друштву.

И док је ситуација у јавним (општинским) и специјалним библиотекама углавном задовољавајућа (све имају Интернет, аутоматизовано пословање и довољан број рачунара), у школским библиотекама стање је битно другачије. Нема сумње да школска библиотека има значајну улогу у васпитно образовном процесу а у ширем контексту може бити од велике користи у даљем школовању и стручном усавршавању, односно може оспособити ученике да овладају вештинама учења, које ће користити током читавог живота. Рад школских библиотека уређен је законским и подзаконским актима¹, одредбама, националним стандардима, правилницима, препорукама, предвиђеним

¹ Марина Митрић, „Школске библиотеке у Републици Србији – основни показатељи садашњег стања и предлози мера за унапређење”, Народна библиотека Србије, Београд, https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1412 (преузето 15. 4. 2017).

улогама и задацима. Према смерницама ИФЛА: „Школска библиотека врши важну функцију као кација за наше данашње друштво које почива на информацијама. Због тога она мора да омогући коришћење све неопходне електронске, компјутерске и аудиовизуелне опреме”.² С друге стране начин остваривања те улоге значајно је промењен развојем информационо-комуникационих технологија. Један од основних предуслова успешног рада школских библиотека у савременом информационом друштву је опремљеност рачунарском опремом, а с тим у вези су и доступност Интернета односно аутоматизација пословања.

У Правилнику о националним стандардима за обављање библиотечно-информационе делатности („Службени гласник РС”, број 39/13) наведено је да библиотечно-информациона делатност школске библиотеке, између осталог, обухвата послове:

- 5) рад на аутоматизацији укупног библиотечног пословања;
- 6) обуку ученика, наставника и стручних сарадника за коришћење каталога библиотечно-информационе грађе и извора доступних у школској библиотеци и претраживање база података о изворима знања доступним у другим библиотекама у Републици Србији преко електронске мреже;³

Према Правилнику о програму свих облика рада стручних сарадника („Службени гласник РС – Просветни гласник” 5/2012 стр. 29) наводи се да: „Програм рада школског библиотекара обухвата задатке и послове из области образовања и васпитања, као и библиотечно-информацијске послове из домена културних и уметничких аспеката образовања. Он подстиче промовисање читања и самосталност ученика у учењу, даје свој пун допринос развоју информационе писмености (медијске и информатичке) за ученике и наставнике, остварује сарадњу и заједничко планирање активности наставника, школског библиотекара и локалне самоуправе, обезбеђује електронске изворе и приступ ка њима, што омогућава ученицима да овладају вештинама налажења и критичког процењивања датих информација и перманентност учења током читавог живота”.⁴

Из овога јасно проистиче да је за реализацију наведених послова, програма и задатака неопходно да школска библиотека поседује бар два рачунара. Један би био за библиотекара а користио би се за вођење библиотечке статистике, односно евидентирање посета и статистике коришћења фондова, као и за претрагу база пода-

2 „IFLA/UNESCO смернице за школске библиотеке”. Гласник Народне библиотеке Србије, бр. 1 (2005): 396.

3 „Правилник о националним стандардима за обављање библиотечно-информационе делатности”. Службени гласник РС, 39 (2013): 45.

4 „Правилник о програму свих облика рада стручних сарадника”. Службени гласник РС – Просветни гласник, бр. 5 (2012): 29.

така на Интернету. Други рачунар требало би да буде доступан корисницима, како за претраживање, обуку, информационо описмењавање, тако и за коришћење електронских и дигиталних издања књига, онлајн извора информација (COBISS, Српска дечја дигитална библиотека, Антологија српске књижевности...). На тај начин били би створени услови за извршење и реализацију законски предвиђених али и суштинских обавеза школских библиотекара.

Рачунарска опрема у школским библиотекама Златиборског округа

Циљ овог рада је да прикаже стање у школским библиотекама Златиборског округа везано за рачунарску опрему, доступност Интернета и аутоматизацију пословања.

Наведени подаци добијени су непосредним увидом, односно извештајима о надзору над стручним радом школских библиотека, за које је Народна библиотека Ужице надлежна матична библиотека и путем анкета о библиотечком пословању, које библиотеке редовно достављају ради ажурирања МБС базе (Мрежа библиотека Србије). Под појмом рачунари подразумевамо стоне (десктоп) рачунаре, лаптоп рачунаре и таблете. Увидом у евиденцију, може се закључити следеће:

- До 12. 12. 2016. године у Златиборском округу регистрована је 81 библиотека. Од тога су 63 школске библиотеке.
- Регистровано је 20 библиотека у средњим школама (треба имати у виду да неке средње школе имају заједничку библиотеку) и 43 у основним школама (неке су у поступку регистрације и нису узете у обзир за анализу).
- Од укупно 63 регистроване школске библиотеке у матичној надлежности Народне библиотеке Ужице, њих 18 односно 28,5% нема рачунар.
- 21 школска библиотека има 1 рачунар (33,3%)
- 13 библиотека има два рачунара (20,6%)
- 11 библиотека има три или више рачунара (17,4%)
- Од 18 школских библиотека без рачунара, три су библиотеке у средњим школама а 15 су библиотеке у основним школама.
- Од 20 сеоских основних школа, 12 школа нема рачунар у библиотеци (60%).

Укупно је 110 рачунара у 63 школске библиотеке. Простим рачунањем долази се до статистике од 1,7 рачунара по библиотеци, што би била задовољавајућа ситуација, односно свака школска библиотека имала би један рачунар за библиотекара, а већина и рачунар за кориснике. Међутим, ако се узме у обзир чињеница да неке

библиотеке имају већи број рачунарских јединица (Пољопривредна школа „Љубо Мићић” Пожега (19 рачунара), Основна школа „Јездимир Трипковић” Ариље (11), Основна школа „Десанка Максимовић” Прибој (10), Гимназија и Економска школа Ужице (8), Техничка школа Нова Варош (7), Медицинска школа Ужице (6), онда та рачуница не показује право стање ствари. Ако изузмемо поменутих 6, просек у осталим школским библиотекама је 1,25 рачунара.

Ситуација у школским библиотекама Златиборског округа у децембру 2016. године најјасније се види из табеле која следи:

Школске библиотеке	Регистроване школске библиотеке	Рачунар		Интернет		Аутоматизација пословања	
		има	нема	има	нема	има	нема
Основна школа	43	28	15	18	25	8	35
Средња школа	20	17	3	11	9	6	14
Укупно	63	45	18	29	34	14	49

Табела 1.

Из Табеле 1 може се уочити да проценат библиотека које немају рачунар доста већи у основним школама (34,8%) него у средњошколским библиотекама без рачунара (15%).

Приступ Интернету има само **29** библиотека (46%), а софтвер за аутоматизацију пословања само **14** школских библиотека (22,2%). Аутоматизација пословања у школским библиотекама пре свега омогућава вођење књига инвентара у електронском облику, али и вођење електронског каталога, евиденције о коришћењу фондова, неактуелним насловима, насловима којих нема у довољном броју и тако олакшава планирање набавке библиотечке грађе. Користе се различити програми са истим називом Библиотека, ТНТ библиотекар, интерно урађена аутоматизација у програму Microsoft Excel, а од комерцијалних апликација Библиотека – Фипо софт и Школска библиотека (онлајн апликација ОШ „Миливоје Боровић” Мачкат). У директној вези са стањем у овој области је и реализација препорука из обављених надзора у школским библиотекама. Наиме, у 2015. и 2016. години, у 18 школских библиотека као препоручена мера за унапређење пословања наведена је набавка рачунара. Поједине библиотеке нису уопште поседовале рачунар, а другим је препоручена набавка рачунара за кориснике, односно доступност Интернета, навести и за аутоматизацију.

Препоручена мера	Рачунари	Интернет	Аутоматизација пословања
Основна школа	13	10	13
Средња школа	5	3	6
Укупно	18	13	19

Табела 2.

Народна библиотека Ужице, као и друге матичне библиотеке у Србији, константно ради на развоју информационе писмености у школама које припадају њеној матичној надлежности, организујући предавања, семинаре и радионице везане за проналажење релевантних извора информација и коришћење доступних сервиса на Интернету. Да би тај рад дао резултата, поред оспособљених и обучених школских библиотекара, неопходно је да библиотека поседује рачунар са приступом Интернету.

Анализирајући услове рада у школским библиотекама у Србији Марина Митрић (НБС) закључује: „Индикативно је да слаба рачунарска и комуникациона опремљеност појединих школских библиотека није истовремено карактеристична и за школе у чијем се саставу оне налазе, те се чини да би се могућности коришћења савремених информационо-комуникационих средстава у школским библиотекама могле побољшати ако би се, у оквиру школе, школским библиотекама посветило мало више пажње”.⁵

Чињеница је да се ситуација од 2008. године, када је извршена поменута анализа, променила на боље али исто тако се може приметити да се школским библиотекама и даље не посвећује довољна пажња. Већ неколико година ресорна министарства организују акције чији је циљ опремање школа рачунарима и доступност Интернета. Међутим школске библиотеке нису на листи приоритета, у неким школама су чак на последњем месту, а има случајева када се застарели и неисправни рачунари депонују у школску библиотеку, како би се испунила форма. Можда је модел по коме је Министарство просвете доделило школама средства за куповину књига искључиво за потребе библиотека, решење за набавку рачунара и рачунарске опреме у свим школским библиотекама, како би били испуњени основни услови за несметано остваривање законски предвиђених задатака и обавеза.

Закључак

Иако се ова анализа не бави кадровском проблематиком у школским библиоте-

⁵ Марина Митрић. „Анализа услова рада у школским библиотекама у Србији”. *Настава и васпитање*, бр. 1 (2009): 158.

кама, треба напоменути да и то има утицаја на степен опремљености, јер запослени који радом у библиотеци допуњавају фонд часова, млађи просветни радници који се надају да ће убрзо добити друго радно место, као и они старији пред пензијом који се не сналазе најбоље са рачунарском опремом и немају жељу ни ентузијазам да уче, нису довољно посвећени и од својих претпостављених не траже опрему и боље услове за рад у библиотеци. Насупрот томе, у неким школама раде посвећени библиотекари који у библиотеку доносе своје личне лаптопове и у оквиру доступних бесплатних софтверских апликација самоиницијативно воде електронске књиге инвентара, односно евиденцију о члановима и коришћењу фондова. Креирају и дизајнирају школске сајтове, администрирају и ажурирају податке на њима.

Као матична библиотека за основношколске и средњошколске библиотеке у 10 општина Златиборског округа Народна библиотека Ужице има улогу и задатак да прати стање, врши анализу и предлаже мере за побољшање односно унапређење пословања. Из свега наведеног, јасно је да се уз мало напора и разумевања свих релевантних фактора, од министарстава образовања и културе преко директора и руководстава школа па до запослених у школским библиотекама могу постићи оптимални резултати у овој области.

Литература:

1. „IFLA/UNESCO смернице за школске библиотеке”. *Гласник Народне библиотеке, Србије*, бр. 1 (2005): 387–417.
2. „IFLA/UNESCO манифест за школске библиотеке”. *Гласник Народне библиотеке Србије*, бр. 1 (2005): 419–422.
3. Митрић, Марина. „Анализа услова рада у школским библиотекама у Србији”. *Насћава и васпитање*, бр. 1 (2009): 146–159.
4. Митрић, Марина. „Школске библиотеке у Републици Србији – основни показатељи садашњег стања и предлози мера за унапређење”, Народна библиотека Србије, Београд https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1412 (преузето 15. 4. 2017).
5. „Правилник о националним стандардима за обављање библиотечно-информационе делатности”. *Службени гласник РС*, бр. 39 (2013).
6. „Правилник о програму свих облика рада стручних сарадника”. *Службени гласник РС – Просветни гласник*, бр. 5 (2012).

Анђа Бјелић

Народна библиотека Ужице
abjelic@biblioteka-uzice.rs

Бојана Маринчић

Народна библиотека Ужице
bokyue@gmail.com

ВИКИ – БИБЛИОТЕКА(Р), ПОУЗДАНО И ПРИМЕНЉИВО

Упориште поузданих информација налази се у библиотеци. Било да је реч о традиционалној, виртуелној или хибридној библиотеци, то је чворна тачка, квантум од кога се полази. Развијене библиотехнологије и дискурзивна знања омогућавају библиотекару да дође до релевантне, поуздане и употребљиве информације, коју ће ставити у службу корисника. Дељење информација је друштвени и етички чин који са собом носи одговорност, а то подразумева обученог и образованог библиотекара који има развијену свест о важности своје улоге у процесу прикупљања и дисеминације информација.

Квалитетна и потпуна информација је императив савременог доба. Данас, у мору података, често се могу наћи непотпуни, па чак и нетачни подаци који се касније системом преузимања мултипликују. За озбиљне истарживаче, стручне и научне раднике, студенте и све који се баве озбиљним изучавањима, важно је да информације буду тачне и поуздане.

Википедија је најпопуларнија страница и најчешће прва степенница за добијање почетне информације. С обзиром на то да странице Википедије могу уређивати сви заинтересовани (различитог нивоа образовања, година, интересовања...), валидност тих информација је често дискутабилна. Велики број корисника Википедије указује да је неопходно извршити ревизију, допуну или отворити нове странице које дају потпуније информације о одређеном тексту. Да би текст који се поставља на страницу имао употребну вредност потребно је да буде пречишћен, јасан и да се подаци могу проверити преко наведених референци. Препознавши потребу за поузданим садржајем на Википедији, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић” у Београду, покренула је пројекат **Вики библиотекар** чији су циљеви:

- информисање и обука библиотекара;
- темељно упознавање са свим програмима и припрема библиотекара за учешће у активностима Википедије Србије;
- постављање нових страница на Википедији, везаних за саме библиотеке и њихову културну делатност;
- постављање галерије слика везаних за библиотеке или установе у чијем су оне саставу;
- постављање што квалитетнијих и потпунијих библиографских података везаних за библиотеке и њихову делатност, уз поштовање свих ауторских права (линкови до комплетних садржаја текстова, библиографски подаци о штампаним и електронским изворима информација и сл.).¹

Библиотекари Народне библиотеке Ужице и представници Установа културе Града имали су прилику да стекну основна знања о постављању текстова на Википедију у оквиру овог Пројекта. Обука је организована у Регионалном центру Ужице, у организацији Матичне службе Народне библиотеке Ужице. Библиотекари Илија Смиљанић, Бојана Маринчић и Анђа Бјелић били су на напредној обуци за Вики библиотекара у УН „Светозар Марковић” у Београду. Резултати обуке могу се пронаћи на Википедији Србије. Неки од прилога су нови, неки редиговани, а неки допуњени. Акцент у раду био је на завичајним темама (писци, знамените личности, историјске и културне знаменитости). Текстови који су обрађени на Википедији односили су се на академика Љубомира Стојановића, академика Љубомира Симовића, Милутина Ускоковића, проту Милана Ђурића, Славка Вукосављевића, Миленка Мисаиловића, Зорана Јеремића, а осим њих и текстови о Народној библиотеци Ужице, конкурс Милутин Ускоковић, чесмама Центра и Ракијске пијаце, окупационом листу *AmtsBlatt*. За сваки од ових прилога постављене су и фотографије које су похрањене на Википедијину оставу и могу се делити под наведеним условима регулисаним лиценцом Кријејтив комонс (Creative Commons).

Како користити и вредновати податке са интернета, са посебним нагласком на Википедију, ученицима основних и средњих школа у Ужицу, представили су запослени у Народној библиотеци Ужице.² Дужи низ година библиотекари НБУ, у организацији Матичне службе, представљају ученицима могућност претраживања поузданих извора информација. Министарство културе и информисања 2014. године

1 https://sr.wikipedia.org/wiki/Википедија:Вики_библиотекар

2 У даљем тексту НБУ.

подржало је и суфинансирало активност запослених у НБУ, кроз пројекат „Пронаћи и користи информацију”. Пројекат је реализован кроз презентације које су усклађене са старосним узрастом завршних разреда основних и средњих школа. Захваљујући добијеној техничкој опреми, библиотекари су имали прилику да посете све основне и средње школе на територији града Ужица. Поред садржаја који је предвиђен Пројектом, вођен је разговор о начину претраге информација на интернету и штампаних извора. На основу добијених одговора, стиче се закључак да Википедију као извор „научних” информација најчешће користе ученици основних и средњих школа. Садржај и веродостојност текста већином се не проверавају и подаци се користе без вредновања.

Учествовање у пројекту „Вики библиотекар” омогућило је реализаторима презентација да пренесу искуства стечена обуком и укажу на могућности провере поузданих информација на Википедији. Поред поновног подсећања на извод из текста, који се налази на почетној страници Википедије, а који се односи на уређивачку политику, ученицима је представљено да посебну пажњу треба обратити на референце у тексту, које је једино могуће проверити на основу штампаних или дигитализованих извора. Упоредиване су странице о Николи Алтомановићу на српском и енглеском језику, Марији Стјуарт и другим знаменитим личностима и догађајима. Већина присутних је тек тада имала прилику да види да се подаци разликују.

Библиотекари деле мишљење да не треба само одговорност о површности проналажења и дељења информација подвести под брзину начина живљења и однос деце према техници, већ да би комплетно друштво заједно са институцијама требало активније да се укључи у пут проналажења поузданих извора. Технологије којима располажемо не треба сматрати претњом штампаним изворима, већ их треба прилагодити захтевима корисника и усмерити на веродостојне изворе информација. У таквом окружењу и Википедија може бити поуздана страница за почетно истраживање.

Гордана Стевић

Народна библиотека Пожега
gordanastevic1962@gmail.com

СТРУЧНИ СКУП „КЊИГА, ВИЗИЈА, СТВАРНОСТ”

Друштво библиотекара Републике Српске организовало је семинар у Хотелу „Бистрица” на Јахорини, 20. и 21. априла 2017. године, под радним насловом – „Књига, визија, стварност”, са следећим подтемама: Библиотека – физички, виртуелни и правни простор за корисничке услуге и Улога и задатак библиотека у променљивом окружењу.

Основни циљ семинара био је да укаже на могућу употребу доступних технологија и производа на основу којих је могуће пружање додатних услуга корисницима библиотека, уз максималну рационализацију коришћења постојећих ресурса и заједничког планирања будућих ресурса. На семинару је представљено 36 тема, које су обрадили библиотекари из библиотека Републике Српске, Федерације БиХ и Србије, а скупу је присуствовало више од 200 библиотекара. Велики одзив предавача и библиотекара из три државе дао је допринос успешности скупа који се одржава већ 20 година.

Дружење библиотекара започело је 19. априла књижевним програмом. Учеснице скупа добродошлицом је поздравила Стојка Мијатовић, а скуп је отворио Миро Вуксановић. Скупу је присуствовао и председник Библиотекарског друштва Србије др Богдан Трифуновић.

Излагања су подељена у два дана. Првог дана семинара стручне радове су представили:

1. Александра Ацић, Соња Шуковић (Библиотека „Стеван Сремац”, Ниш) – „Комуникациона и пројектна стратегија у креирању нових модела приступа корисницима. Значај и утицај на развој савремених праваца интеракције са корисницима”;
2. Др Добрила Бегенишић (Народна библиотека Србије, Београд) – „Библиотеке услуге за особе треће животне доби”;
3. МА Ана Савић (Народна библиотека Србије, Београд) – „Пројекат нормативне датотеке личних имена у Србији”;

4. Мирко С. Марковић (Београд) – „Концепт примене гејмификације у раду јавних библиотека – теоријски оквир и практична примена”;
5. Татјана Јанковић (Народна библиотека „Вук Караџић”, Крагујевац) – „Заставина библиотека као пример прилагођавања специјалне библиотеке променама у окружењу”;
6. Весна Степановић (Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић”, Инђија) – „Зашто су нам столице празне?”;
7. Мг sc Нина Буњевац Салкић (Библиотека Маглај, Федерација БиХ) – „Како смо утишали тишину или како се тета библиотекарка претворила у рок звијезду”;
8. Ивана Јаношевић (Библиотека „Влада Аксентијевић”, Обреновац) – „Ноћ музеја у обреновачкој библиотеци”;
9. Драгана Петрић (Завичјно одељење библиотеке „Вељко Петровић”, Бачка Паланка) – „Завичјно одељење – промотер културног туризма”;
10. Наташа Филип (Народна библиотека „Доситеј Обрадовић”, Стара Пазова) – „Библиотеке и ветрењаче”;
11. Др Татјана Брзуловић Станисављевић (Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд) – „Заоставштина Јоце Вујића: дуг пут ка обезбеђивању доступности”;
12. МА Маша Младеновић (Градска библиотека Суботица) – „Корисници у мултикултуралним библиотекама”;
13. Весна Диздаревић, Невена Мећева, Огњенка Савановић (Народна и универзитетска библиотека РС, Бања Лука) – „Улога и задатак библиотека у промјенљивом окружењу”;
14. Ружица Станковић (Библиотека „Глигорије Возаревић”, Сремска Митровица) – „Туризам и библиотеке”;
15. МА Марија Булатовић, Маја Ђорђевић (Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд) – „Библиотека физички, виртуелни и правни простор за корисничке услуге”;
16. Бранкица Радоњић (Основна школа Прњавор) – „Креативан приступ раду у школској библиотеци”;
17. Мирјана Радовановић Пејовић, Ана Дуковић, Мирјана Јевтић (Основна школа „Душан Јерковић”, Ужице – „Еволуцијом школске библиотеке до унапређивања квалитета рада школе”;
18. Сања Давидовић (Основна школа „Јован Дучић”, Бањалука) – „Библиотека – физички, виртуелни и правни простор за корисничке услуге”;
19. Владимир Брборић, Јелица Илић-Минић (Учитељски факултет, Београд) – „Високошколска библиотека”

20. Ратка Вучковић, Слађана Марковић (Народна библиотека Ужице) – „И најмања библиотека може бити моћан културно-информациони центар”;
21. Гордана Стевић (Народна библиотека Пожега) – „Библиотерапеутске активности у јавним библиотекама Русије: примери из праксе”;
22. Др Александар Саша Грандић (Народна и универзитетска библиотека РС, Б. Лука) – „Безбедоносни аспекти организовања библиотечког пословања”;
23. Андрија Сагић (Библиотека „Милутин Бојић”, Београд) – „Формирање дигиталне библиотеке помоћу FOSS алата”;
24. Милијана Дмитровић Торма (Народна библиотека „Вељко Петровић”, Бачка Паланка) – „Књиге на страним језицима као споне различитих култура”;
25. Љубиша Маленица – „ГЛАМ пројекти викимедиа у РС”;
26. Миљана Мацан (Матична библиотека Источно Сарајево) – „Промоција легата Ристе Трифковића”;
27. Мр Марија Карацић (Народна библиотека Чајниче) – „Библиотеке и тинџери у ери глобализације”;
28. Вела Николић (Народна библиотека Србије, Београд) – „Обавезни примерак РС: значај, проблеми и могућа решења”;
29. Маријана Петронић (Матична библиотека Источно Сарајево) – „Матична библиотека Источно Сарајево и дигитализација”;
30. Моравка Тодић (Библиотека „Глигорије Возаревић”, Сремска Митровица) – „Милан Јовановић Батут 170 година од рођења”;
31. Наташа Ј. Симић, Наташа Горановић Прља, Народна библиотека Србије, Београд) – „Каталогизација у публикацији у НБС”.

Другог дана семинара своје радове су представили:

1. Мр Борислава Тољагић-Сегеди (Народна библиотека „Вељко Петровић”, Бачка Паланка) – „Улога и задатак библиотеке у променљивом окружењу”;
2. Бранкица Ресен, Наташа Горановић-Прља (Народна библиотека Србије, Београд) – „Библиографија Србика – 10 година искуства”;
3. MSc Миле Стијеповић, MSc Оја Кринуловић, Александар Поповић (Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд) – „Евиденција истраживачке делатности у земљама региона – примена веб апликација E-CRIS”;
4. Др Радмила Н. Тасић (Библиотека града Београда) – „Стручни каталог БГБ у служби њених корисника”;
5. Даниела Скоковић (Народна библиотека Пожега) – „Рад у дечијим одељењима на примерима из библиотека у Немачкој – примери из праксе”.

На крају семинара, који је привукао велику пажњу библиотечких радника, донети су следећи закључци:

„На јубиларну двадесету годишњицу од оснивања Друштва библиотекара Републике Српске одржано је јубиларно двадесето саветовање библиотекара Републике Српске.

На скупу су изложени теоријски радови, радови који су се ослањали на примере добре праксе и представљене су студије случаја. Велики одзив предавача и библиотекара из Републике Српске, Србије, Федерације БиХ свједочи да ово Друштво и семинар који се реализује под његовим покровитељством имају дугу традицију.

Тематски су обухваћене све области библиотекарства и сви типови библиотека: националне, народне, школске и специјалне. Радови су били фокусирани на рад са корисницима, савремену примену универзалне библиографске контроле, трансформацију библиотека у културни и социјални центар, улогу библиотека и библиотекара у савременом друштву, библиотеке као организаторе програма из културе. Посебна пажња посвећена је школским библиотекама, њиховом функционисању и унапређењу. На тај начин наглашен је значај школских библиотека као установа у којима се стичу будући самостални корисници библиотека.

Двадесет година стручног усавршавања библиотекара Републике Српске карактерисало је стално трагање за иновативним библиотекарским знањима, али и остваривањима у свету установљеним стандардима. Широк распон библиотечког деловања од школских, високошколских и народних библиотека условио је значај тимског деловања библиотечке струке у целини. Зато овај 20. семинар, у јубиларној години Друштва библиотекара Републике Српске, има структуру тема излагања која поливалентно обједињује све сегменте деловања библиотечке струке. А развој доноси и бројне одговорности на које библиотекари морају одговорити сталним учењем, стичући компетенције и професионални значај. Утолико више су овакви скупови значајни. То је прилика да библиотекари чују и науче нешто ново, да размене искуства са колегама и да успоставе нове контакте”.

Сви изложени радови на семинару „Књига, визија, ставрност”, одржаном 20. и 21. априла 2017. године на Јахорини, биће објављени у часопису „Библиотекарство Српске”, у току 2017. године.

Даниела Скоковић

Народна библиотека Пожега

daniela.skokovic@gmail.com

МОЈ ПРВИ ИФЛА КОНГРЕС

83. ИФЛА Светски библиотечко-информациони конгрес, Вроцлав, Пољска

ИФЛА Светски библиотечко-информациони конгрес, 83. по реду, одржан је ове године у Вроцлаву у Пољској, од 18. до 25. августа. Конгрес се одвијао у Столетној хали (Hala Stulecia) изграђеној у доба немачке империје, а по нацрту архитекте Макса Берга, обновљеној 2009. године. Овај комплекс, који се може посматрати као историјски споменик, додао је дозу сталног присуства историје и уметности целокупном догађају.

Сам конгрес окупио је око 3100 библиотечких и информационих стручњака из 122 земље света. За шест дана, укључујући и састанке пре званичног отварања одржано је преко 250 сесија и било преко 500 говорника, који су у својим излагањима расветлили многобројне теме из библиотечке струке. Можда је такав дијапазон добрих идеја најбоље описао упараво генерални секретар Ифле господин Гералд Лајтнер, када је на самој церемонији отварања рекао да ће читава недеља представљати прави ватромет идеја из библиотечке професије. Препоручио је да сви присутни такву размену искористе на најбољи могући начин, да активно учествују и изграђују сопствене професионалне мреже. Заиста је то била седмица препуна догађаја, састанака, сусрета и контаката, где се често нађете у ситуацији да сте приморани да бирате између два или више истовремена догађаја за који сте заинтересовани.

Ово је за мене био први Ифлин конгрес на коме сам имала прилику да учествујем, а верујем да је то за сваког библиотекара посебно осећање. Жеља и тежња да искористите највише што можете, а да притом нађете и довољно времена да обиђете одличне јавне библиотеке као и град који има изузетно културно наслеђе (Вроцлав је 2016. године био проглашен за град културе), пре свега да уживате у разговору са библиотекарима које познајете или нове које се упознали, и то из целог света. Могла бих рећи да су библиотекари посебни, јер и када воде необавезне разговоре (сви су расположени чак и на кратким кафе паузама за упознавање и разговор), увек причају управо о свом послу и библиотекама.

На пут сам кренула заједно са још 18 библиотекара из Србије, који су уз помоћ Библиотекарског друштва Србије и преко пројекта „1000 километара за 1000 идеја” добили шансу да заједно путују, разговарају и промишљају садашње стање струке код нас и у свету. Двадесетчетворочасовно путовање од Чачка до Вроцлава, иако напорно, била је јединствена прилика да у добром расположењу дискутујемо, делимо проблеме и нове идеје, планирамо будућу сарадњу. У организацији руководства Библиотекарског друштва Србије, а уз финансијску помоћ Министарства културе и информисања, преко програма за мобилност стручњака, на путу од 1000 идеја, било је и неизбежних заустављања, управо у библиотекама. Прво такво заустављање била је велелепна Моравска библиотека у чешком граду Брну, где су нас дочекале и више него љубазне колегинице. Уз пригодно освежење и презентацију о самој библиотеци и раду у њој, имали смо на располагању два сата да обиђемо свих шест спратова, да добијемо опширне и исцрпне одговоре на све што нас је занимало.

Моје обавезе почеле су већ у суботу, један дан пре званичне церемоније отварања Конгреса. Наиме, од ове године сам члан Сталног комитета Ифлине Секције за библиотеке за рад са децом и младима, у мандату 2017–2021. године и управо је присуство на два састанка била моја најважнија обавеза на Конгресу. Начин на који функционише и ради Секција, за мене је било једно импресивно ново искуство. Стални комитет окупља 20 чланова из целог света, неки се познају од раније, неки су нови. Сама ефикасност у раду, организација и врло лак договор о обавезама и будућим пројектима за мене је представљало право задовољство, као и част што у томе могу да учествујем. Прилику да дам свој допринос раду у Секцији, да се повежем са колегама из струке, који су притом врхунски стручњаци у области библиотекарства за децу и младе, била је за мене права привилегија. Велики број посматрача на самом састанку показује да за рад ове Секције постоји велика заинтересованост. Можда ће звучати нескромно, али ми се чинило да наше библиотекарство за децу и младе не заостаје за савременим светским трендовима, осим када је у питању сама инфраструктура која нам је на располагању и често је веома скромна. У току Конгреса одржана су још два изузетно конструктивна састанка Секције, од којих је један одржан у згради Медијатеке, а том приликом су нам колеге из пољских библиотека представиле своје програме и пројекте за децу и младе. Сами пројекти које Секција већ спроводи или планира, немају велику финансијску подршку, али је највећи залог заправо углед и контакти који сваки од чланова доноси у рад Секције.

Сама церемонија отварања, која је одржана у недељу 20. августа 2017. године, била је очекивано свечана, уз посебан осећај да се налазите међу три хиљаде библи-

отекара из целог света. Домаћини су се потрудили да за отварање, уз официјелни део који подразумева обраћање званичника, направе прави спектакл који је кроз модеран балет приказао историјат самог града. Оно што је била новина, од ове године, је да је церемонија преношена уживо тако да су многи, који нису били присутни у сали, могли да уживају у церемонији путем друштвених медија. Да је такав начин преноса наишао на позитиван одјек говоре многобројни коментари на друштвеним мрежама.

Избор сесија на којима желите да присуствујете и добро организован план заправо није лак задатак. Потребно је да унапред направите списак сесија и других догађаја и често сте у ситуацији да морате да дајете приоритет одређеним сесијама у односу на оно што бисте све желели да посетите. Искористила сам прилику да поново учествујем у раду сесије посвећене пројекту Ифла Глобална визија, који је један од најважнијих актуелних пројеката које Ифла спроводи. У питању је стварање заједничке визије библиотекарства до 2030. године, у складу са одрживим циљевима Агенде Уједињених нација, а са идејом да се чује глас сваког библиотекара из целог света. У току самог Конгреса отворена је и онлајн платформа на којој се може гласати о основним вредностима библиотека, изазовима са којима се суочавају, начинима на којима се рад библиотека може унапредити. Сви одговори који пристигну до 30. септембра биће основа за израду завршног извештаја и смерница за рад библиотека у будућности. У изложбеном простору Конгреса био је постављен Ифлин штанд на коме се такође могло гласати, што сам ја и учинила, и то управо у друштву генералног секретара Гералда Лајтнера и нове председнице Ифле Глорије Перез Салмерон.

Као место најживље комуникације и сусрета означила бих представљање постер презентација. Било је задовољство видети велику заинтересованост за пет постера са приказаним примерима добре праксе из Србије. Чини ми се да је скоро 200 изложених постера заслужило и више простора, јер често нисте имали могућности да приђете и поразговарате са ауторима због велике гужве.

Културно вече, које је одржано у уторак у вечерњим часовима, поред велелепне фонтане у парку Хале, било је вече за памћење. Уз богат музички програм, гастрономски ужитак уз специјалитете националне и интернационалне кухиње, уз традиционални фолклорни програм па све до заједничког плеса полонезе свих учесника те фантастичне вечери, остаје утисак да библиотекари чине један посебан, мирољубив, креативан и добронамеран свет спреман за визију боље будућности читавог човечанства. Још дуго вас након тога не напушта осећање да сте делић тих

добрих, искрених и паметних људи, спремних да кроз своју струку промовишу мир, друштво знања и напретка.

Библиотекар не би био библиотекар да не организује свој пренатрпани распоред како би нашао времена да посети локалне библиотеке. Ја сам се потрудила да, поред изузетно савремене Медијатеке, где сам присуствовала састанку, обиђем и новоотворену библиотеку на железничкој станици која има одличну колекцију сликовница, књига за младе и манга стрипова. Уређена по светским стандардима, пространа и светла, а опет у оквиру тако необичног места, фасцинирала ме је па сам направила много фотографија свих детаља који су ми се допали. Од љубазних библиотекара добила сам препоруку да посетим изложбу сликовница у Народном музеју и на томе сам им баш захвална, јер је то био изузетан доживљај и одлична прилика да видим илустрације брачног пара Павлек. Библиотека која се налази на главном тргу Ринек је добра комбинација зграде старије архитектуре, прилагођене за библиотеку, са више одвојених целина, од дечјег одељења у приземљу до делова фонда на различитим светским језицима који су уређени као одвојене целине на четири спрата: француски, немачки, кутак посвећен корејском језику и књижевности, амерички кутак. Незванично сам чула да је за такав развој сарадње са културним центрима и као главни креатор такве мултикултуралне библиотеке заслужан управо веома ентузијастичан директор библиотеке.

Пројекат Библиотекарског друштва Србије подразумевао је и организовану посету Шлеској библиотеци у Катовицама и Јавној библиотеци у Ополу. Морам да истакнем велику љубазност и топлу добродошлицу колега из ових библиотека. У Шлеској библиотеци у Катовицама у нашу част била је припремљена изложба најстаријих књига које поседују и оно што нас је посебно обрадовало, изложбу старих и вредних српских књига из њиховог богатог фонда. Због саме посете пропустили смо церемонију затварања, али како је она снимљена имали смо прилику да је касније прегледамо. Досадашња председница – Ифле Дона Шидер предала је своју дужност новоизабраној председници Глорији Перез Салмерон, из Шпаније. Одлазећу председницу делегати су поздравили овацијама као потврду за њен неуморан рад у претходном периоду. Посао на уједињавању библиотечке мисије у времену глобализације наставиће и њена наследница, која је потврдила да су управо библиотеке покретачи напретка а библиотекари основни погон. Осим нове председнице, током Конгреса Ифла је добила и нови Управни одбор, који ће са још већим жаром наставити започете пројекте.

Током Конгреса отворена је још једна онлајн платформа „Библиотечка мапа

света” са подацима о библиотекама из целог света. Мапа је у процесу сталног допуњавања података, а интересовање је заиста велико, о чему сведочи и податак да је првог дана након што је лансирана платформи приступило 2000 људи из 142 земље света. Податке о библиотекама Србије на време је доставила колегиница Весна Вуксан тако да се и ми налазимо на интерактивној мапи библиотека света.

Након седам дана Конгреса, дуг пут кући био је прилика да се среде утисци, да се поделе нова искуства са колегама из Србије, да се чује инсајдерско искуство шест волонтера који су директно учествовали у организацији самог Конгреса, заједно са још 250 волонтера. Била је то и прилика да посетимо још једну библиотеку – Универзитетску библиотеку у Братислави. „Библиотекарско друштво Србије ће у току јесени организовати Форум БДС посвећен путу и учешћу на најзначајнијем светском скупу библиотекара. Чланови БДС који су као аутори радова, постера, чланови секција и радних тела ИФЛА учествовали на Конгресу, као и волонтери на 83. ИФЛА Конгресу пренеће своје импресије, утиске, мишљења ширем кругу заинтересованих колега”, истакао је Богдан Трифуновић, председник БДС-а, након овог необичног стручног путовања. Остаје да се захвалимо свима који су подржали овај пројекат и иницијативу, као и самим путницима из следећих библиотека и установа: Народна библиотека Србије (2), Библиотека Матице српске (3), Универзитетска библиотека „Светозар Марковић” (6), Педагошки факултет Сомбор (1), Библиотека града Београда (1), Народна библиотека „Стефан Првовенчани” Краљево (1), Библиотека Београдске политехнике (1), Народна библиотека Пожега (1), Градска библиотека Нови Сад (1), Градска библиотека „Владислав Петковић Дис” Чачак (2).

Након свега што смо видели и доживели, на путу од више од хиљду километара, сигурна сам да смо се вратили ако не са 1000 нових идеја, онда свакако са 1000 жеља да и наше библиотеке ускоро изгледају као оне које смо посетили, да пратимо савремено трендове и иновације, да равноправно учествујемо и будемо значајан чинилац глобалног уједињеног библиотечког простора. Оно што је најважније је да ћемо сва нова сазнања поделити са колегама широм Србије.

ЗА НОВУ ВИДЉИВОСТ ЈАВНИХ БИБЛИОТЕКА¹

Један од највећих непријатеља библиотеке јесте недостатак комуникације и стварање бољег имиџа. Оно што, симболички и перспективно, представља библиотеку, постаје све сиромашније и банализује се. Библиотеке тако све више раде у режиму тишине, боре се против буке унутар својих зидина и ван њих, не скрећу више пажњу ни на себе, ни на кориснике. Управо из тих разлога изграђене су монументалне библиотеке – Национална библиотека Француске и општинске библиотеке – што указује на њихову жељу да врате изгубљену блиставу видљивост и препознају се као форме које сви лако могу да виде.

Престижном архитектуром и новим изгледом покушавају да се боре против тишине, а материја и форма требало би да изазову пажњу, да присиле на радозналост, да учине културу неизбежном и оку, и духу. Подизање храмове знања и књиге, фараонских библиотека у дигитално доба и доба интернета, представљају симбол ове борбе против тишине и заборавља, као и симбол жеље да библиотека својом формом постане догађај. Она тако није само пуко постојање институције и тек тада може се очекивати да је јавност поштује. Нове библиотеке (Ремс, Троа, Монпеље) одмах су ступиле у културни живот градова окружене ауrom новине. Оне су тако постале политичко питање игре моћи.

Међутим, одсутност видљивости не може се свести само на урбанистички план. Догађај изградње библиотека често оставља простор за потешкоће у раду и мада је радозналост јавности неоспорна када је реч о новој опреми, она почиње да слаби чим се ефекат новог исцрпи. Суочени са стагнацијом посета, после бума 80-их година 20. века, библиотекари доводе у питање своју праксу, преиспитујући услове дистрибуције докумената широј јавности. Библиотека поново тражи ону суштинску видљивост која је у вези са њеном примарном делатношћу а не са истицањем на неки други начин.

¹ Превод дела: Isabelle Baune, Jacques Perriault, „Bibliothèques de lecture publique”. *Bulletin des bibliothèques de France* (BBF), 2005, n° 1, 13–16.

Овде ћемо формулисати хипотезу да је библиотека жртва и процеса банализације и лоше дефинисане конкуренције са другим организацијама које су се развиле у последњих двадесет година у општинама, а које омогућавају дигиталне технике приступа информацијама. Из овога ћемо закључити да библиотека има обавезу да унапреди своје пословање.

Последице банализације

Намеће се питање да ли би банализацијом јавна библиотека постала невидљива, да ли би постала место „не-догађања”? Другим речима, да ли би библиотека постала банално место, где би функционисао само обичан, земаљски, прозаичан живот, овакав какав је данас? Баналан не значи незанимљив. Термин „ready-made” Марсела Дишана, као и кубистички колажи, показали су да банализовани предмети из свакодневног живота могу пронаћи своје место у уметничким делима, шољицама за кафу или разним колажима. Теоријски дискурс о банализацији ставља напредак насупрот банализацији. Вазаријева, Брунелескијева, презентација перспективе дуго је изазивала чуђење. Кога је брига за то данас? Можда једино сликаре – заљубљенике у класицизам.

Одговор на ово питање захтева темељно испитивање недавних времена и савремених простора како бисмо у њима пронашли могућа решења. У Француској су то два споменика: Библиотека јавног информисања и Француска национална библиотека. Шта је то што их чини посебним? Можда је то њихов грандиозан и футуристички карактер, или симболика прогреса. У Бобуру² то је тесна веза са модерном уметношћу, у Француској националној библиотеци то је ослањање на информационе и комуникационе технологије, затим пријем великог броја корисника. Ово последње не важи за Библиотеку јавног информисања јер први императив ове институције био је да се корисник осећа пријатно. „У Библиотеци јавног информисања, границе се бришу, пише Бернадет Дифрен, и то: новчане границе (приступ је бесплатан), временске границе (библиотека је отворена сваког дана, осим 1. маја, до 22 часа), границе односа јер се коришћење одвија по моделу слободне услуге и директне манипулације.” Насупрот томе, у Библиотеци „Франсоа Митеран”³ корисници су раздвојени на кориснике истраживаче и остале кориснике, који су бројнији.

У оба случаја, процес банализације библиотека обавио је свој посао. Више нико не спомиње Бобур ни његову библиотеку, док је због друга два архитектонска

2 Део Париза у којем се налази Центар „Жорж Помпиду” у којем је смештена Библиотека јавног информисања.

3 Нова зграда Француске националне библиотеке у Паризу.

простора потрошено доста мастила: за Гугенхајм музеј и недавно за Билбао. Исто је и када је реч о Француској националној библиотеци, чија импозантност више никог не импресионира. Међутим, можемо се упитати да ли је рекламирање ових споменика, њихово свечано отварање и позивање на њих током прилично дугог периода имало споредне ефекте на свет библиотека у целини и допринело његовој банализацији? Изгледа да то посебно важи за Библиотеку јавног информисања која је увела иновације када је реч о пријему корисника и приступу документима. Крочити слободно у једну библиотеку (ово више не важи за Библиотеку јавног информисања) и директно приступити књигама такође су постале баналне норме, што може да објасни увредљиво понашање неких младих читалаца у локалним библиотекама.

Библиотеке би тако временом постале места не-догађања, што има за последицу њихову невидљивост. Дакле, било би добро истражити обичан живот који се тамо одвија, раздвојити усаглашености и одступања од савремених стандарда за јавне библиотеке, започети рад на унапређењу и тако анулирати већ започети процес банализације.

Већи број институција

Изгледа да је један други процес учествовао у нарушавању имиџа јавне библиотеке: власт, пре свега локална, створила је бројне организације у којима јавност може да користи мултимедије и информатику. Министарство културе 1984. основало је Дирекцију научне, техничке и индустријске културе и подстицало општине да оснивају центре под истим називом. Неки од њих су били „напредни” у тренутку оснивања, у Греноблу, у Ле Крезу (реч је била о еко-музеју), на пример. Њима су управљали локални званичници.

Крајем 80-тих година 20. века, дошао је ред на мултимедије. Многе општине основале су своје медијатеке, што су и министарства културе подстакла 90-их година. Најзад, 1998, Жоспенова влада креирала је „јавне дигиталне просторе”, који су се, на иницијативу владе и региона, разгранали, да би око 2002. достигли више хиљада реализација. Ове структуре углавном су се посветиле запослењу младих, све до гашења те одлуке. Данас велики број општина дотирају ове многобројне организације а односи између њих и јавних библиотека често су лоши. Ова нарушени односи имају своју историју још 70-их година, за време велике моде „видео-заједнице”, која је дошла из Квебека и подстакла бројне градове да финансирају центре аудиовизуелних извора, од којих су многи нестали без икаквог трага. Али ширина актуелног покрета нема сличности са ограниченим покушајима из тог времена. Стога се може

претпоставити да локална библиотека нема јасно дефинисан статус у односу на ова друга места, поготово што многи млади данас читају на интернету, што са традиционалном праксом читања има мало везе.

Нова културна питања

До данашњих дана слика библиотеке била је нераздвојна од централног места које је папирни документ заузимао у културном животу. Ова слика данас се поново преиспитује и постављају се нова питања у вези са новим потребама повезаним са информационом и комуникационим дигиталним техникама. Од 19. века, развијање читања и борба против неписмености фокусирани су на књигу. Жеђ за приступом знању помогла је у учвршћивању библиотеке као носиоца личне и друштвене промоције. Али еволуција праксе читања и утицај нових технологија мењају културну праксу из основа и обавезују библиотекарe да поново преиспитају свој рад и своју мисију. Недостатак времена повезан је са развојем кућне технологије. Монитор рачунара или лаптоп може да служи у исто време као телевизор, служи и за приступ интернету, за гледање дигиталних фотографија, за слушање музике – преузете са интернета, за припрему стручних радова... Ова вишеструка могућност коришћења омогућава велику аутономију у оквиру куће и већу спретност у употреби микрорачунара.

Због свих ових активности све је мање времена за читање књига или за долазак у библиотеку. Међутим, иако број правих читалаца има тенденцију да се смањује, пракса читања се повећава. Она постаје вишеструко подржана: читање часописа, новина са интернета – такво читање је информативно, тачно и захтева брз приступ и брзу конзумацију. Осим тога, масовније увођење рачунара у школу снажан је знак промене друштвених навика и све је већи број пројеката које су региони покренули како би опремили ученике лаптоповима. Покрет јачају и партнерства са издавачима за стварање дигиталних уџбеника и обука наставника за коришћење рачунара.

Нова пракса

Корисници се мењају а уз нову моду читања, нарочито уз стално коришћење хипертекста и екрана, полако се мења логика приступа тексту. Садржај више није статичан, увек је у вези са интегрисаним речником, упућивањем на сродне и комплементарне садржаје. Пример тога је онлајн постављање, на Perseus⁴ – сајт једног америчког универзитета, великог дела оригиналних латинских и грчких текстова са њиховим преводима, напоменама, библиографским референцама. Сада је садржај неког текста подложен манипулацији, он је део веће целине. Знање се састоји од

4 <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>

мноштва линкова. Текст је десаκραлизован, он је скуп знања и информација без граница. На исти начин, усвајање знања (e-learning) и приступ онлајн образовним материјалима модификују модалитете континуираног учења и формирања знања. Читање онлајн дневних новина, као и претплата на електронску документацију такође промовишу нову модерну праксу.

Уколико књиге и штампа нису угрожене оваквим развојем, мора се узети у обзир постојање установа културе које су посвећене ширењу културног наслеђа.

О потребном прилагођавању

Особље у библиотекама учествује у креирању, обогаћивању и састављању колекција докумената, који се стављају на располагање јавности. Ове активности, попут библиографског истраживања, каталогизације и чувања грађе, понекад су свакодневни, дуги, чак и досадни задаци. Јавност не види на који начин иде кретање документа у библиотеци, јер се оно одвија у тајности канцеларија и тешко је мерљиво. Основа рада библиотекара је, дакле, третман документа и стварање каталога који је богат и у квалитативном и у квантитативном смислу. Међутим, упркос стварном напретку у компјутеризацији библиотека и међусобној сарадњи установа, рад на управљању колекцијама није основа него центар рада библиотекара. Тежина стандарда, софтвер, информатичке тешкоће понекад нас остављају без текста!

Најезда информатике

Библиотекари су често немоћни пред компјутерским кваровима, а слабо оспособљени за њихово коришћење, зависе од специјализованих служби, понекад и за најмањи проблем. Тако губе драгоцену време покушавајући да реше бројне техничке проблеме. С друге стране, корисници у библиотекама имају потешкоће да користе начине претраге који су им на располагању. Претраживање лисног каталога, још заступљеног у неким библиотекама, као и коришћење електронских каталога често су разлози због којих читалац бежи из библиотеке. Зато је један од главних циљева библиотекара обука корисника за претраживање грађе. Приликом пројектовања зграда не узима се довољно у обзир еволуција праксе и неопходност адаптирања на нове читаоце и нову праксу читања. Бежична технологија омогућава модернизацију библиотека у које онда могу да се укључе практична средства за повезивање а захваљујући томе може се користити дигитални садржај односно текст. Број дигиталних књига се повећава, чак иако је подршка и даље скупа и не тако једноставна.

Логика приступа

Општинске библиотеке, једнако као и универзитетске, имају, пре свега, улогу да омогуће приступ корисницима. Логика понуде колекције мења се у логику приступа и коришћења. Коришћење каталога за приступ грађи није више јединствено него је део веће целине која ставља на располагање садржаје. Неопходно је укључивање, приликом претраге, свих извора информација као и њихова квалитативна и квантитативна евалуација. Центар библиотечке струке се помера: библиотекар се пре свега бави посредовањем, уместо чувањем. Ако је стварање колекције неопходан услов за добру информацију, фонд чине везе између дисциплине и подршке. Библиотекари не управљају више објектима већ садржајима.

Центри специјалистичких студија и Француска национална библиотека брину о културној баштини, чувају штампу и докуменате, а друге институције су им комплементарне. Градска библиотека нема задатак да све чува, а њене колекције су одраз актуелности и тренутних друштвених и политичких збивања. Библиотекар сада прати различите садржаје које треба најпре да евалуира а затим да их презентује. Он је инфопосредник сутрашњице. Прелазак од библиотеке на медијатеку карактеристика је кретања валоризације различите културне праксе, а не промоција неког одређеног објекта. Међутим, веза између ових различитих сервиса често није довољно вредована.

Закључак: стицање нове вредности

Промена културних навика не повлачи обавезно за собом библиотеке. Међутим, угрожене су из два озбиљна разлога. Први се тиче њеног идентитета: чињеница да је с једне стране банализовано место, а с друге стране, угрожен је њен имиџ захваљујући мноштву општинских организација у којима могу да се консултују документа из области културе, пре свега електронским путем. Други разлог и претња је појава и промена културне праксе као последица широко распрострањених коришћења дигиталних технологија за приступ информацијама.

Како, у таквим условима, јавна библиотека може сачувати свој идентитет и бити актуелна? Тако што ће одбацити оно што је банално, нарочито тако што ће промовисати, као свој највећи пројекат унапређење нових форми приступа знању читањем са екрана, које мора бити у хармонији са читањем штампаног материјала. Како би поново стекла видљивост, библиотека би требало да прати нова достигнућа, да поново постане догађај за себе и тако дозволи великом броју корисника да користи технолошка достигнућа у домену знања и информација.

Библиотека је у центру културне политике у борби за читање и за информисање грађана о савременим збивањима. Ова њена централна позиција може да потраје ако посао библиотекара има у виду нове услове за појаву информација. Коришћење, приступ, посредовање постају кључни елементи рада библиотекара. Суочени са експоненцијалним ширењем извора информације, пажљива квалитативна евалуација садржаја је приоритет а слободна употреба ових садржаја неопходна. Тако ће библиотеке постати место где се информација преноси, омогућавајући корисницима да се повежу на интернет и да од тога имају корист у окружењу, које ће их, ипак, константно подсећати на непролазност књиге.

Резултат свега овога требало би да буде једна нова културна и динамична клима која није аутоцентрична, већ отворена ка свету и модерности.

приредила и превела са француског Даниела Кермеци

**„ЛЕК ЗА ДУШУ: ПРИМЕНА БИБЛИОТЕРАПИЈЕ У БИБЛИОТЕЦИ”:
методичка упутства Н. В. Аверјанова¹**

Историјат и савремено стање библиотерапије

Савремени човек трпи необично велика психолошка и информациона оптерећења, повезана са негативним дејством средине, сталним растом производње, енормним повећањем количине информација.

У духовном свету великог броја људи криза у земљи довела је до озбиљних социјалних противречности, што се одразило на њихову читалачку активност. Познато је да читање помаже савладавању непријатних ситуација и стресова. Зато је сам живот дошапнуо неопходност остваривања нове функције – библиотерапеутске. И управо су библиотеке дужне да свакоме понуде „лек за душу”.

Низ истраживања у библиотекама током последњих година показује да се читаоци све чешће обраћају књизи ради решавања својих психичких проблема, траже помоћ и подршку библиотекара. Човекова потреба да комуницира са оним што је лепо изузетно је изражена. Књижевна дела имају изузетан утицај на духовни свет човека и на његово физичко стање. Прочитана реч је у стању да изазове најразличитије емоције: тугу, жалост, срећу и радост. Пратећи мимику лица код читаоца може се, готово без грешке, одредити шта чита: нешто радосно, весело, или тужно, жалосно.

Библиотерапија (лечење читањем) у наше време привлачи све већу пажњу научних радника и запослених, који се труде да максимално искористе „лековита” својства књиге. У вези с тим пожељно је истражити генезу библиотерапеутског читања, његову примену у наше време и будућу перспективу. Прелазак на курс библиотерапеутског читања, у складу са потребама читалаца, подићи ће углед библиотеке као друштвене институције, јер ће моћи да помогне човеку у корекцији негативних последица социјалних и личних промена. Данас је корисно говорити о библиотерапији као о лечењу не само једне одређене личности, него и друштва у целини.

¹ Превод дела: Аверьянова Н. В. „Лекарство для души”: применение библиотерапии в библиотеке: Метод. Рекомендации. Тамбов: Тамб. обл. универсал. науч. б-ка им. А.С. Пушкина; Научно-методический отдел, 2004. <http://www.tambovlib.ru/?view=editions.metod.data.biblioterapiya>

Библиотерапија као самосталан правац настала је на месту где се спајају психијатрија, психологија и библиотекарство. Појавила се пре много година. На улазу у библиотеку египатског фараона Рамзеса II висила је таблица: „Лек за душу”. Тако су још у давна времена схватили значај књига. Лечење књигама примењивало се још у првим библиотекама Грчке. Питагора – велики научник, математичар и познати исцелитељ, упоредо са травама и музиком успешно је користио и књижевност – стихове за лечење низа болести.

У Европи почетак лечења књигом означиле су прве црквене библиотеке, у којима су се чувале књиге религиозног садржаја, које су доносиле верницима смирење и наду. Библиотерапија је била под окриљем цркве све до ренесансе. За време ренесансе лекари су почели активно да користе библиотерапију у циљу излечења. Тако је енглески лекар из 17. века Т. Сагејдем саветовао својим пацијентима да читају Сервантесовог „Дон Кихота”.

Ипак, научну заснованост библиотерапија је добила тек почетком 20. века. Прво помињање термина односи се на 1916. годину, а од тада се појавило на стотине теоријских и практичних публикација. У неким земљама одржавале су се и конференције и симпозијуми са темом библиотерапије, створене су асоцијације библиотерапеута. На многим медицинским конференцијама библиотерапија се третира као важан део традиционалне медицине.

У Русији библиотерапија није одмах добила широку примену. Водећу улогу у доказивању метода библиотерапије одиграли су радови Н. Рибакина и његова библиопсихолошка теорија. У раду „Међу књигама” он је написао: „Три су велике снаге књиге – знање, разумевање, расположење”. Прве кораке у практичној примени библиотерапије направио је 1927. године И. З. Вељвовски, који је радио у Психоневролошком институту града Харкова. Совјетски лекари, који користе методе библиотерапије, ослањају се на идеје изванредних руских лекара из прошлости. Познати терапеут са почетка 19. века В. Ј. Мудров написао је: „Најважније је удаљавања болесника од домаћих брига и свакидашњих жалости, које су саме по себи суштина болести”.

У СССР истраживања о лековитом дејству књиге на здравље човека вршена су од 20-их година у библиотекама, одмаралиштима, лечилиштима. У чланцима часописа „Бање” за 1928. годину забележен је позитиван утицај књига са хумористичким садржајем, као и утицај мемоарске литературе на пацијенте. Активно се користила библиотерапија у медицинским библиотекама. Лекари су видели свој конкретан задатак „лечења књигом” у томе да одаберу литературу у складу са дијагнозом и ефекат лечења заснивао се на томе да пацијент препозна проблем који се одражава

у уметничком делу, у саветима да прате те примере сличних „ситуација”, а што је сличнија ситуација описана у књизи, или што је сличнији карактер пацијента карактеру из књиге, то је јачи терапеутски ефекат књиге. За време Другог светског рата патриотске књиге имале су велики значај у рехабилитацији тешко рањених војника и њиховом бржем оздрављењу. Зато треба истаћи да је и у Русији и изван њених граница дошло до великог напретка клиничке библиотерапије.

У данашње време библиотерапија осмишљава своје методе и циљеве. Методолошки приступи, који данас постоје, парадигме библиотерапије, још нису у потпуности препознати код практичара и теоретичара и често се преплићу. У периоду који ми проучавамо приметна је тенденција раста броја публикација, које садрже научне закључке и теоретске разраде из области библиотерапије.

Питања библиотерапије у развојно време осветљавали су аутори Ј. Н. Дрешер, О. Л. Кабачек, И. Н. Казаринова, Б. С. Крејденко, Б. А. Симонов, Р. Скалер. Анализи проблема библиотерапије посвећен је читав низ чланака у периодичним публикацијама, у часописима: „Дечја књижевност”, „Библиотекарство”, „Библиотека”. И поред свега, та тема уопште није сасвим разрађена. У официјалној науци нема тачно формулисаног одређења библиотерапије. Као наука, библиотерапија се развија као део библиотекарства, који користи специфичне методе опслуживања читалаца. Решење методолошких проблема веома је важно зато што сам појам „библиотерапија”, њене циљеве, структуру, сваки истраживач тумачи на свој начин. Већина стручњака јединствена је у томе да је та наука на граници медицине и библиотекарства, повезана са активним увођењем човека у читање да би променио или разрешио своје личне проблеме. Научници разматрају библиотерапију:

- као део библиотекарства (Б. А. Симонов);
- као комплексну научну дисциплину (Б. С. Крејденко);
- као правац у педагогији читања (Ј. Н. Дрешер).

За нас је најоптималније одређење библиотерапије које је предложила Ј. Н. Дрешер. По њеном мишљењу, библиотерапија је наука, усмерена ка формирању човекових навика и способности да се одупре неуобичајеним ситуацијама (болест, стрес, депресија), да учврсти снагу воље и да подигне интелектуални и образовни ниво. Осим тога, анализирајући различите дефиниције библиотерапије, Ј. Дрешер закључује: „У литератури се среће много дефиниција библиотерапије, које се разликују у појединим сегментима, али које су јединствене у томе да је то област делатности на граници медицине и библиотекарства, повезана са активним ангажовањем

човека на читању брижљиво одабране литературе у циљу његовог излечења или решења његових личних проблема”.

Основни циљеви библиотерапије су:

- дати читаоцу информацију о проблему;
- помоћи му да проникне и у његову суштину;
- размотрити нове вредности и односе;
- формирати сазнање да су се други људи сусретали са сличним проблемима, и показати како су они те проблеме решавали.

Библиотерапију можемо, условно поделити на две врсте:

- Библиотерапија усмерена на одређени циљ – она која помаже изграђивању снаге воље, оптимизма, учвршћивање вере у себе;
- Библиотерапија, која није усмерена ни на какав циљ – служи за то да се поправи расположење, да се читалац одвуче од константног размишљања о проблему;

Пошто је библиотека база за развој читалачке личности, место за постизање одређене информационе хармоније духовног света, библиотерапија је деловање целокупног информационог простора библиотеке као социјалне институције. Разграничити утицај са тачке гледишта психологије и духовног живота, веома је сложено. И баш због тога је узајамно деловање психотерапије и руковођења читања код деце у области библиотерапије веома тесно и испреплетано. Основна разлика у раду психотерапеута или психијатра и библиотекара је у томе што ови први говоре о болесним људима, болесној деци. У сложеном периоду развоја друштва сваком човеку је потребна библиотерапеутска помоћ.

Лечење читањем („библиотерапија”) представља једну од карика у систему психотерапије. Књижевност и уметност у данашње време постају све моћније и перспективније средством у психотерапији. Схватање значаја и утицаја уметности на човеково здравље, налазимо у току читаве историје медицине. Сматра се да су основу дали радови В. Е. Рожнова (концепција емоционално-стресне психотерапије), И. З. Вељвовског са сарадницима, С. Фројда, В. М. Бехтерева, психотерапеута И. Платонова. „Методика библиотерапије је сложен спој науке о књизи, психологије, психотерапије” – тако је објашњавао библиотерапију В. Н. Мајсишчев. У иностранству, библиотерапија се примењује у различитим сферама друштвеног живота, углавном у здравству, и представља равноправни део лечења. Библиотера-

пија у страним земљама базира се на принципима: не нашкодити, помоћи, развијати и примењује се код свих група становништва.

Данас је библиотерапија коришћење могућности читања као разрешења широког спектра терапеутских задатака, а не само психијатрије. Треба нагласити да је библиотерапија као научна дисциплина посебно корисна и важна зато што је баш она непосредно адаптирала и усвојила из психијатрије, а посебно из психотерапије (и тај процес се наставља) актуелна идеје и методе, који су повезани са позитивним деловањем на човека преко књиге. За библиотекарство су перспективна психотерапеутска знања, практични поступци и методика. Ствар је у томе да психотерапија и њена теорија, методе и поступци не само да прожимају библиотерапеутске радње него се интуитивно и примењују у библиотекама.

Прва истраживања показују да могућности психотерапеутских знања, идеја, поступака и метода имају доста корисног за избор најбољег решења за процес комуникације човека са књигом (у периоду пре читања, самог читања и после читања) и читавог библиотекарства. Промишљено коришћење поступака и метода психотерапије и библиотерапије може значајно да повећа ефикасност те делатности.

Коришћење библиотерапије у раду са читаоцима

Актуелни проблем представља питање избора књига за читање, које служи као библиотерапеутска активност у библиотечким условима. Свакако да не може свака књига бити препоручена у библиотерапеутске сврхе.

Различит приступ читаоцима природан је и неопходан за библиотерапију, јер је она управо метод који делује на читаочева личност. Пронаћи стручну књигу је много лакше него пронаћи књижевност за душу. Тај фини духовни посао, по мишљењу стручњака, постаје све сложенији. По мишљењу Е. Исајеве, технократија у свим сферама живота, а у вези с тим и недостатак драгоценог дружења и одмора, постају општеприхваћен стресогени фактор. За човека, изложеног стресу, читање књижевности је некада и једини спас. На коришћење уметничке књижевности у библиотерапији указује Ј. Н. Дрешер. Масовно читање у превозу очигледан је пример како уморни људи прибегавају библиотерапији. Нажалост, они често читају мање вредне књиге, тзв. „штиво”. Ако се човек одмара уз читање случајно одабране књиге, то није лоше. Али, зар се може упоредити такво читање са читањем књиге која је духовно блиска? Питање је како пронаћи за читаоца омиљену књигу – његову књигу.

Ако онај који чита стручну књигу тражи у њој објективну информацију, онда читалац уметничког дела тражи субјективну, вишезначну. Зато се уметничка дела

и њихови читаоци морају поделити много детаљније него стручне књиге и њихови читаоци. Деца-читаоци деле се још и по узрасту, што је веома важно. Детаљна типологија уметничке књижевности треба да одговара библиотерапеутским циљевима. Захваљујући новој науци (соционика) могу се разврстати не само читаоци и књиге, већ и врсте односа читалаца према књигама. Соционичка библиотерапија (или социобиблиотерапија) користи свим читаоцима, а не само онима који имају симптоме стреса. Многи сасвим здрави људи у тренуцима стреса, не размишљајући, посежу за омиљеном књигом.

Развијајући ту науку, моћи ће се реално предвидети које књиге треба „преписивати” читаоцима у одређеним стресним ситуацијама. Неке књиге могу постати својеврсни универзални лекови, друге могу да помогну у стањима умора, усамљености, психолошке одсутности, код недостатка дружења, љубави, разумевања, самоуважавања, код осећања „нисам потребан никоме”; треће су корисне у стањима апатије, недостатка подршке; четвртима ће помоћи да схвате себе, адолесценту – да преживи критични узраст итд. Поједине књиге помажу код несигурности, узнемирености, комплекса ниже вредности. Тако ће човек коме треба одмор са задовољством прочитати књиге Жила Верна, а човек који хоће да разуме себе прочитаће приче А. П. Чехова, а онај који жели активност „Три мускетара” А. Диме. Читав низ књига у социобиблиотерапији може се сматрати самосталним стресогеним фактором, и по могућству се искључују из читања. За сваког човека књижевност почиње од бајке, која се чита у детињству. Може се, дакле, бирати не само нека појединачна књига, већ и засебан књижевни жанр. За децу је то често-бајка па се зато у последње време развија и бајкотерапија. Захваљујући књизи, деца сазнају најважније истине људског постојања. Без бајки деца не одрастају, а ако се то и догађа, то значи да је из света човека који одраста нестала машта, благотворна фантазија, стваралаштво, романтика, саосећање-неопходно за васпитавање човека у човеку.

А. М. Горки је тврдио да се деца баш кроз бајку уче хуманости, херојству, љубави, праведности, части. Све су бајке јединствене у жељи да помогну детету код првих корака ка самоспознаји и формирању духовног „ЈА”. Оне учвршћују самопоуздање, развијају способност детета да чује себе, да разуме себе и прати своје потребе: како мислим, како говорим, зашто сам тужан, усамљен, весео, зашто имам ове или оне потребе? – размишља мали читалац, док се уживљава у свет чаробних бајки. Дакле, у чему се састоји духовни смисао бајке? У томе да бајка одговара на вечита питања: Шта је срећа и учему је она? – У богатству, љубави, слободи, слави? Да ли она сама долази, или се мора узимати? Како? Да ли је за то потребан непрестан рад, искушења, опасности, патње, подвизи?,,

„Ма каква сенка да прелети преко вашег живота, или вас посети брига за судбину Русије, дођу ли вам „црне мисли о вашој личној судбини, или вам живот једноставно постане неподношљива рана „- сетите се руске бајке и послушните њен тихи, стари, мудри глас... Она је као боја неприметног и непознатог пољског цвећа, а њен духовни смисао – као фини ароматични мед, мирис родне земље, врелина драгог сунца, мирис драгог цвећа и нешто нежно и богато, вечно младо и вечно старо...” – тако је дефинисао неисцрпни значај и лековиту моћ руске бајке познати филозоф И. А. Иљин. У бајци су скупљени сви морални проблеми, којима је „богат” наш живот. Човек пита бајку, она му одговара.

Како бајка може помоћи огорченом детету, са негативним социјалним искуством, нестабилне психе, изложеном стресним ситуацијама? Како она може да спаси рањену дечју душу од очаја и страха, од усамљености? У чему је „лековити” значај бајке?

Главни лекови бајке су: добро, радост, праведност, победа слабог бића над силама зла, учвршћење снаге човековог духа, бескрајно радосно дивљење лепоти света, чврста вера да је човек способен да живи мудро, достојанствено, да поступа лепо и хумано. У бајкама је приказано огромно искуство преживљавања емоционалних криза, карактеристичних за личност у развоју, и дати су путеви њиховог разрешења. Психотерапеутски значај бајки је у томе што се у њима увек откривају нека наобична средства која помажу јунаку да се снађе са препрекама, тешкоћама и да их савлада.

Понекад је одлазак у бајку реакција детета на некакве трауматичне ситуације (бекство од стварности), и баш у том аспекту појављује се могућност коришћења бајке као психотерапеутског средства. Категорије Добро, Љубав, Вера, деца доживљавају одабирајући речи које одговарају узвишеним осећањима, откривају осећања човека који воли, који брине о другоме – у књигама В. Драгунског „Денискине приче”, В. Гољавкина „Мој добри тата”, које су прочитали заједно са библиотекарком.

У рукама вештог васпитача књиге олакшавају усвајање неопходних хигијенских навика код деце, за то се посебно успешно користе речи песме А. Барто „Замазана девојчица”, Бајке К. Чуковског „Мојдодир” и „Федорина туга” и друга дела дечје књижевности. У неким случајевима довољно је прочитати детету вешто одабрану књигу или испричати адекватну причу да би се онемогућило усвајање неке лоше навике.

То веома сликовито показује изванредни руски писац и лекар А. П. Чехов у својој причи „Код куће”. Јунак ове приче изненада открива да је његов седмогодишњи син Серјожа почео да пуши. Сурови прекори не помажу. И тада он сину прича

причу о дивном добром принцу који је нарушио здравље пушењем и умро веома млад, а своју породицу оставио у дубокој тузи. И наивна, али пригодна бајка постаје много делотворнија него озбиљни разговори. Серџожа заувек престаје са пушењем. Утицај уметничких дела је посебно јак, јер код детета чува пријатни осећај слободе избора решења, а не потчињавања вољи старијих.

Стручњаци сматрају да избор литературе за децу читаоце зависи од конкретних циљева, али најчешће библиотерапеутски правац рада претпоставља интересовање за оптимистичне, веселе књиге са јасном суштином и, не мање важно, привлачног спољашњег изгледа. Успостављена је пракса одабира књига за децу, али принципи таквог одабира нису довољно формулисани. Правилно одабрани материјал за читање има терапеутску вредност, у првом реду онда када читање замењује негативне емоције позитивним. Човек који примењује библиотерпију мора имати знање из књижевности.

Разлози за коришћење књижевности као „терапије духа” су: одвлачење пажње од тужних мисли, нежељеног преиспитивања и страхова, уклањање непотребне равнодушности или нестрпљења, повећање способности постизања циљева у сарадњи са другима, побуда за посматрање сопствених проблема са стране, помоћ како би лакше прошло време (у болници). Као једно од основних принципа, библиотерапеути су изабрали: „Конкретна књига за конкретног пацијента у конкретно време”. Тај принцип је близак основној тези библиопсихолошке теорије Н. А. Рубакина.

За смирење библиотерапеути користе децју хумористичку књижевност. Може се претпоставити да свако дете (здрово или болесно, задовољно или не, смирено или нервозно) док чита хумористичку књигу осећа њено библиотерапеутско дејство. Разлог за такво дејство је у самој природи смешног и хумора. Крупан задатак „однеговати код детета хумор је драгоцен особина, -писао је познавалац децје психологије К. И. Чуковски – која ће када дете порасте повећати код њега отпор према непријатној средини и издићи га изнад свакаквих ситница и сплетки”. Хумор ће, учвршћујући суштину појаве, тежити да је усаврши, да је очисти од недостатака. Он естетски обликује друштвено признате појаве. Хумор је пријатељски смех, али није без оштрине. Хумор помаже да се открије нешто лепо, људско, иза ружног, непривлачног. Шекспир, Дикенс, Чехов и други класици светске уметности користили су хумор за опис и откривање праве суштине позитивног јунака. Скривајући иза личних недостатака праву суштину позитивног јунака, хумор се уздиже на томе да су у нашим недостацима продужеци наших вредности. Признати мајстор комедије

Гогољ је писао: „Не, смех је значајнији и дубљи него што се мисли. Не тај смех који настаје од повремене раздражљивости, заједљиве болесне склоности карактера, не онај лаки смех који служи за испразну забаву код људи, већ онај смех, који излеће из светле човекове природе, излеће из ње јер се у њој налази њен вечито активан извор... Не, нису у праву они који кажу да смех човека љути. Љути само оно што је мрачно, а смех је светао. Многе ствари би наљутиле човека, ако би било представљене у својој нагости, али обасјане снагом смеха, оне уносе смирење у душу”.

„Смех је много скупљи, него што сам мислио, за њега није штета дати и цело краљевство.” Тако говори у причи за децу Џемса Крјуса Тим Талер, или Продани смех – савремени ђаво коме је дечак Тим продао свој смех. Уз помоћ пријатеља Тим узима смех назад. Узима оно што је вредније од сваког богатства. У свету уметничке књижевности много је дела посвећено природи комичног, проблему смеха. Навешћемо оне који ту тему имају у наслову: „Продати смех” Д. Крјуса, „Човек који се смеје” В. Игоа, „Црвени смех” Л. Андрејева и наравно, књиге енциклопедиста смеха као што су Рабле, Гашек, Гогољ, Чехов, Зошченко и други.

Осмех и добро расположење помажу да се човек одупре болестима. Није случајно познати француски хуманиста, лекар и писац Франсоа Рабле (16. век), у предговору свог сатиричног романа „Гаргантua и Пантагруел” писао, обраћајући се читаоцима: „И забављајте се, пријатељи, и веселите се овим читањем, телу на задовољство, бубрезима на корист!” Посебно су неопходни смех и радост које са собом носе добре и веселе књиге болесној деци. О томе је више пута говорио Корнеј Чуковски, рекавши, на пример, као је читање веселе књиге о доживљајима барона Минхаузена благотворно утицало на децу која су се лечила у санаторијуму за туберкулозу костију. Карактеристично је да је своју прву дечју бајку у стиховима „Крокодил”, Корнеј Чуковски написао специјално за свог малог болесног сина. „Једина брига ми је била да одвучем пажњу болесног дечака од напада болести” – сећао се касније писац. Веселој књизи за децу посвећују пажњу историчари књижевности и књижевни критичари Б. Бегак, С. Сивокоњ, који анализирају природу хумора углавном на примеру стваралаштва руских писаца за децу, почев од 20-их година 20. века до данас. Данас у нашој дечјој књижевности има више од двадесетак писаца хумористичара: А. Барто, С. Маршак, Б. Заходер, Д. Хармс, С. Михалков и други – у поезији, а Е. Шварц, Н. Носов, Ј. Сотник, Л. Давидчев, В. Драгунски, В. Гољавкин, Е. Успенски – у прози. Сазрела је потреба да се осмисли њихово искуство у вези са утицајем смеха на душу читаоца, да се искористе дела тих аутора у библиотерпеутским активностима дечјег библиотекара. На тај начин ће хумористичка књига,

утичући смехом и добротом на читаоца помоћи да изађе на крај са многим проблемима. Весели доживљаји јунака, којима се смејете као да се истовремено смејете и себи, развијају осећање за хумор, а заједно са тим и интелект детета. Хумористичка књижевност за децу представљена је у виду дечјих бајки, поема, прича, приповедака. Очигледно је да се та огромна количина хумористичке књижевности коју поседујемо може активније искористити у библиотерапеутској активности дечје библиотеке. Одабир и састављање избора књига за читање деци може се водити по следећем принципу:

- Дела, жанрови аутори који не одговарају библиотерапији
- Дела, жанрови и аутори који су корисни у раду библиотерапеута.

Сагласности међу стручњацима за сада ипак нема. Посебно се у препорукама разликују психолози и библиотекари. Тако на пример неки од стручњака књигу „Вини Пу и све, све, све” не препоручује деци јер је превише оптимистична, а бајку „Алиса у земљи чуда”, Л. Керол сматрају епилептоидном. Сличан проблем се сусреће и у процесу прочавања код одређених стручњака. И док струка прави методолошке основе за библиотерапију, у пракси запослени у библиотекама и читаоци самостално покушавају да одаберу књиге за читање, које имају психотерапеутски ефекат. Они сами састављају спискове књига које имају библиотерапеутски утицај на читаоца у зависности од ситуације. Тако је, на пример, В. В. Климова из Тамбовске обласне библиотеке саставила методички приручник „Библиотерапија – нови правац у раду библиотека за децу: историја питања и савременост” и „Бајкотерапија”. Међу ауторима књига које помажу деци да се суоче с проблемима она набраја Шекспира, Е. Војнич, А. Сент-Егзиперија, В. Каверина, А. Алексина, И. Буњина, К. Паустовског, Ж. Верна, Р. Бредбери, Ј. Ковала, Н. Носова и др. Приликом препоручивања литературе неопходно је узети у обзир физичко и психичко стање детета. Не одговарају сва дела, жанрови и аутори библиотерапеутској сврси. На пример, мрачни, депресивни, тужни текстови нису пожељни у овој врсти библиотерапеутске праксе. Препорука је да се сачињавају индивидуални спискови литературе уз вођење рачуна о специфичности доживљаја те литературе код сваког појединачног читаоца. Најважнији принцип за одабир је да је главни јунак успео сам да се избори, да без туђе помоћи победи своју несрећу, болест, тешкоће. Аутори овог рада спровели су социолошко истраживање на бази података Тамбовске обласне дечје библиотеке, Централне градске дечје библиотеке „С. Ј. Маршак” и библиотеке у школи бр. 8. Циљ је био одабир дела уметничке књижевности, која имају библиотерапеутски утицај на децу читаоце узраста 7—9 година. Задаци су

били: направити избор књига за читање, погодних за библиотерапију; проверити библиотерапеутско дејство конкретних дела у процесу рада са децом; утврдити, на основу дате методологије, библиотерапеутски утицај датих дела на читаоца, и саставити списак књига препоручених за библиотерапеутски рад у библиотеци. Истраживање се одвијало у две етапе. Прва етапа је било социолошко истраживање методом испитивања (анкета, интервју, тест). Испитивано је 70 испитаника, деце 7—9 година, а такође и библиотекари тамбовских библиотека. У раду је разрешен основни задатак – експерименталним путем изабран је одређени број текстова из уметничке књижевности за библиотерапеутски рад у библиотеци. Припремљен је и препоручени аотирани библиографски списак књига „Читај и радуј се”, који могу да користе библиотерапеути у раду са читаоцима 7—9 година. Списак обухвата бајке, приче, стихове, приповедачку књижевност разних аутора (Б. Заходер, С. Михалков, В. Медведев, Н. Носов, Л. Касиљ, Ј. Сотник, Л. Пантелејева, Д. Хармс, А. Милн, Х. Мјакелја и др.). Свим тим делима заједничко је весело, оптимистичко расположење, способност да се помогне у тешком тренутку.

Одређујући књижевна интересовања деце читалаца, анализирајући материјал истраживања читања књига одређеног аутора, треба узети у обзир додатне тешкоће, са којима се сусреће истраживач психологије дечјег читања. Ствар је у томе да је деци тешко да сама кажу, а још теже да напишу шта осећају и о чему размишљају док читају ову или ону књигу. У том циљу најделотворнији је метод разговора са брижљиво смишљеним питањима. Разговор о књигама са децом 7—9 година је читање са објашњењима, где је главни циљ помоћи да се разуме садржај, главна идеја аутора, обраћајући пажњу на то којим је језичким средствима изражена. У току разговора постављају се питања, која подстичу децу да изражавају свој однос према прочитаном. О чему се ради у књизи? Да ли ти се књига свидела? Зашто? Ко је ту најбољи? А најлошији? Зашто је тај дечак тако поступио? Да ли би ти урадио исто? Зашто се књига тако зове?

Разговор после читања не треба обављати одмах већ кад се слегну први утисци, осим ако дете не пожели да само подели своја преживљавања одмах после читања. Савремена психологија и педагогија су прикупиле велики број занимљивих запажања о психолошким особеностима интелектуалне активности деце. Међу библиотекарима који проучавају психологију детета читаоца треба навести следећа имена: Л. И. Бељењаја, И. И. Тихомирова и А. В. Тумурук. Осмишљавање начина и метода библиотерапије доводи до уверења да је то сложен процес који од дечјег библиотекара захтева посебну умешност. Користећи могућности терапије књигама

које су популарне код деце, треба имати у виду разна читалачка стања. На пример, шта воле деца, шта очекују од читања:

- поправљање расположења
- лако читање
- присуство саосећања
- могућност размишљања о свом животу.

И за одрасле читаоце такође се разрађују библиотерапеутски спискови. У чланку А. И. Трофимове наведени су подаци које је добила катедра за библиотекарство Алтајског државног института за културу и уметност, која од 1993. године врши вишестепни библиотерапеутски експеримент, пројектован на десет година, који је саставни део истраживања садржаја, облика, метода и технологије библиосоцијалног рада у селима Алтајског краја. Циљ експеримента је именовање критеријума за одабир дела уметничке књижевности у циљу избора најбољих метода библиотерапеутског рада са социјалним групама сеоског становништва. Предвиђа се утврђивање општих карактеристика које појачавају или умањују библиотерапеутски утицај на читаоце сељаке. У току експеримента није се појавило ниједно дело које уопште није утицало на психичко стање читалаца. Истраживање је показало да списак најделотворнијих лекова за рањену душу сеоских пензионера, инвалида и незапослених чине приче, приповетке, романи В. П. Астафјева, Ф. А. Абрамова, В. И. Белова, Ј. В. Бондарева, А. П. Платонова, В. Г. Распутина, М. А. Шолохова, В. М. Шукшина, а такође и стихови Рубцова и Јесењина. Релативно је висок библиотерапеутски значај руске класичне књижевности (посебно дела Л. Н. Толстоја, А. Н. Толстоја, А. П. Чехова, Ф. М. Достојевског), мало је мањи значај дела популарних совјетских писаца (К. Симонова, М. Горког, Б. А. Можајева, А. Н. Рибокова, В. В. Орлова и др.) много више од већине дела савремених руских и страних писаца. Изразито негативан утицај на психу учесника експеримента изазивала су такозвана модерничка дела (Џојса, Камија, Кафке, Сартра, Пелјевина), у којима су описане безизлазне животне ситуације, неразрешиви конфликти, предодређеност ликова за несрећан живот и бесмислену смрт. А. Ј. Алексејчик у „Приручнику за психотерапију” предлаже списак књижевних жанрова, разврстаних по степену значаја за библиотерапију, и даје им кратке карактеристике:

- **Специјална медицинска литература** има првостепени значај у библиотерапији, јер читаоцу даје знања, неопходна за смирење, контролу. Основни задатак те литературе је да да знања, неопходна за правилну оријентацију, да отклања неправилне представе о болести и да стимулише укупну активност.

- **Филозофска литература** помаже човеку да проучи вишестрану представу о себи, о другим људима, свету у целини, да схвати постојање разлике одређеног конфликта између спољашњег реалног света и унутрашњег субјективног, између онога што треба да буде и онога што јесте. То разумевање доноси мир, задовољство.

- **Духовна литература** садржи велику количину информација, животно искуство. Таква литература је врло важна за вернике. Она помаже да се разуме свет око нас и место човека у том свету. Определујући нас за љубав према средини и свему живом у њој, ова литература учвршћује љубав према животу, добру, и схватање човекове улоге на земљи. Овакве књиге су благотворне за душу и здравље, помажу да се осмисле животне позиције, и као што пракса показује, књиге као што су дела Норбекова, Мегреа, Мулдашева много се читају у библиотекама.

- **Биографска и аутобиографска књижевност**, која описујући познате личности и њихова истакнута достигнућа и животне потешкоће помаже читаоцу да брже и боље разуме себе и своје тешкоће. Биографије великих људи дају примере савладавања физичке немоћи, изградње своје личности, свог живота, своје среће. Таква литература, која даје оптимистичко расположење, мора бити заступљена у библиотекама. Искуство доказује да су најефектније кратке, убедљиве биографије (50—70 стр.), поред биографија најистакнутијих људи са сложеним животним позицијама као што су Лав Толстој или Ф. М. Достојевски.

- **Класична руска књижевност** поседује огромне могућности за разноврсне утицаје. Често смо принуђени да се ограничавамо на мало позната дела, избегавајући популарна, имајући у виду да су она већ раније прочитана или су се изучавала у школи и за њих су везане одређене асоцијације, које се морају савлађавати.

- **Критичка литература и публицистика** дају општу представу о писцима, делима помажу да се лакше у њима снађемо, да откријемо нови садржај. Упутно је користити и савремену књижевну критику аутора Ч. Ајтматова, Ј. Нагибина, Л. Озерова, В. Розова, В. Солоухина.

- **Хумористичка и сатирична књижевност** омогућавају читаоцу да се слободније изрази у тешким ситуацијама. Она помаже да се усвоје технике комуницирања, на пример, како полушаљиво изразити молбу, избегавајући на тај начин непријатан осећај ако молба буде одбијена; даје могућност да се човек нашали на свој рачун и тако учврсти осећај сигурности и др.

- **Фолклор, бајке**, упознају људе са погледима на свет разних народа. Користе се првенствено у библиотерапеутском раду са децом.

- **Научно-фантастична књижевност** доводећи до крајности неке човекове особине, ситуације, односе, помаже да се боље разумеју и прихвате крајности својих осећања, склоности

- **Детективски романи**, авантуристичка књижевност заузима значајно место у библиотерапији захваљујући читавом низу својих карактеристика. Као прво – то је популарност и приступачност. У детективном роману расветљавају се многе увредљиве животне појаве, које обично остају у сенци. За библиотерапију повољне су следеће карактеристике: велика пажња посвећена је негативним осећањима, тренирање интуиције, тајанственост као начин за схватање стварности, или чак обавеза читаоца да сумња у све, разобличавање романтичарског схватања живота, морала, реда, демонстрација чињенице да се иза лепе фасаде често скрива прљавштина и корист. Она подстиче читаоца на смелост, ризик, сналажење. Наравно, све ово се односи на добру класичну детективску књижевност.

- **Драма** на неке читаоце оставља посебно јак утисак, захваљујући великој концентрисаности радње, очигледности. Код читања драме читалац се лакше поистовећује са главним јунаком него док чита роман. Драма често лакше учи читаоца дијалогу, правилима понашања, оставља више слободе читаоцу за самостално стваралаштво.

- **Педагошка литература** – може да се примењује упоредо са стручном, научном – код тренинга, корекција, формирања и развоја појединих особина, умећа, савладавања конкретних потешкоћа.

- **Правна литература** даје могућност да се човек снађе у многим видовима неправилног понашања, како свог тако и људи из средине која га окружује.

- **Уско стручна литература** може да буде драгоцен материјал због могућности да пренесе искуство високог професионализма у практичну психологију, у свакодневне ситуације. Као одличан пример таквог утицаја на читаоце може да послужи практична примена „Дипломатског церемонијала и протокола” Џ. Вуда и Ж. Серea у неким животним ситуацијама, проучавање смисла, вредности појединих елемената церемонијала.

Које књиге морају обавезно имати библиотеке? Уопштено, одговор може бити формулисан овако: у библиотеци мора бити избор различитих жанрова и врста докумената. Морају бити присутне: 1) периодика из разних области; 2) „лако штиво”: криминалистички романи, љубавни романи, хумористичка дела, 3) научно-популарна литература о здравом животу, а такође и психолошка литература са духовно-филозофским садржајем; 4) светски класици, књижевна дела аутора из разли-

читих земаља. Тренутна потреба је отварање психолошких служби у библиотекама – библиотечким центрима, које ће координирати библиотерапеутске активности у развијању личности читаоца у неповољним условима. Такве службе за читаоце могу постати центри интелектуалног и информационог здравља, а такође и информационе заштите личности. Искуство каже да се такви покушаји одређених правца библиотерапеутског рада већ примењују у неким градовима. Циљ такве службе је да се средствима рада библиотека помаже успешан развој читаоачеве личности, савладавање негативних последица социјално-економских реформи методом усавршавања читалачке активности, показујући читаоцу могућности библиотеке. Успешност таквог рада првенствено зависи од припремљености кадра и координираности напора различитих установа. Најделотворније је обједињавање напора различитих стручњака, јер библиотекарско образовање не даје одговарајуће вештине и навике за групни рад са читаоцима у психоаналитичком и библиотерапеутском смислу.

Један облик библиотерапеутске службе разрађен је Централном библиотечком систему Кировског региона у граду Санкт Петербургу, јер тај систем већ дужи низ година ради под слоганом „До добра-преко књиге”. Направљен је програм рада, који је предвиђао следеће етапе, испланиране на неколико наредних година:

- обука библиотекара,
- проучавање читалачке публике,
- анализа степена отпорности на стрес, као и библиотерапеутских потреба,
- проналажење и формирање група читалаца за библиотерапеутски рад
- планирање и спровођење индивидуалних, групних, фронталних активности уз избор мера које одговарају датој групи и различитих облика рада,
- попуњавање фонда на основу интересовања и потреба,
- паралелно формирање базе података о библиотерапеутском раду и развоју читалачке личности.

Коришћење библиотерапије у раду једне библиотеке сигурно ће повећати њену социјалну улогу. Осим тога, а у вези са тешкоћама које настају у савременим условима живота, библиотерапија ће добити активну улогу у библиотекама, школама, породици.

Кратки термилошки речник

Арт терапија – терапија уметношћу

Разговор – метод добијања информације на основу вербалне комуникације. У психотерапији и библиотерапији разговор се одвија у форми слободног општења.

Библиопсихологија – област психологије, коју је разрадио Н. А. Рубакин. Проучава психотерапеутски потенцијал писане речи, типологију литературе у складу са њеним терапеутским дејством, процесе који доводе до стварања текстова и др.

Библиотерапеут – стручњак из области библиотерапије, који решава широк дијапазон психолошко-педагошких, библиотечко-информационих, психотерапеутских, социолошких задатака, повезаних са развојем личности и професионалним развојем човека.

Библиотерапеутска активност – условљена друштвено-интелектуалним мотивима, друштвено сврсисходна активност на стварању услова за покретање самопомоћи, за реализацију мотива за ефективан рад, за самозаштиту са циљем вођења здравог начина живљења као културне вредности.

Библиотерапеутски процес – специјално организовано циљано узајамно деловање библиотерапеута и читаоца, усмерено ка решавању задатака у образовању и развоју човека.

Библиотерапеутско дејство – дејство усмерено на указивање библиотерапеутске помоћи читаоцу уз коришћење стручно одабраних информационих материјала као помоћних средстава у лечењу.

Библиотерапија – наука о законитостима, механизмима, начинима очувања и побољшања физичког и духовног здравља, интегритета личности у неповољним условима помоћу синтезе прочитаног из специјално одабране литературе.

Библиотерапија читањем – развој и корекција личности кроз процес читања

Библиотечка педагогија – научна дисциплина у библиотекарству, која је настала интеграцијом педагогије и библиотекарства; разматра педагошке основе библиотекарства, проблеме теорије читања, пропаганде литературе и руковођења читањем на основу педагошке тезе о теоретским основама васпитања, о обиму и садржини знања, који карактеришу одређени степен културног развоја човека.

Библиотечка психологија – научна библиотекарска дисциплина, која је настала интеграцијом психологије и библиотекарства. Проучава психолошке основе библиотекарства.

План читања читалаца – списак књига, који је саставио библиотерапеут полазећи од суштинског конфликта и читалачког нивоа. Обично се састоји 10–12 наслова и прописан је на 2–3 недеље.

Принципи библиотерапеутског рада

- *Диференциран њрисџуј чџџаоџма* на основу проучавања читаоца. Суштина је у тврдњи да снага психотерапеутског дејства књиге расте ако се она не шаље неодређеном читаоцу, већ одређеном човеку, ако максимално одговара специфичностима његове кризне или непријатне ситуације, ако је у складу са његовим потребама, интересима, захтевима.
- *Сисџемаџичносџ*. Њена суштина састоји се у томе да прављење јасног система библиотерапеутских активности обезбеђује успешно дејство психотерапеутских ресурса литературе.
- *Плурализам*. Састоји се у томе да библиотерапеут сматра природним право читаоца на слободан избор предочених психотерапеутских ресурса литературе, оних који ће, у складу са његовим личним представама помоћи да савлада кризне ситуације.
- *Дијалоџ*. Покретачка снага ефективног библиотерапеутског процеса је дијалог: библиотерапеута са библиотерапеутом, библиотерапеута са читаоцем, читаоца са самим собом, читаоца са аутором књиге, читалаца међу собом.
- *Очиљедносџ*. Гледањем се прима максимална количина информација које се највише памте.

превела са руског Гордана Стевић

Литература:

1. Александров В. П. Сквозь призму детства /В. П. Александров //Дет. лит. Сб. ст. – М., 1998. – С. 8–70.
2. Армадеров Г. Р. Организация психологической службы в Российской государственной детской библиотеке с использованием компьютерных технологий /Г. Р. Армадеров //Науч. и техн. б-ки. – 1995. – №2. – С.92–100.
3. Балашова Л.А. К вопросу о библиотерапевтическом воздействии юмористической книги на читателей – младших школьников /Л.А.Балашова //Педагогика детского чтения: История, теория, перспективы: Межвуз. сб. науч. тр.; Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – М., 2002. – С. 64–70.
4. Балашова Л.А. К проблеме библиотерапевтического воздействия книг Астрид Линдгрэн на юного читателя / Л.А. Балашова //Модернизация системы обра-

- зования в сфере культуры и искусства: Мат. междунауч.-практ. конф. (дек., 2002 г.); Мин-во образования РФ. – Тамбов, 2002. – С. 177–179.
5. Беленькая Л.И. Ребенок и книга: О читателе восьми-деяти лет /Л.И.Беленькая; Предисл. А.Парфенова. – М.: Книга, 1969. – 167 с.
 6. Библиотека и юный читатель: Практ. пособие /Гос. б-ка СССР им. В.И.Ленина /А.С.Адаменко и др. – М.: Кн. палата, 1987. – 255 с.
 7. Библиотерапия: Задачи, подходы, методы: Сб. ст. /Сост. О.Л.Кабачек. – М.: БМЦ, 2001. – 128 с.
 8. Библиотерапия – новое направление в работе детских библиотек: История вопроса и современность /Сост. В.В.Климова. – Тамбов, 2001. – Вып. 1. – 16 с.
 9. Гончарова А.И. Комическое (смех) в худ. литературе как одно из средств библиотерапевтического воздействия на читателя /А.И. Гончарова //Библиотерапия: Задачи, подходы, методы. – М., 2001. – С. 25–28.
 10. Гончарова А. Смех – отличное лекарство /А. Гончарова //Б-ка. – 2000. – №10. – С. 77–78.
 11. Грищенко З. «Пришли мне чтения доброго...» /З. Грищенко //Дошк. восп. – 1993. – №1. – С. 98–100.
 12. Дети и подростки в мире книжной культуры: По итогам социолог. исслед.: Сб. науч. тр. /Рос. гос. б-ка, Сост. А.И.Лебедева. – М., 1993. – 128 с.
 13. Добрынина Н. Слоеный пирог искусства чтения /Н.Добрынина //Б-ка. – 2001. – №9. – С. 52–55.
 14. Дрешер Ю.Н. Исторические предпосылки и теоретико-методические основы библиотерапевтических исследований: Тез. докл. Пятой междунар. науч. конф. (М., 25–26 апр. 2000 г.). Ч. 1 /Ю.Н. Дрешер; М-во культуры РФ, Моск. гос. ун-т культуры и искусств и др. – М., 2000. – С. 17–19.
 15. Дрешер Ю.Н. Книга лечит /Ю.Н. Дрешер //Мир библиогр. – 1999. – №4. – С. 45–50.
 16. Дрешер Ю.Н. Кого и как лечит книга /Ю.Н. Дрешер //Б-ка. – 1999. – №3. – С. 68–70.
 17. Дрешер Ю.Н. Современная концепция подготовки специалиста-библиотерапевта: Науч.- метод. пособие / Ю.Н. Дрешер.- М.: Либерия, 2003.-247с.
 18. Ефремова Н. Юные россияне: взгляд издателя, библиотекаря, писателя /Н. Ефремова //Б-ка. – 2001. – №11. – С. 43–44.
 19. Иванова Г.А. Современная концепция библиотечной работы с детьми и подготовка кадров /Г.А. Иванова //Библиотечное дело – 2003: Гуманитарные и технологические аспекты развития. Мат. Восьмой междунар. науч. конф. (М., 24–25 апр. 2003 г.). – М., 2003. – С. 64.

20. Ильин И. Духовный смысл сказки //И. Ильин //Лит. в шк. – 1992. – №1. – С. 2–10.
21. Ильина В. Читают ли дети в читающей стране? /В. Ильина //Б-ка в шк. – 2001. – №5. – С. 4.
22. Исаева Е.Н. О соционической библиопсихологии и соционической библиотерапии /Е.Н. Исаева //Библиотековедение. – 2000. – №6. – С. 53–60.
23. Кабачек О.Л. Библиотерапия как часть психотерапии и как аспект библиотечной педагогики /О.Л. Кабачек //Психолог в детской библиотеке. Проблемы. Методика. Опыт: Сб. метод. мат. /Рос. гос. дет. б-ка. – М., 1994. – 42 с.
24. Кабачек О.Л. Как они читают: (Особенности восприятия книги девочками и мальчиками дошкольного возраста) /О.Л. Кабачек //Обруч. – 1998. – №6. – С. 9–11.
25. Кабачек О.Л. Сказка в век компьютера /О.Л. Кабачек. – М.: Либерея, 2001. – 205 с.
26. Казаринова И.Н. Возможности библиотерапии /И.Н. Казаринова, Е.Л. Смагин // Науч. и техн. б-ки. – 1999. – №8. – С. 34–37.
27. Карвасарский Б.Д. Психотерапия /Б.Д. Карвасарский. – М.: Медицина, 1985. – С. 127–133.
28. Ключина Н. Библиотерапия /Н. Ключина, М. Сапоровская //Библиотекарь. – 1991. – №9. – С. 51–52.
29. Книга и чтение в жизни небольших городов. – М.: Книга, 1973. – 328 с.
30. Концепция библиотечного обслуживания детей в России /Рос. гос. дет. б-ка. – М., 2002. – 25 с.
31. Концепция национальной программы «Чтение» //Дет. лит. – 2002. – №2. – С. 4–11.
32. Крейденко В.С. Библиотерапия: Возможности использования в общедоступных библиотеках /В.С. Крейденко //Современное библиотечно-информационное образование. Учеб. тетради. Вып. 2. – СПб. 1997. – С. 32–51.
33. Лебедева А.И. Картина чтения в жизни младших подростков /А.И. Лебедева // Массовая б-ка: Теория и практика: Сб. /Рос. гос. б-ка. – М., 1992. – С. 56–66.
34. Лебедева А.И. Место чтения в жизни младших подростков /А.И. Лебедева // Дети и подростки в мире книжной культуры: Сб. науч. тр. /Рос. гос. б-ка. – М., 1993. – С. 55–69.
35. Лебедева А.И. Чтение не становится любимым занятием /А.И. Лебедева //Б-ка. – 1993. – №4. – С. 10–12.
36. Леонтьева Н.В. Детская книга в формировании духовного облика младшего школьника /Н.В. Леонтьева //Дети и подростки в мире книжной культуры: Сб. науч. тр. /Рос. гос. б-ка. – М., 1993. – С. 25–55.
37. Леонтьева Н.В. Первый этап вхождения в мир книги /Н.В. Леонтьева // Дети и подростки в мире книжной культуры: Сб. науч. тр. /Рос. гос. б-ка. – М., 1993. – С. 7–25.

38. Лисицин Ю.П. Искусство и здоровье /Ю.П. Лисицин, Е.П.Жиляева. – М.: Знание, 1974. – С. 29–37.
39. Миллер А.М. Некоторые проблемы библиотерапии за рубежом: Обзор лит. /А.М. Миллер //Библиотековедение и библиография за рубежом. Вып. 36. – 1971. – С. 93–107.
40. Михайлова Л.П. Что будут читать дети XXI в. («Фолиант – белые ночи») /Л.П. Михайлова //Дет. лит. – 2001. – №5–6. – С. 89–90.
41. Мишкиненене Г. Р. Библиотерапия в медицинских библиотеках /Г. Р. Мишкиненене //Науч. и техн. б-ки СССР. – 1987. – №3. – С. 20–21.
42. Пальгуева Г.М. Мир детской библиотеки для детей и родителей. Итоги социол. исслед. /Г.М. Пальгуева //Дет. б-ка. – Ниж. Новгород, 1977. – №1-2(13-14). – С. 91.
43. Просалкова Ю.В. XX век и чтение детей /Ю.В. Просалкова //Мир б-к сегодня: Науч.-информ. сб. /Рос. гос. Информкультура. – 1997. – Вып. 2. – С. 5–8.
44. Просалкова Ю. Итоги столетия. Что читает подрастающее поколение в конце XX века /Ю. Просалкова //Б-ка. – 2000. – №2. – С. 36–39.
45. Просалкова Ю. Защитим сказку! /Ю. Просалкова //Б-ка. – 1999. – №11. – С. 72–74.
46. Просалкова Ю. Что читают дети мира в конце XX столетия: [О проекте междунар. сравн. социолог. исслед. разработан. РГБ] /Ю. Просалкова //Б-ка. 1997. – №2. – С. 5–6.
47. Рослик Г.М. Немного о библиотерапии /Г.М. Рослик //Науч. и техн. б-ки. – 1995. – №7. – С.65–67.
48. Руководство по психотерапии /Под ред. Рожнова. – 3-е изд., доп. и перераб.- М.: Медицина, 1985. – С. 304–309.
49. Симонов, Б.А. О библиотерапии /Б.А Симонов //Библиотековедение. – 1996. – №6. – С.38–41.
50. Сказкотерапия: Метод рек. Вып. 2 /Сост. В.В.Климова /Тамб. обл. дет. б-ка. – Тамбов, 2001. – 23 с.
51. Скаллер Р. Библиотерапия /Р. Скаллер //Библиотекарь. – 1965. – №11. – С. 36–37.
52. Тимофеев А. Лечит слово... /А. Тимофеев //Б-ка. – 200. – №4. – С. 37–39.
53. Тихомирова И. Покатилось яблочко по блюдецку, да по волшебному /И. Тихомирова // Б-ка. – 2001. – № 7. – С. 51–54.
54. Тихомирова И. Учиться языку чувства /И. Тихомирова //Б-ка. – 1997. – №11. – С. 58–60.

55. Трофимова Р.А. Библиотерапевтический эксперимент в селах Алтайского края (некоторые итоги) //Р.А. Трофимова //Библиотековедение. – 2002. – №5. – С. 63–68.
56. Тумурук А.В. Чтение детей в 7–9 лет: Удивление. Переживание. Открытия /А.В. Тумурук //Дет. б-ка. Профессиональный информ. журнал. -№1 (25) Ассоциация дет. б-к России. Нижегород. гос. обл. б-ка. – Н.Новгород. – 2000.
57. Умнова Ю.Б. Библиотерапия на службе здоровья: Метод. рек. /Ю.Б. Умнова. – Тамбов, 1989. – 6 с.
58. Хворостянова, М.Е. Информация, поучение или наслаждение /М.Е.Хворостянова //Нач. шк. – 1999. – №2. С.9–12.
59. Чудинова В. П. Книжная вселенная детства /В. П. Чудинова //Читающая Россия: мифы и реальность: По мат. Рос. науч.-практ. конф. Москва, дек., 1996. – М.:Либеря, 1997. – С.81–89.

Татјана Богојевић

Библиотека Матице српске

tatjanabogojevic71@gmail.com

ТРАЈЕМО – УПРКОС ЗАБРАНИ СЕЋАЊА

Дејан Ристић. *Кућа несаџоривих речи*. Народна библиотека Србије 1838–1901. Београд: Народна библиотека, 2016, 233 стр.

Порицање постојања народа и уништавање сведочанства о његовом трајању, спаљивање знања и памћења, рушења културног наслеђа, на маестралан начин приказано је у књизи *Кућа несаџоривих речи* Дејана Ристића. Након вишегодишњег истраживања у бројним установама културе, аутор је реконструисао историју националне библиотеке и описао највећу ломачу књига која је икада планула у Европи – бомбардовану библиотеку, која је у ноћи између 6. и 7. априла 1941. спаљена до темеља. Кроз причу о том догађају, провлачи се и истина о елиминацији свих непожељних људи, група, па и читавих народа, као и о уништавању писаних трагова о њима, опомињући оне који се усуђују да опросте и забораве, да то – не смеју.

Књига се састоји из четири велика поглавља: Археологија сећања (1838–1921), Зграда на Шанцу (1921–1925), Раздобље отежаног рада и развоја (1925–1941), „Метите у подруме, збирните како знате...” (пролеће јесен 1941), као и бројних потпоглавља. У одељку Додаци дате су сјајне илустрације, фотографије значајних људи, печат Краљевске српске народне библиотеке у Београду, документа, пројекти зграда библиотеке, стање после напада и бројни извештаји. На крају су наведени извори и литература о НБС, азбучним редоследом, као и белешка о аутору књиге.

У поглављу Археологија сећања (1838–1921) описани су корени Народне библиотеке Србије, а указујући на две теорије о њеном оснивању, аутор закључује да су њени утемељивачи кнез Милош и министар просвете Стефан Стефановић Тенка. Као важан податак открива да је НБС основана 1838. у Крагујевцу, спајањем библиотеке у саставу Министарства просвете и књижног фонда раније формираног при Типографији у Београду (на основу историјских извора и извештаја Стојана Новаковића и Милана Ђ. Милићевића). Приказан је рад и ангажовање заслужних и важних личности за развој ове установе: Стојана Новаковића, Милана Ђ. Милићевића, Ђуре Даничића, Јована Н. Томића, Љубе Стојановића. Ту су наведени и

веома битни подаци из периода балканских ратова и Првог светског рата, прича о пресељењу најдрагоценијих рукописа почетком рата (24. јула 1914), уз позивање на бројна документа, цитате из значајних књига и чланака. Поредићи различите писане изворе, како би показао где су та драгоцена дела могла нестати, напомиње да им се траг губи јер ни тада Министарство просвете није било свесно значаја ове установе. Наводећи да се и данас трага за 27 важних рукописа из тог периода, констатује да је, и према речима Томића, тадашњег управника, непријатељ показао више поштовања према нашој вредној грађи од нас самих. О селидбама библиотеке такође исцрпно пише, посматрајући однос наших људи према тој установи. Указујући да је читав један век владао немар и небрига, Ристић закључује да је одувек заједничка одлика политичара била изостанак свести о значају националне библиотеке.

Други део насловљен је Зграда на Шанцу (1921–1925) где се говори о предисторији и свим фазама рада – пре градње и у току ње, пре отварања за кориснике и после. Напомиње се и симболика и значај самог датума 6. априла (1921. први пут је библиотекар Јован Н. Томић упутио иницијативу Министарства просвете о потреби трајног смештаја грађе; 1941. када је потпуно срушена; 1973. када је свечано отворена зграда на Врачару). Детаљно је описана борба Јована Томића за адаптацију зграде, опремање простора, обнављање фонда, сређивање збирки, стручна обрада грађе, кадровска криза. Описујући управника Јована Н. Томића, његову храброст и издржљивост, приказује и однос државе према српским националним институцијама уопште, а нарочито према библиотеци.

Период од 1925. до 1941. аутор је приказао као раздобље отежаног рада када креће рад са корисницима и проблеми са државним функционерима, који углавном не разумеју суштину националне библиотеке. Велики простор у поглављу дат је Драгославу Илићу, управнику у том периоду, уз сажет опис последњег раздобља рада Народне библиотеке на Косанчићевом венцу уочи Другог светског рата, као и осврт на часописе који су излазили тада, као и оснивање *Гласника*. Аутор подсећа на одлуку да ће тајна локација за скривање књига и рукописа бити манастир Благовештење у Овчарско-кабларској клисури, о незаинтересованости власти да се то уради на време, одлуци да привремено буду склоњене испод Ташмајдана што такође није урађено. Критика власти што су наше културно благо оставили без заштите и овде је присутна.

Четврто поглавље насловљено апсурдном и страшном реченицом, коју је изговорио Милош Трифуновић, тадашњи министар просвете: „Метите у подруме, збрините како знате”, говори о периоду пролеће – јесен 1941. Приказано је, узрочно-последично, све оно што је довело до велике трагедије, понашање одговорних људи

пред ратну опасност и опет њихов немар према НБС, сви Хитлерови планови и важне изјаве у вези са уништењем Краљевине Југославије и њене културне баштине, као и цивила, паковање 60 сандука за превоз, пар дана уочи бомбардовања. Описан је и читав тај дан (6. април 1941), уз комплетне изјаве сведока и изјаве Александра Лера, који је бомбардовао Београд и НБС, дати су извештаји са суђења. Указујући на кривце који су допринели да Народна библиотека на Косанчићевом венцу изгори до темеља, а заједно с њом и наше културно благо непроцењиве вредности, аутор наводи: политичаре и војни врх нацистичке Немачке (1933–1945), чија срж је брисање националног, историјског и културног трага народа; Министарство просвете Краљевине Југославије (које је игнорисало захтеве за изградњом новог здања за чување националног фонда); тадашњег управника Драгослава Илића, који је у моменту бомбардовања, ипак, оставио саму зграду, без иједне одговорне особе (опомињући да је библиотека остала празна и да није било никога да гаси пожар). Пишући систематично и о суђењу Александру Леру, уз тумачење да је рушење библиотеке за њега био легитиман циљ, опомиње да, иако суђење доказује да је бомбардовање имало карактер терористичког чина, ни он ни наше Судско веће ни једног јединог момента нису поменули библиотеку. За њено рушење никада нико није био окривљен.

Аутор веома објективно, уз емоцију – која се осећа између редова, пише да су паралелно са људима, нестајали и трагови њиховог постојања и не само да су тријумфовали зли моћници, већ је у овом случају тријумфовао заборав, упечатљив за наш народ. Сматра да се такве страхоте не смеју заборавити а да, ипак, само малобројни појединцу сваког 6. априла дођу до Косанчићевог венца, на место некадашње библиотеке. Мало је оваквих књига – књига које су написане апсолутно научним стилем, где је сваки податак темељно истражен и проверен – уз позивање на документа и историјску грађу. Стил писања је леп, тако да је књига доступна свима: и библиотекарем, и историчарима, и било коме ко жели да сазна о овом догађају и свему што га је пратило и претходило му. Намера аутора била је и да се од заборава отргну сви важни и значајни људи који су својом енергијом и радом допринели да се развија национална библиотека и сви они који су нечињењем ничега утицали на њену судбину и допринели да дође до потпуног уништења.

Неки од нас не пристају на зло, али ако заборавимо на зло као да смо га одобрели. Стога, треба застати и погледати у то место на Косанчићевом венцу... застати и осврнути се на неиспричану причу о томе шта скрива то место... Тријумфу заборава аутор се супротставља овом књигом. Она стоји насупрот пламену који је све прогутао, као пркос и инат да опстајемо. И чувамо своја сећања.

Ирена Зечевић

Библиотека Матице српске

irenakara@yahoo.com

ИСТОРИЈА ЈАВНИХ БИБЛИОТЕКА КОД СРБА – ПЕРОМ

БРАНКЕ ДРАГОСАВАЦ

Драгосавац, Бранка: *Јавне библиотеке у Србији од 1901. до 1910. године*. Панчево: Градска библиотека; Ниш: Народна библиотека „Стеван Сремац”, Неготин: Народна библиотека „Доситеј Новаковић”, 2016.

Потреба утемељења библиотекарства као посебног позива, део је процеса рађања модерне Европе у времену у коме настају велике библиотеке. Први библиотекарски приручник под називом „*Уџуџсџва за уређење библиотеке*” сачинио је Габријел Ноде 1627. године, истичући да библиотеке „треба да буду ризнице људског знања и духа и да чувају све оригиналне мисли икада записане”, да за потребе набавке књига имају стални државни буџет, сређене каталоге и јавно доступне фондове. У зависности од друштвено-економског и културног развоја, јавне библиотеке су еволуирале.

Своје виђење историје српских библиотека током прве две деценије 20. века, доктор библиотечко-информационих наука Бранка Драгосавац представила је у монографији *Јавне библиотеке у Србији од 1901. до 1910. године*. Књига је прерађена верзија њене докторске дисертације, коју је одбранила маја 2015. године на Филолошком факултету у Београду. Истражујући историју јавних библиотека кроз градове и насељена места широм Србије, студиозно прикупљајући бројну архивску грађу и документа, Бранка Драгосавац у првом поглављу књиге информисе читаоце о кратком историјату настанка, развоја и рада најстаријих библиотека Грчке и Рима, затим манастирских библиотека, библиотека хуманизма и ренесансе, до савремених установа за чување и коришћење књига и другог библиотечног материјала.

Друго поглавље започиње информацијама о настанку и формирању типова библиотека у Србији почетком прошлог века, а њихов развој ауторка види кроз три етапе:

- Оснивање прве јавне библиотеке у Крагујевцу 1866. и Нишу 1882/1895. године и доношење *Закона о Народној библиотеци* у Београду уз помоћ државног апарата, тј. Државног савета Кнежевине Србије.

- Друга етапа траје од 1901. до 1908, а карактерише је доношење *Закона о Народној библиотеци*, при чему истиче велику улогу и залагање Стојана Новаковића, као и формирање друштава за народно просвећивање, српских земљорадничких задруга, Народне одбране, Културне лиге, Друштва за школску хигијену и народно просвећивање.
- Трећа етапа почиње од 1909. до 1918. године формирањем шест државних јавних библиотека у Неготину, Пироту, Зајечару, Алексинцу, Јагодини и Лозници.

Треће поглавље осликава друштвено-политичке прилике у земљи: промена династије, социјални немири, ратови, али истовремено и настојање за унапређењем просвете и отварањем школа. Ауторка запажа и значајан напредак на пољу развоја библиотекарства условљен именовањем јавних личности за челнике просветних и културних институција као што су били: Јован Стерија Поповић, начелник у Министарству просвете и црквених дела, Филип Николић, први државни библиотекар у Народној библиотеци, Ђуро Даничић, Јанко Шафарик, Стојан Новаковић.

У четвртом делу студије Бранка Драгосавац истиче значајне улоге невладиних организација (земљорадничких задруга, Културне лиге, Друштво за школску хигијену и народно просвећивање и др.) чија је мисија била да кроз морални препород српског народа утемеље основне културне тековине: писменост, хигијену живота, развијање националне свести, основна начела хришћанског морала и др., а кроз јавна предавања покрену и образовање одраслих. Иницијатори ових идеја били су Радован Кошутић, Јован Скерлић и Светозар М. Марковић.

Анализирајући процес оснивања библиотека у Србији, Бранка Драгосавац запажа да је државни апарат подстицајно деловао на оснивање ових институција. О томе говори и пето поглавље књиге под називом „Српска држава као оснивач јавних библиотека”. На основу законске регулативе и указа краља Петра I Карађорђевића, финансирање јавних библиотека обезбеђивало се из државног буџета. Рад библиотека и извештаје библиотекара пратила је комисија у оквиру Министарства просвете и црквених послова, а за надзорника је именован Јован Н. Томић, један од најзаслужнијих интелектуалаца, који је својим јавним ангажовањем аргументовано потврђивао неопходност отварања јавних библиотека. Ауторка указује и на проблеме који су пратили развојни пут српског библиотекарства. Некада је то био недостатак додатних финансијских средстава, некада се радило о недостатку простора за смештај књижног и некњижног фонда, недовољно ангажовање библиотекара у стручном вођењу инвентарних књига...

Судбину јавних библиотека у Србији у ратно доба, 1912–1913. и 1914–1918. године, истраживајући архивску грађу, најбоље је илустровала кроз пример пиротске библиотеке и Јавне библиотеке у Зајечару, које су током Великог рата претпела пљачкање и уништавање српских књига од стране бугарских окупатора, који су заплешену и одузету имовину пренели у Софију. Под покровитељством Министарства просвете и црквених послова и Министарства иностраних дела, по окончању ратних дејстава, током 1918. године, отпочео је процес повраћаја имовине. Овај процес предводио је Јован Н. Томић који је, заједно са колегама из јавних библиотека Србије, организованом акцијом вратио културно благо нације у Србију.

Монографија садржи именски регистар, сажетак на енглеском и руском језику, пропраћена је и прилогом који азбучно-хронолошки обједињује попис јавних библиотека, књижница, читаоница Културне лиге, Земљорадничких задруга и удружења основаних од 1901. до 1918. године. Важност овог „пројекта” препознале су Градска библиотека из Панчева, Народна библиотека „Стеван Сремац” из Ниша и Народна библиотека „Доситеј Новаковић” из Неготина, које су у својству суиздавача „главни кривци” што је ова публикација угледала светлост дана. Рецензенти књиге су проф. др Гордана Стокић Симончић и проф. др Жељко Вучковић.

Писана на основу истраживања архивске и библиотечке грађе у установама културе у нашој земљи, студија др Бранке Драгосавац шири сазнања о културним прегнућима генерација библиотекара који су од времена стицања државне самосталности Србије (1878) до краја Првог светског рата (1918) створили и унапредили јавно библиотекарство у нас. Објављена монографија значајан је датум у историји српског библиотекарства јер указује на континуитет стремљења да се грађанству Србије оснажи културни и национални идентитет. Ауторки ових редова читање монографије Бранке Драгосавац *Јавне библиотеке у Србији од 1901. до 1910. године* представљало је задовољство, те је колегама из струке и широј читалачкој публици најтоплије препоручује.

Драгослава Родаљевић

Народна библиотека Ужице

dragoslavaue@gmail.com

БЛАГОНАКЛОНИ РОДИТЕЉ КЊАЗ МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ

Татјана Брзуловић Станисављевић (приредила). *Породична њрејиска кнеза Милоша Обреновића из Архивске збирке Јоце Вујића у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић”*. Београд: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, 2016, 226 стр.

Савремене библиотеке, упркос многобројних финансијских и кадровских проблема, све чешће налазе начина да јавности презентују рукописно благо, похрањено у скривеним, посебним, фондовима било да га дигитализују као део културне баштине или да га приреде у штампаном облику. Рукописне збирке су на различите начине долазиле у библиотеке, ту су пажљиво чуване чекајући повољније околности да, захваљујући преданим истраживачима, буду делимично или у целости обелодањене. Но, без обзира на све препреке на путу ка њиховом објављивању, када се појаве засветле јасним, немодификованим, оригиналним сјајем, показујући нам могући пут ка истини о прошлим догађајима и личностима.

Ако се једна драгоцену збирка нађе у рукама врсног истраживача, онда ће њено објављивање представљати прави драгуљ. Заправо тако се десило и са делом рукописне збирке, личном преписком кнеза Милоша Обреновића, која се чува у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић” у Београду. Др Татјана Брзуловић Станисављевић је, приликом приређивања породичне преписке кнеза, читаоцима дала неопходне податке о историјским приликама и личностима, ауторима преписке, тако да се одређени елементи писама могу лако разумети. Значајан део публикације посветила је дародавцу Јоци Вујићу, преданом и систематичном раднику, сакупљачу националних трагова у време настанка српке државе. Јоца Вујић, велепоседник, изузетни библиофил из Сенте, поред импозантног броја књига (око 10.000) сакупљао је архивску грађу, као и разне предмете из музеологије, слике српских аутора и других познатих сликара, дипломе, споменике, документа, писма и др. Свестан да ће таква збирка бити од великог значаја за будуће истраживаче, о прикупљеној грађи је водио инвентаре и каталоге према важећим стандардима за евиденцију музеолошких и архивских збирки. Целокупну библиотеку и архиву поклатио је Универзитетској

библиотеци у Београду тридесетих година прошлог века.

Са ове временске дистанце, након великих ратова у 20. веку, спаљивања Народне библиотеке у Београду и мноштва недаћа и бомбардовања, трагови наше прошлости сачувани у овој збирци још су драгоценији. У жељи да скрене пажњу на вредност поклона и покаже захвалност за изузетне напоре дародавца, ауторка даје исцрпну биографију Јоце Вујића. Опис сакупљених збирки, са посебним освртом на Архивску збирку, омогућава читаоцу да има потпунију слику о уложеном напору да се прикупе и чувају наши национални трагови. Вујић је архивску грађу уредно пописивао и о њој водио каталог у коме је формирао пет група:

- Оригинални закони и важне наредбе из Србије 1834–1914.
- Упутства и наредбе српских владара 1840–1898.
- Штампани закон и прокламације из Србије 1839–1913.
- Разни званични списи из Србије.

Каталог садржи важне податке о самом документу, датум уписивања, датум са документа, ко је послао документ, ко је потписао или издао документ и кратак опис документа или акта.

Кратке презентације Архивске збирке указује на њен огроман значај за расветљавање историјских прилика и догађаја у моменту стварања младе државе – Књажевине Србије. Вујић је 1925. године откупио документа која су некада припадала архиви кнеза Милоша Обреновића од породице Бајић из Темишвара. Збирка је имала 1071 документ, у оквиру којих је и кнежева породична преписка. Кнежева збирка садржи неколико целина: породичну преписку, личну и пословну преписку, судска акта и документи из спорова, предмете и документа из оставштине кнеза Милоша. Писма су писана руком у периоду емиграције (1846–1858. године). Приказ преписке дат је по личностима и хронолошки. Кнежева преписка са сином Михаилом и ћерком Петријом даје увид у породичне односе, сведочи о историјским догађајима и приликама у Србији, а такође нам открива кнеза Милоша Обреновића као нежног, брижног и добронамерног родитеља. Публикација садржи факсимиле и штампани текст писама, тако да их читалац може лако разумети. У штампаном тексту задржани су архаични изрази, типични за тадашњу кореспонденцију, што нас на специфичан начин уводи у дух тог времена. Збирка породичне преписке садржи и по једно писмо осталих чланова породице: Анке, Јеврема, Јована и Јулије Обреновић. Ауторка даје и њихове биографије у којима се, поред основних биографских података, приказују и специфични односи аутора писама са кнезом.

Публикација обилује подацима и документима, фотографијама, портретима. Ауторка зналачки одабира историјске чињенице, у мери у којој је то неопходно, да би читаоци стекли потпунију слику прошлих времена. Стил писања је разумљив и јасан. Биографија Јоце Вујића је писана са пуно љубави и захвалности коју он сигурно заслужује. Посебно су истакнути његови напори да сакупљену збирку, на што бољи начин, збрине како би била досступна будућим истраживачима. Објављивање ове публикације показује да његов труд није био узалудан и да врсни истраживачи попут др Татјане Брзуловић Станисављевић умеју то да цене, показујући нам како се треба односити према дародавцима. Књига „Породична преписка кнеза Милоша Обреновића из Архивске збирке Јоце Вујића у Универзитетској библиотеци ‘Светозар Марковић’” веома је значајна и као модел – како се зналачки може обрадити и приказати скривено рукописно благо у нашим библиотекама. Прво издање књиге је штампано 2015. године средствима Министарства културе и резултат је пројекта. О њеном значају и вредности говори и чињеница да је, након првог издања Универзитетска библиотека, већ 2016. године (због великог интересовања и пажње читалачке јавности) штампала друго издање.

Драгана Ристановић

Народна библиотека Ужице

dristanovic@biblioteka-uzice.rs

ПИСЦИ БИБЛИОТЕКАРИ ИЛИ БИБЛИОТЕКАРИ ПИСЦИАнхел Естебан, *Писац у свом рају*. Београд: Дерета, 2016, 228 стр.

У издању Дерете, 2016. године, објављена је књига Писац у свом рају, аутора Анхела Естебана, професора хиспаноамеричке књижевности на Универзитету у Гранади и гостујућег предавача на више од тридесет универзитета широм Америке, Европе и Азије, укључујући Харвард, Јејл, Сорбону итд. Сам наслов не открива позадину онога што крије сама књига, а то је објашњено у поднаслову: тридесет великих писаца који су били библиотекари!

На том путовању у краљевство књига, прашњавих полица, тамних, понекада неудобних и скучених, а с друге стране и опет тако префињених, лукузних и отменних библиотека, писац нас води на неколико континената, описујући уједно и друштвено-историјске прилике појединих светских метропола попут: Лондона, Париза, Мадрида, Москве, Буенос Ајреса, Лиме, Берлина. Главни актери, писци библиотекари или библиотекари писци, њих тридесет, ушли су у свет библиотека због тога што им је то био животни позив, или што нису имали другог избора, па им је то био једини извор за егзистенцију. Заједничко свима њима је де су били опчињени књигама и оним што су им оне нудиле: далеке светове, пространства, несвакидашња искуства, путовања кроз време. Опет, захваљујући тим библиотекама у којима су неки били на месту управника, други као помоћници библиотекара, имали су слободу и приступ свим жељеним књигама које су читали у једном даху и које су их надахнуле и инспирисале да створе своја оригинална дела. Оне су биле њихов рај, уточиште и њихов почетак. Међу њима су: Хорхе Луис Борхес, Жорж Батај, Шарл Перо, Ђакомо Казанова, Гете, Јакоб и Вилхелм Грим, Луис Керол, Марсел Пруст, Роберт Музил, Аугуст Стриндберг, Стивен Кинг, Рубен Дарио, Глорија Фуертес, Пол Грусак, Хуан Карлос Онети, Роберт Бартон, Мартин Луис Гузман, Риналдо Арена, Жорж Перек, Бенито Аријас Монтано, нобеловци Марио Варгас Љоса и Александар Солжењицин и др. Свако од њих оставио је траг у овој нашој библиотечкој професији.

Неки су били прецизно педантни и помало опсесивни, попут Борхеса који је само за један радни дан успео да разврста више од осамдесет књига, а уобичајено је било да педесет библиотекарa класификује дневно четрдесет књига!¹ Други су пак свој рад заснивали више на научној основи (очување вредних списа и проучавање богате грађе), а мање на самом раду на услуживању корисника као у случају Жоржа Батаја. Библиотека Академије при Лувру у Паризу, у којој је Шарл Перо био постављен за главног библиотекарa, достигла је свој врхунац управо за време његовог службовања. Захваљујући њему, постала је бедем културе у 17. веку. Ипак, највише је било оних који су попут Глорије Фуертес, са осмехом на лицу и љубазношћу, на најбољи начин представљали институцију пред јавношћу. Свој посао нису замишљали само као издавање књига и надгледање да неко не изнесе нешто из просторија, већ су у свакодневној комуникацији са корисницима упознавали њихове афинитете и потребе и несебично их саветовали о публикацијама које би им одговарале. Тако су библиотеке постајале места окупљања библиофила, књижевних кружока и часова књижевности.

Међутим, било је и оних, мање посвећених библиотекарству, као што је био случај са чувеним француским писцем Марселом Прустом. Свој назовимо радни век, као трећи помоћник библиотекарa, провео је у Мазареновој библиотеци, која му је више послужила као место за књижевно стваралаштво, а мање као извор прихода за егзистенцију. Пореклом из угледне, богате лекарске породице, осетљивог здравља, више је одсуствовао с посла, што због одмора које је често користио, што због тренутног расположења. Након обављене инспекције у овој библиотеци, утврђено је да се он на послу није појављивао неколико година. Како се на дописе о повратку није оглашавао, његова библиотекарска каријера је прекинута вешћу о отказу.

Ове и друге приче и анегдоте из живота ових изузетних људи преточене су у књигу Писац у свом рају. Да ли су били бољи библиотекари или писци, просудићете сами. Анхел Естебан нам је понудио једну несвакидашњу идеју од које је настала књига, која обилује биографским подацима, до којих је дошао истраживањем и ишчитавањем огромне грађе. Питким стилем, коментарима и бројним цитатима, ово дело заслужује да добије своје читаоце, а аутор своје поштоваоце. За крај, али сасвим намерно и оправдано, као још један позив на читање, преносим део из предговора Марија Варгаса Љосе, а који у великој мери представља одраз размишљања, а помало и бојазни потписника ових редова: „Када размишљам о неизмерном задовољству које су ми библиотеке приушtile и о свему добром што сам у

¹ Анхел Естебан. *Писац у свом рају* (Београд: Дерета, 2016): 15.

свакој од њих урадио, подстакнут тим хиљадама и хиљадама књига у којима почива знање и књижевна машта силних векова, са тугом помислим да ће моја генерација можда бити последња која ће бити упозната са сличним искуством ако ће, што није немогуће замислити, нове генерације писаца стварати окружене екранима уместо полицама, а материјал од којег су књиге сачињене неће бити хартија него течни кристал компјутера”.²

² Анхел Естебан. *Писац у свом рају* (Београд: Дерета, 2016): 10.

УПУТСТВО АУТОРИМА

Прилози који ће бити објављени у часопису „Корак библиотеке: часопис за културу и библиотечко-информациону делатност” треба да буду из библиотечко-информационе теорије и праксе, као и културне историје. Предност ће имати радови који су тематски везани за Златиборски регион, али ће бити објављени и радови који нису везани за завичај, а добију сагласност редакције и позитивну оцену рецензента. Молимо ауторе да имају у виду да се њихов прилог може уклопити у следеће рубрике:

- Из прошлости – радови из историје библиотекарства и културне историје,
- Истраживања – истраживачки радови из библиотекарства,
- Библиографија – библиографије и библиографска истраживања,
- Савремени токови – радови из области савремених библиотечких услуга, програми и пројекти у библиотекарству, примери добре праксе и сл.
- Преводи – преводи стручних радова, стандарда, смерница и других докумената,
- Прикази – прикази стручних монографија и часописа.

Рад треба да је откуцан у фонту Times New Roman, величина фонта 12 и да има до 20000 карактера са размацима. Изузетно у договору са редакцијом могу се објавити и обимнији радови. Потребно је да садржи и: сажетак до 150 речи, кључне речи до 15 речи, фусноте које иду на дну странице (за цитирање користити Чикаго стил цитирања).¹ Фусноте се дају на дну странице и могу садржати допунска објашњења или податке о коришћеном извору на пр.:

Књиге:

У фусноти (у даљем тексту **Ф:**) редни број. Име Презиме, *Наслов књије* (Место: Издавач, година), страна.

Ф: 1. Радомир Андрић, *Бели извор* (Београд: Београдска књига, 2001), 21.

У библиографији (у даљем тексту **Б:**) редни број. Презиме, Име. *Наслов књије*. Место: Издавач, година.

Б: Андрић, Радомир. *Бели извор*. Београд: Београдска књига, 2001.

Чланак у часопису:

Ф: редни број. Име Презиме, „Наслов чланка”, *Наслов часописа*. год. излажења, бр. свеске (година): страна/е.

¹ Овај стил је детаљно објашњен у текстовима: Драгана Сабовљев. „Чикаго стил библиографског цитирања”, *Панчевачко чийалишије*, бр. 13 (нов. 2008): 111–115; и Драгана Сабовљев. „Чикаго стил библиографског цитирања (2)”, *Панчевачко чийалишије*, бр. 15 (нов. 2009): 86–90.

Ф: 1. Илија Мисаиловић, „Железница Ужица у ратним условима 1941. године”, *Историјска баштина*, бр. 20 (2011): 175

Б: редни број. Презиме, Име., „Наслов чланка”. *Наслов часописа*. год. излажења, бр. свеске (година): страна/е.

Б: Мисаиловић, Илија. „Железница Ужица у ратним условима 1941. године”. *Историјска баштина*, бр. 20 (2011): 171–186.

Чланак у онлајн часопису:

Ф: редни број. Име Презиме, „Наслов чланка”, *Наслов часописа*, год. излажења, бр. свеске (година): страна/е, <http://адреса> (преузето датум).

Ф: 1. Марија Радуловић, „Библиотека и тинејџери”, *Глас библиотеке*, бр. 20 (2014): 99–100, http://www.cacak-dis.rs/elektronska_izdanja/gb20/97-114-gb20-marija-radulovic.pdf (преузето 21.09.2017).

Б: редни број. Презиме, Име., „Наслов чланка”. *Наслов часописа*, год. излажења, бр. свеске (година): страна/е, <http://адреса> (преузето датум).

Б: Радуловић, Марија. „Библиотека и тинејџери”. *Глас библиотеке*, бр. 20 (2014): 97–114. http://www.cacak-dis.rs/elektronska_izdanja/gb20/97-114-gb20-marija-radulovic.pdf (преузето 21. 9. 2017).

Остале примере можете погледати у часопису *Чишљалиште* бројеви 13 и 15 (в. фусноту 1.)

Коришћену литературу и изворе навести азбучним редом на крају текста и не преводити на језик рада. Извори који **нису** коришћени у раду **не могу** бити наведена у литератури.

Резиме и кључне речи, преведени на неки од страних језика, дају се након наведене литературе. Како бисмо избегли да се у сваком тексту појављује различит тип наводника, потребно је да се наводе према *Правопису српског језика* (пример: „Наводници”), као и црте између бројева – искључиво дужа црта (1922–1978). Молимо ауторе да воде рачуна о размацима (после знакова интерпункције обавезан је размак, а пре знакова интерпункције не треба. Уколико аутори буду наводили другачије, текстове ћемо вратити на дораду.

На самом почетку у горњем левом углу наводи се име и презиме аутора, установа из које долази, место и е-адреса аутора. Радови чије су верзије излагане на стручним и научним скуповима могу се објавити уз назнаку у првој фусноти на крају прве реченице рада. У часопису се **не могу** објављивати **већ објављени** радови.

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ПРИКАЗА ПУБЛИКАЦИЈЕ ЗА ЧАСОПИС „КОРАК БИБЛИОТЕКЕ”

Приказ треба да садржи основне библиографске податке о публикацији или библиотечно-информационој грађи и изворима (у самом поднаслову приказа навести аутора, наслов, издавача и број стране, односно материјални опис извора као и интернет адресу ако је извор доступан на интернету).

Пример: Јасмина Нинков, *Библиотека у XXI веку*. Београд: Чигоја, 2010, 103 стр.

Приказ треба да садржи следеће елементе или целине:

а) Кратак уводни део у ком се објашњава зашто је аутор изабрао одређену тему и шта је желео да покаже њеном елаборацијом;

б) Кратак садржај без улажења у детаље како би се читалац приказа увео у критичка разматрања која следе;

в) Критичка разматрања у којима се садржај аргументовано критички процењује, било позитивно или негативно. Идентификују се основне тезе које аутор заступа или аргументи и докази које аутор користи у поткрепљивању својих тврдњи. У овом делу треба показати коју је методологију аутор користио при изради рада и о којој врсти дела је тачно реч (стручно, научно есејистичко и сл.), коме је дело намењено и по чему завређује посебну пажњу, које дилеме или теоријске поставке предлаже. Потребно је истаћи занимљивости због чега би аутор приказа то дело препоручио стручној јавности, односно изнети лични став о делу које се приказује. Одредити место публикације међу раније објављеним делима из те области, а ако је уколико постоји мало дела из те области и ту чињеницу треба истаћи.

г) Закључак приказа треба да садржи оцену организације грађе у публикацији, стила писања и коментар да ли је тема у потпуности обрађена или који је аспект теме приказан.

Приказ не треба да садржи више од 9000 карактера (укључујући и размаке), изузетно када су научне рецензије у питању радови могу бити обимнији.

Молимо вас да назначите своје име, телефон, мејл адресу, афилиацију (назив установе у којој радите) и да текстове доставите у дигиталној форми – видети *Учешће ауторима* http://www.biblioteka-uzice.rs/korak_biblioteke.htm на имејл адресу korakbiblioteke@gmail.com.